

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

7

julij 1985

PV 90 LET

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

julij 1985

7

letnik LXXXV izhaja od leta 1895

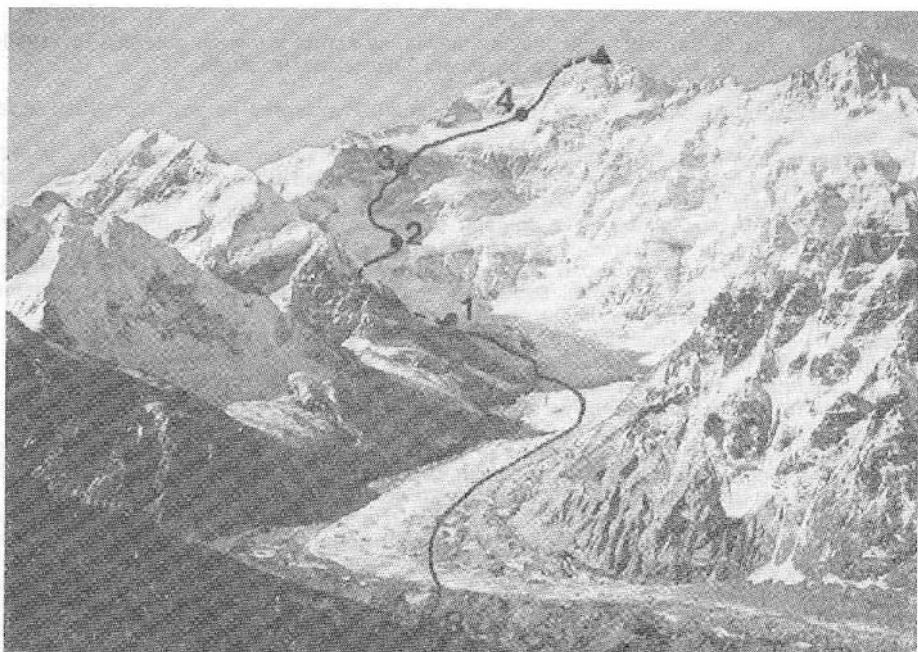
vsebina

Reportaža M. K.	Jalung Kang	289
prof. Evgen Lovšin	90 let Planinskega vestnika	295
dr. Vladimir Škerlak	Planine kot jezikovno vprašanje, IV. del	299
Andreja Čibron	Človekov odnos do gora	303
Vladimir Klemše	Gore brez meja	308
Baldomir Bizjak	Varnost v gorah in naloge markacistov	310
Mladen Berginc	Tara	314
	O odnosu ekstremnega plezalca do nevarnosti in smrti	318
Igor Škamperle (Jerebika)	Pozna jesen	321
Ana Lakatos	Vaza z morskovo vodo	324
Peter Ščetinin	Čudovito doživetje	325
	Društvene novice	327
	Alpinistične novice	332

Naslovna stran:
Miha Debevc — Kočna

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marjan Krišelj, p. p. 44, 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Stanko Hribar, Mitja Košir, Boštjan Lajovic, Božidar Lavrič, Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik, Janez Pretnar, Albert Sušnik, Pavla Segula, Franci Savenc, Franc Vogelšek, Tone Wraber. Izdajateljski svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Cerne, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Cilenšek, Marijan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47048, telefon (061) 312 553 — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 1500 dinarjev in jo je treba plačati do 31. marca v tekočem letu; za tujino 30 \$. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odpovedi ne sprejemamo. Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in kličje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

JALUNG KANG

(Jugoslovanska alpinistična odprava '85 — IX. JAHO)

(Reportaža M. K.)

Ponedeljek 27. maja:

Nenavadno vroč dan, kot da je poletje. S stoenko drvimo proti Brnikom, ker smo pozni. Predolgo smo se iskali. Na mengeškem polju nehote pogledujem pod nebo, če ni morda v zraku že tisto letalo, s katerim se bo pripeljala naša odprava, toda nebo je bilo prazno.

Na letališču je mrgolelo ljudi. Tujcev, popotnikov in nas, planincev, ki smo želeli sprejeti naše fante s Himalaje.

Prebijamo se med petičnimi Angleži, ki so se pripeljali z letalom Frankfurt—Ljubljana—Beograd s svojimi zajetnimi kovčki, ki so jih prepeljavali v nalašč za to namenjenih vozičkih. Nekako stoično so se obnašali, kot se znajo pač Angleži. Dajejo videz, da deželo poznajo, da ni nič novega, v resnici pa se počutijo skrajno nebogljeni, takole sami s kovčkom v tuji deželi, ko pa so vajeni, da jim bogastvo, skrito med tem usnjem kar trgajo iz rok...

»This is a climbing expedition, I mean...« slišim postarnega, a še krepkega moža z lovskim suknjičem in velikanskim »gamsportom« za klobukom.

Fantje so začeli prihajati...

Pozdravil sem prvega, Franček Knez...

Drugega, Peter Podgornik...

Tretjega, Silvo Karo...

In zadnjega Toneta Škarja.

Zadržanost, ki se je čutila kot slutiš okoli sebe to rjavo, tuje letališko poslopje, je vela iz pozdravov...

Kako, ste dobro potovali...

Škarja je bil videti utrujen. Od dolge poti in od vsega, kar lahko vodja odprave doživi.

Vse niti ga zategujejo in zdajje, ko je stopil na prijazna domača tla, mu je prav gotovo topleje pri srcu. Za njim so dolga pota...

Kovčki, torbe in ljudje so se začeli počasi pomikati proti gruči, ki je željno čakala prvih besed.

Vse je šumelo molče. Ganljivi pozdravi in malo besed. Podrsavanje torb in šepetanje. Fotografiranje in televizija.

Vse je bilo tu.

Za trenutek se je ta na novo utrta rečica ustavila, se zbrala v tolmun snidenja in vzpodbudnih nasmeškov. Gruče in gručice so potem odkorakale k izhodu.

Konec prvega srečanja.

Spet drvimo proti Ljubljani. Tokrat se nam ne mudi. Pravzaprav ne govorimo dosti. Kdo bi vedel, zakaj ne?

Še istega dne sem poslušal radio. Na kratko, jedrnato je poročal. V ospredju uspeh odprave z glasovi, ki so bili prizadeti, ki so nam sporočali izziv in opravljeni nalogi, in bolečino. Žalostni prizvok je v Škarjevem poročanju dajal odtenek, ki je značilen, ko prihaja sporočilo iz ust človeka z dolgega potovanja, ko se zdi, da prihaja kot plaz, ki drvi, se zaustavlja in si spet išče pot za svojo smer naprej...

»Na pot na Himalajo sem vedno odhajal z dvema upanjema — da bomo prišli na vrh in da se bomo tudi vsi vrnili. Drugo upanje je bilo močnejše in bolj sem verjel v izpolnitev tega kot pa na izpolnitev prvega.

Doslej se je nekako obračalo vedno tako, da smo osvojili vrh in smo se tudi vrnili; tokrat pa se to drugo, ni uresničilo.

Da bi bila to tudi prevelika želja, pravijo?

To vrednotiti z običajnimi merili je težko, mogoče tudi krivično. To je tako, kot če bi govorili o tveganju v »formuli 1«.

V Himalaji je toliko neuspehov, toliko je vsega tega, pa nesreč, in to je očitno ena tistih meja človekovih možnosti, ki jo človek kot bitje, ki išče vedno nove rešitve, včasih prestopi, ne da bi vedel, kdaj je to storil. In ko se tega zave, je prepozno.

Tomo Česen: »Najprej bi povedal to, da za uspeh nisva zaslužna le midva, ampak vse moštvo. V Himalaji, v teh visokih gorah, so takšni pogoji, da en človek ali pa dva ne moreta brez ostalih opraviti nič. Naključje je pač nanese, da sva midva prišla tistikrat do zadnjega tabora in da so bili taki pogoji, ko nama je šlo tudi vreme na roko in sva lahko poskušala priti na vrh. V začetku sva ocenila, da bova prišla do vrha mnogo prej kot pa se je to pozneje izkazalo. Predvsem zato, ker sva naletela na zelo zahteven odstavek, na višini okrog 8300m. To naju je za kakšni dve uri zamudilo, potem pa sva še iskala pot na južni strani vrha. No, čeprav je bila ura že kar pozna, sva se sama odločila, da greva do vrha in če v dveh urah vrha ne bi dosegla, bi se vrnili. Borut vse do takrat ni kazal nobenih znakov utrujenosti, medtem pa, ko sva se vračala, je bil pa, tako se mi zdi, psihično precej izčrpan. Ujela naju je še noč in ko je prišlo do tragičnega trenutka, sem moral bivačkirati tam na višini okrog 8300 m. Bila je to zame najstrašnejša noč doslej. In potem sem pač zjutraj, kolikor hitro je bilo mogoče, stopil do nižjega tabora, ko so mi prišli nasproti že prijatelji in potem ni bilo problemov do baze.«

Tomaž Banovec: »Imeli smo, kako bi dejal, precej časa neke vrste srečo, ko so naši fantje prihajali z gora takorekoč zmeraj živi in zdravi. Uspehi na tem področju so veliki in o tem sploh pre malo govorimo, ker je alpinizem dejavnost, ki ni brez nevarnosti in vsak, ki v alpinizem gre, ve tudi, kaj se mu lahko zgodi. Vsi pa smo idealisti, ko mislimo, da se nam osebno kaj takega ne more pripetiti. Pa se tudi to dogaja, čeprav na srečo zelo redko. Še naprej bomo skrbeli za varnost tovarišev, ki hodijo v daljne gore; že kdaj smo šolanje prilagodili takim zahtevnim situacijam, odprta pa seveda ostanejo subjektivna področja.«

Že naslednjega dne so bili tudi časopisi polni naslovov o naši odpravi. Različnih, takih, ki želijo »pritegniti bralca« pa tudi resnih, stvarnih...

Premagana gora ubila zmagovalca... Po padcu tovariša najstrašnejša noč... Po uspehu na Jalung Kangu Bargant padel med sestopom...

In pa:

Naša himalajska odprava se je vrnila domov... Himalajo sem si predstavljal lepšo... Himalajci so doma... Dobro počutje pred naskokom... Tudi ta dogodek — imenitna bera za vse okuse. Tradicionalno in po naše.

Kako blizu dejstev je zapisana resnica: Himalaja je bila in ostane večni izziv za vrhunske plezalce! In nemočno zazveni pre nagljena sodba: »Prevelika želja po osvojitvi vrha terja tudi žrtve?« »Ne. Fantje so bili pripravljeni v vseh pogledih. Himalaja je pač nekaj ekstremnega in na Himalajo bomo še šli.« Tako je pribil Tomaž Banovec in tako je ta lapidarna odločnost postala tudi pika vsemu tako ali drugače povedanemu. Tako javnost, tako tisk, tako radio, tako televizija. Pozornost velja vsemu, kar je odprava prinesla s seboj. Pozornost uspehu, vrednostim, ki jih tako dejanje prinaša v domovino? Pozornost takim dejanjem, tudi če ne bi bilo tragičnega dogodka vmes? Pozornost oceni, rezultatu odprave? O tem večkrat beremo pa bolj na tujem kot doma.

30. maj v knjižnici Planinske zveze Slovenije:

Tone Škarja se pogovarja z urednikom Planinskega vestnika.

Tone je že takorekoč na odpravi. Ve, da je vodja odprave Jalung Kang 85 in da bo tako do konca življenja. Z vso odgovornostjo, z vsem, kar naj vodja odprave ve, zmore

in more opraviti tudi tedaj, ko so se drugi člani odprave že davno porazgubili po svojih domovih, delovnih mestih, domačijah...

Pogovor je stekel gladko; kako tudi ne, saj s Tonetom ni težko navezati pogovora. Zvedav je, iskreno radoveden in ga zanimajo tudi podrobnosti, čisto obrobne reči na videz, v resnici pa pomembne zanj in za celotno odpravo.

Konec velikih odprav?

Sem izstrelil neki naslov, ki sem ga bil prebral pred kratkim v dnevnem časopisju, ali pa morda celo v kakšni tuji reviji.

Ne, ni konec teh odprav, čeprav tako menijo tudi na primer Nemci, kajti samo z večjo odpravo si lahko privoščimo tako moštvo, ki na odpravi preizkuša svoje sposobnosti in potem lahko to delo nadaljuje. S »preverjenimi alpinisti«¹ je lahko v nekaj letih odprav povsem konec. Vsaka večja odprava oblikuje, poišče ljudi, ki zagotavljajo povezanost s preteklostjo in prihodnostjo, kontinuiteto zagotavljajo, to pa je pomembno. Klasične odprave bodo zato živele, kar pa je seveda odvisno od gore, načrtov odprave. Jalung Kang ni bila odprava v alpskem stilu, klasična odprava je bila to. Alpski stil: priti na vrh gore v enem zamahu in sestopiti po ustrezni poti, da, to je alpski stil, tako kot se to dogaja v Alpah. Tu pa smo pot opremljali, postavljali višinske tabore, uporabljali dosti vrvi, fiksni vrvi...

Toliko je bilo uvoda, nič več, in kmalu sva se znašla na straneh, ki so zapisale dogajanja odprave.

Cilj odprave: Prvi vzpon na Jalung Kang po severni strani.

Jasno, povedano na kratko, v resnici pa zahtevna naloga.

Tri variante so bile:

A varianta je najlepša pa tudi najzahtevnejša možnost: Severni steber!

Varianta B je alternativa — Severni steber — Severni greben.

C pa predstavlja prvi pristop po eni od nedokončanih smeri, ki potekajo proti Kangčendzengi in potem nazaj proti Jalung Kangu.

Katero od teh variant bomo uporabili, to je bilo odvisno predvsem od vremena, kajti na poti je dosti serakov in če bi bili ti že zrušeni in novih še ne bi bilo, potem bi bila možnost izbire mnogo večja, pomembno pa je bilo tudi to, da bi nam služilo suho vreme, ko ne bi bilo še nevarnosti snežnih plazov.

V resnici pa je bilo drugače?

Glede serakov je bilo točno narobe kot smo pričakovali, celo bolj nevarno je bilo kot smo lahko ocenili tistikrat, ko smo bili tu na ogledni odpravi. Glede suhega vremena smo imeli pa srečo. Ni bilo snežnih plazov...

Z goro smo začeli drugi dan po prihodu v bazo, to je 27. marca. Vzpon na Jalung Kang smo začeli po nedokončani Warthovi smeri (pomlad 1983), ki je hkrati najlepša pa tudi najtežja. To smer smo izbrali za vzpon na Jalung Kang, jo opremlili z vsem potrebnim (vrvmi, šotori, kisikom itd.), potem pa bi se naveza štirih lotila severnega Stebra in sicer na alpski način, ko bi ga naskočili iz Tabora 2. Ostale naveze bi se naprej vzpenjale na Jalung Kang in bi hkrati pomenile varen sprejem za plezalce v Stebru, ko bi se morali z vrha vračati po že opravljeni, preplezani smeri.

Objektivne nevarnosti med dostopom do stebra niso bile večje, kot je to običaj pri podobnih dostopih h klasičnim alpskim lednim stenam. Pa tudi sicer sam Steber, ki gre prav do vrha Jalung Kanga, ne ponuja objektivnih nevarnosti, razen seveda klasičnih, himalajskih (vremenski preobrati, mraz, višina itd.).

Vzpon: Najprej proti Kangčendzengi; na tej smeri smo postavili Tabor 1 in Tabor 2. Warthova smer poteka med taborom 2 in taborom 3, nad robom skalnatega praga gre potem naša pot proti Jalung Kangu do Tabora 4. Prav iz tega tabora je odšla vršna naveza — Borut Bergant in Tomo Česen in sicer, kot je znano, 22. aprila ob 6.30.

Do mesta, kjer je stal Tabor 4, je prvi prišel Pavle Kozjek, potem Franček Knez in Silvo Karo. Slednji je tu prespal, Knez pa se je vrnil. Z Bergantom in Česnom je v Tabor 4 prišel tudi šerpa Pemba Nuru, pa se je tudi on vrnil.

Naslednja naveza, ki je bila predvidena za vrh, se je tedaj, ko se je dogodila nesreča, vzpenjala do Tabora 2. Bila sta to Filip Bence in Peter Podgornik, z njima je tedaj bil tudi Janez Jeglič. Bence in Podgornik sta nadaljevala pot, da bi pomagala nekemu, ki je sestopal. Bil je to Tomo Česen, ko so se na višini 7450 m srečali. In od tistega trenutka je potem bilo vse jasno: zgodila se je nesreča. Bilo je točno 10.30.

»Razmišljal sem o takih možnostih že poprej, pa nisem mogel priti do nobenega zaključka. Ostal sem v tem razmišljanju brez odločitve, brez odgovora. Ko pa se je zgodilo, sem odločil. Takoj. In taka odločitev se mi je v tistem trenutku zdela najbolj logična.

Tako je bilo vse zaključeno.

Steber je ostal prazen.

In kdo naj bi ga preplezal?

Predvideval sem, da bi to bili Silvo Karo, Franček Knez, Pavle Kozjek in Tomo Česen... Vrh je bil naš, druga naloga — Steber — je ostala neizpolnjena, čeprav so bili pogoji tu — znana je bila pot z vrha!

Sicer pa so se tudi s Stebrom začele motnje. Silvo Karo je narahlo ozebel tistikrat, ko je prespal v štirici, Česen je bil na vrhu in je bilo vprašanje, kdaj bi bil spet sposoben za alpski podvig, kot ga terja Steber, ostala sta še Pavle Kozjek in pa Franček Knez... Tudi načrt, priti na vrh tretje najvišje gore na svetu, na Kangčendzengo, je odpadel. Smrt je prekinila dogajanja.

S človekom je bil ubit tudi načrt odprave...

»Gledali smo Česna, pravzaprav gledali smo piko skozi močne daljnogleda. Bila je ena sama, ne, dve sta bili. Da, za trenutek smo videli dve piki. Vse dotlej, dokler se nista približali šotoru. V šotor je stopila le ena pika...«

In potem nismo mnogo govorili. Pospravljali smo goro, šli za sledovi, ki naj bi nam pokazali, kje bi bilo možno, da bi se ustavila njegova pot. NIČ.

Sicer pa, 23. in 24. aprila se je jelo slabšati tudi vreme. Tako tudi naslednja naveza ne bi mogla priti na vrh...

Nov sneg je zapadel in zalizal goro. Dobesedno jo je zalizal, tako da niti previsv ni bilo videti, ne skal. Vse je bilo belo. Tudi steber se je odmaknil. Ne bi ga bilo mogoče preiti v alpskem stilu...

Edino Kanč je še ostal, kot možnost iz naših načrtov.

Pa, treba je bilo umiriti vsaj našo notranjost.

Dolg molk v bazi je to za silo storil.

In za razmišljanje je potem bila pot, dolga, dolga...

KRATEK ORIS ODPRAVE

Osnovni cilj odprave je bil prvi vzpon na Jalung Kang (8505 m) s severa. Najprivlačnejša možnost je bil severni steber, vendar zaradi nevarnega dostopa pod ledenimi odlomi tudi najbolj negotova. Sosednji severni greben bi bil nekoliko lažji, zato pa mnogo daljši, pa s podobnimi objektivnimi nevarnostmi. Tretja možnost je bila, podaljšati eno od nedokončanih smeri v ostenju Kangčendzenge, koder so poskušali Američani, Nemci in Švicarji.

Za vrh smo zaprosili leta 1961, ogled smo opravili 1983, zadnji dve leti pa so potekale intenzivne priprave, zbiranje denarja in opreme, izbor moštva itd.

Moštvo:

14 članov in 1 spremljevalec

Filip Benca, AO Tržič, Tomo Česen, AO Kranj, Tomaž Jamnik, AO Kranj, Silvo Karo, AO Domžale, Pavle Kozjek, AO Ljubljana Matica, Damjan Meško, zdravnik, Slavko Svetičič, AO Idrija, Borut Bergant, AO Tržič, Janko Humar, AO Tolmin, Janez Jeglič, AO Domžale, Franc Knez, AO Impol, Marjan Kregar, AO Kamnik, Peter Podgornik, AO Nova Gorica, Tone Škarja, vodja odprave, Braco Zavrnik, spremljevalec.

V Nepal su se nam pridružili še: 6 višinskih nosačev (šerp), kuhar, dva kuharska pomočnika, kurir, zvezni oficir.

Oprema:

Odpravo smo s pomočjo pokroviteljev, popustov in poslovnih dogovorov dobro opremili. Posebej to velja za spalno opremo, šotore, obutev, dereze, cepine, kline, vrvi, kuhalno opremo, UKV zveze, osebno zaščitno opremo, transportno opremo, vravno tehniko itd. V Nepal su smo dokupili kisik in maske.

Kvalitetno lahkno hrano smo prinesli s seboj, osnovno in dodatno pa smo kupili v Nepal. Gorivo: plin za višinske tabore smo pripeljali s seboj, plin, petrolej in drva za bazo smo kupili v Nepal.

Transport:

Moštvo: letalo Zagreb—Katmandu—Ljubljana (povratek), avtobus Katmandu—Daran—Hile (in nazaj) ter peš Hile—Pangpema (in nazaj).

Tovori: letalo Zagreb—Katmandu (3500 kg), kamion Katmandu—Hile (6500 kg), nosači Hile—Pangpema (7000 kg). Kljub potrjeni rezervaciji je letalski tovorni transport deloval počasi, kar je povzročilo motnje v delu odprave.

Potek:

26. 2. — 1. 3. 1985 Ljubljana—Katmandu.

6. 3. Prispelo prvih 600 kg tovara v Katmandu.

9. 3. Odhod prve skupine (10 članov, 4 Nepalci) in 3000 kg tovara iz Katmanduja.

Druga skupina (5 članov, 7 Nepalcev, 3500 kg) je odšla 21. 3.

11.—25. 3. Hile—Doban—Gunza—Pangpema (postavitev baznega labora — 5050 m). (Druga skupina

23. 3.—6. 4.). Vsega 240 nosačev. V celoti je imela baza 11 šotorov in dva skupna prostora.
26. 3. Ogljed terena v smeri severnega stebra in grebena.
27. 3. Ogljed terena v smeri severne stene Kangčendzengo, dosegli mesto za tabor 1 (T_1 , 5720 m). Odločitav, da bomo najprej nadaljevali nedokončano Warthovo smer (1983) v kuloar med Jalung Kangom in Kangčendzengo ter naprej po pobočju in grebenu na vrh Jalung Kanga (8505 m). Pozneje bi naveza 4 ljudi poskusila (iz T_1 ali T_2) vzpon v alpskem slogu po severnem stebri in se vrnila po takrat že nadelani klasični smeri in laborih. Postavili bomo 4 tabore, kar bo za 10 dni skrajšalo potek odprave in poenostavilo logistiko.
1. 4. Postavili T_1 (5730 m, 4 šotori).
- 2.—8. 4. Nadelava navpične ledene stopnje od 6000—6300 m z vrvmi in lestvijo.
9. 4. Postavili T_2 (6520 m, 2 šotora).
- 10.—14. 4. Napanjanje vrvi po strmam delu stene (6700—7350 m).
15. 4. Postavitev T_3 (7350 m, 2 šotora).
16. 4. Bence in Podgornik preplezata najtložji del (VI) stene do roba (7500 m) in dosežeta snežno vesino, ki se razprostira do vršne skalne glave Jalung Kanga.
19. 4. Od naslednje skupine doseže Kozjek mesto za T_4 (8100 m), pusti šotor in se vrne.
20. 4. Karo in Knez postavi T_4 (8100 m, 1 šotor). Karo prospri v T_4 , vendar se zjutraj vrne.
21. 4. Bergant, Česen in Pemba Nuru prinesejo spalno opremo in kisik v T_4 . Šerpa se potem vrne v T_3 .

22. 4. Bergant in Česen ob 6.30 zapustita T_4 — Bergant se odloči za vzpon brez kisika. Iz kuloarja med obema vrhovoma se vzpne v strm žleb v boku Jalung Kanga, nato na vzhodni greben in po njegovi južni strani (krušljivo skalovje). Ob 14.30 po pogovoru z bazo najdeta dober prehod okrog skalnega raza in ob 15. uri dosežeta lahko snežno pobočje, po katerem ob 16.30 dosežeta vrh Jalung Kanga (8505 m). To je prvi vzpon na to goro s severa. Po fotografiranju slovenske in nepalske zastave ter panorame se ob 17. uri odločita za sestop. To je bila njuna zadnja radijska zveza z bazo. Vreme je bilo ves čas lepo.

Med pripravljavanjem spusta z vrvo čez zadnje težko mesto v snežni kuloar, kakih 200 do 250 m višinske razlike nad T_4 , ob 21. uri, je Bergant brez zunanjega objektivnega vzroka zdrsnil in brez glasu izgubil v globino. Ker je nižje spodaj v kuloarju nekaj razpok, se Česen ponoči sam ni upal sestopiti. Zato si je izkopal v sneg in led ozko polico in po njej vso noč hodil sem in tja, da ne bi zaspal in zmrznil. Z Bergantom je izgubila tudi ročna radijska postaja.

23. 4. Česen je ob 7. uri sestopil v T_4 . Iz baze smo videli, kot da sestopata dva, vendar je bilo to le posledica želje in vznemirljenosti. Pri sestopu je Česen pregledal zgornje razpoke, vendar ni našel nobene sledi za prijateljem. Po počitku v šotoru se je odpravil navzdol in ob 10.30 v skalni stopnji nad T_3 srečal Benceta in Podgornika, ki je potem dejstva sporočil v bazo. Z njima in Jegličem je potem sestopil do T_1 , naslednji dan pa v bazo. Pozneje mu je zdravnik z infuzijo pomagal iz dehidracije, sicer pa ni imel posledic. Obenem smo se odločili za prekinitve odprave. Odločitev je bila subjektivna in na emocionalni podlagi, v skladu s tradicijo narodne in kulturne sredine, ki ji pripadamo. Ne glede na nesrečo pa je tudi kasnejši razvoj razmer govoril v prid tej odločitvi. Dotlej lepo vreme se že 23. 4. začelo slabšati (močan veter) in se je do 25. 4., ko naj bi vzpon na vrh poskusila Bence in Podgornik, dokončno podrlo. Najmanj 10 dni potem ne bi bil mogoč noben vzpon na vrh več. Za stebel smo potrebovali navezo 4 ljudi s popolno fizično in psihično pripravljenostjo, kakršna je pač potrebna za te vrste plezanja do višine 8505 m. Vendar sta vse potrebne lastnosti do konca obdržala le Knez in Kozjek, medtem ko je Karo pri postavljanju T_1 dobil rahle omrzline po rokah in s tem možnost dodatnih poškodb, Česen pa je bil na Jalung Kangu, se pri tem fizično izčrpal in gotovo vsaj za nekaj časa izgubil potrebno stimulacijo za nov podvig. Drugih pa stebel ni zanimal ali pa niso imeli dovolj razvitih vseh sposobnosti, potrebnih zanj. V Katmanduju smo zaposlili še za Kangčendzengo (8586 m), ki bi bila kot tretji najvišji vrh sveta zanimiv in v primerjavi z Jalung Kangom bistveno lažji cilj, vendar so na zahtevo ameriške odprave, ki se je po angleški smeri (1979) vzpenjala nanjo, že napisano dovoljenje preklicali. — Vse to razmišljanje je sicer po Borutovi smrti le akademske narave, vendar je le treba napisati realne razmere, v katerih bi odprava delovala naprej.

24. 4. Iskanje sledov za Borutom pod steno v višini T_2 . Vendar je goro zgoraj zametal sneg, tod se pa led krši tako pogosto, da vsaka stvar po eni uri že izgine v njem.
- 24.—27. 4. Čiščenje gore v vse slabšem vremenu. Poberemo vso opremo in vse tabore, razen T_4 . Američanom (v T_1 pol ure pod njihovim T_2) podarimo 400 m fiksnih vrvi, nekaj klinov in precej hrane. Ker imajo logistične težave, jim pride to zelo prav.
28. 4. V Borutov spomin smo v velik skalni blok na Pangpemi vklesali križ in napis:
»Borut Bergant
Yugoslavia
20. 11. 1957—22. 4. 1985«
ter imeli komemoracijo.
29. 4. Zadnje priprave tovorov (110).
30. 4.—12. 5. Povratek Pangpema—Hile, vmes dan postanka v Gunzi.
- 13.—14. 5. Hile—Katmandu (tovornjak, avtobus).
- 15.—22. 5. Katmandu — Težave za povratek, ker smo imeli rezervacije za 15. 6.
- 22.—27. 5. Katmandu—Ljubljana.

V spomin Borutu

Naključje je hotelo, da sva bila z Borutom na tej odpravi nenavadno veliko skupaj. Bila sva skupaj že tudi pri Everestu, vendar nas je bilo tam veliko in vloge so bile drugače porazdeljene. Na Jalung Kangu je bil Borut gonilna sila moštva, zaradi njega je odprava potekala hitreje, vrh nam je bil od dne do dne bližji. Ko sta s Tomom šla zadnjič na goro, smo na enki spali v istem štoru. Bila je noč nenavadno odkritih izpovedi o tem, zakaj kdo pleza in se ukvarja s Himalajo. Pri sebi smo odkrivali stvari, ki nam prej niso prišle na misel, ki se jih nismo jasno zavedali. Borut je naše pripovedi smenal na trak: »Boš videl, to bo za knjigo še prav prišlo.« Štiri dni kasneje sem ga slišal zjutraj, ko je trdno povedal, da odhajata proti vrhu, pa potem zgodaj popoldne, ko je obupaval, ker ni bilo videti prehoda, in še dve uri zatem, ko je zmagoslavno in na ves glas sporočal vsem taborom, bazi in svetu, da sta na vrhu in da sta uspešno dokončala našo osnovno nalogo — prvi vzpon na Jalung Kang s severa. Njegova peta himalajska odprava mu je prinesla uresničitev dolgoletnih sanj. Tako srečnega glasu že dolgo nisem slišal.

Popoldansko slavo v bazi je z nočjo vse bolj zamiralo, strah je glodal v zlovesčno tišino, jutranja utvara o dveh sestopajočih je trajala le kratek čas in čudež se je sesul, ko je druga naveza sporočila, da Boruta ne bo več nazaj.

Smrt, ki zadene druge, se nam zdi naravna in razumljiva. Smrti ki udari nas, pa nečemo in ne moremo razumeti. Dneve in dneve smo bili omamljeni od udarca, poslavljalji smo se od spominske plošče kot od prijatelja, ki ne more z nami. Pozabili smo, da bi na gori lahko ostal tudi kdo drug, pozabili, da se je vsak od nas poslavljal od domačih s tiho mislijo, da se morda z njimi vidi zadnjič. Poslavljalji smo se od Boruta, vsak dan je bil njegov ledeni grob dlje in vsak dan je bil bližji trenutek, ko se bomo brez njega vrnili domov.

Smrt v Himalaji je boleča še na neki drugačen način, kot so boleče navadne, »priznane« oblike smrti. Ne zadeva le družine in prijateljev. To je smrt na tisti črti, na tisti nevidni meji, ki jo človek, že odkar se je ločil od živali, potiska s svojo radovednostjo v neznane svetove, vse dlje v vesolje, v oceane, v led, v gore, pa tudi v globine svoje notranjosti. Včasih to mejo nesrečno prestopi in tisto neznano, v katero ga vodi njegova zvezda vodnica, ga uniči. Zato je taka smrt udarec po prizadevanju človeštva, da si razširi svet, ki ga obvlada.

Taka smrt je za nas Slovence še manj razumljiva, ker smo bili vajeni, da svet razširjajo drugi, mi pa jim pri tem le pomagamo. Ponosni smo sicer, da se kot odkritelci uveljavljamo tudi mi, kadar pa kdo od nas prestopi mejo obvladljivega, se nam še zbudi nostalgija po varnosti za nekdanjim zidom, s katerim nas je obdala zgodovina. Nočemo dojeti dejstva, da je svoboda po svoje nevarnejša od nesvobode prav zato, ker nam dopušča vse, vendar tudi z vsemi posledicami.

Alpinizem je za posameznika pustolovščina, toda na Himalaji teče tista nevidna črta, ki jo človek še vedno potiska naprej in tako širi prostor, ki ga obvlada, na račun neznanega. Tisti 22. april 1985 je Borut nesrečno prestopil na temno stran meje, toda le malo prej tega istega dne je s prijateljem za nas rešil neznanko pristopa na Jalung Kang. Stal je na drugem najvišjem vrhu, kar so jih doslej preplezali naši alpinisti. Glas, s katerim nam je to povedal, je izžareval neomejeno srečo in ponos.

Vse to je pojasnilo, opravičilo ali vsaj tolažba za nas druge. Borut pa ni bil le alpinist, borec na privlačni in nevarni meji znanega in možnega. Bil je človek, sin, mož, oče... Ljudem, ki jim je to bil, je umrl prav on — Borut, samo njihov Borut. Vse, kar starši vložijo v otroka, smrt izniči. Ženi je umrl mož, hčerki sta izgubili očeta in vzornika. Tem ljudem, njegovi družini, je umrl Borut — in prav nič ga ne more nadomestiti. Pred njihovo bolečino morem le poklekniti in jim izreči iskreno sožalje vseh nas, ki smo bili z Borutom v Himalaji, in vseh naših svojcev. In prosim vas vse, da spoštujete njegovo ljubezen do gora, ki ga je osrečevala, dokler je živel.

*Borut je pogosto citiral spominski napis Mc Intyreju pod južno steno Anapurne: »Bolje je en sam dan živeti kot lev, kakor pa vse življenje biti ovca.«
K temu je Tomo Česen v svoj dnevnik pripisal:
»Prepričan sem, da je Borut kot lev živel vsak dan.«*

Tone Škarja

V petek, 21. junija, so na ljubljanskih Žalah pokopali

prof. TINETA ORLA

30 let glavnega in odgovornega urednika Planinskega vestnika, prejemnika visokih državnih odlikovanj, zlatih častnih znakov Planinske zveze Slovenije in Jugoslavije ter nagrade Stanka Bloudka, gorskega reševalca, pedagoga, častnega člana Turistične zveze Slovenije, Planinskega društva Onger in Celje, dolgoletnega ravnatelja celjske gimnazije in pedagoškega svetovalca za učbenike.

90 LET PLANINSKEGA VESTNIKA*

prof. EVGEN LOVŠIN

PROZA

Mnoge znane osebnosti so se po izletih potopile v prijetno spominjanje, razmišljanje in pisanje svojega srčnega doživetja. Malo je tistih, ki so med vojno šli na izlete, posebno ne na gore in v gozdove, kjer so se dogajale pretresljive tragedije in junaštva. Po vojni pa so oživele planinske poti s svobodnimi ljudmi, in mozično je pognal cvet partizanske anekdote. O tem bom kaj več pisal v poglavju III — Potopis. Sem pa spadajo »civilne« črtice, kar pomeni nevojne, na primer Ivan Bučer (Listi iz cepinovega dnevnika), Stazika Černič (Jesen v gorah, Svojevrsna alpinistka), dr. Anton Debeljak (En dan na Dolenjsko stran, V plaz), Marjan Keršič (Umirajoče luči, Osamel naveza, Nevihta v maju, Zametene stopinje), Vlado Kopač (Obledela podoba iz Grintavcev), Janez Krušič (Nepozabna doživetja), dr. Janko Lokar (Za ruševcem), dr. Joža Mahnič (Po Gregorčičevih stopinjah), Viktor Pirnat (Zibelka Trdinovih bajk in povesti o Gorjancih) itd. O Pirnatovi »Zibelki« pa še nekaj besed: »Vzel si je v svojem blagolasnem in poučnem pisanem članku k srcu pisatelja Janeza Trdina (1830—1905), znanega po svojih potopisih, pripovedni prozi, po folklornih motivih in pesmih.« To stran se stiskajo pod Gorjance ali se skrivajo med trtjem in sadovnjaki stari gradovi, polni slavne preteklosti, tajn in grozot. Dika teh številnih starin je Gracarjev turn, ali kot se sedaj imenuje po svoji gorici, grad Tolsti vrh. Nad šesto let staro, mrko, sivo zidovje kaže še povsem srednjeveško lice kot pred davnimi stoletji. Sedanja graščakinja je gospa Marija Rudeževa, vdova po sinu Trdinovega prijatelja. Večni popotnik, Trdina, tam ni bil baš redek gost. Saj je vedno kolovratil okoli, le huda zima ali skrajno slabo vreme sta ga zadržala v novomoškem stanovanju... Rudež je imel bogato knjižnico in pri njem se je tedaj zbiral cvet naših razumnikov: Levstik, Zarnik, Levce, in drugi... Tudi Rudež je zbiral raztreseno narodno blago in ga otemelj pozabilenja. In tod sta se našla Rudež in Trdina pri novem delu. Trdina, kot popolnoma svoboden človek, so je ves posvetil temu delu, njegov nemirni duh ni poznal počitka. Zlezel je na vsak hrib, splezal na vsako goro, brskal po starih zidovih, poznal je vse ljudi šest ur naokoli... Gorjance je Trdina prekoračil več ko petdesetkrat. Gorjanci so se mu zelo priljubili... Zgodovinar in starinoslovec, naravoslovec in etnograf, geolog in geognost... je napisal več knjig, nabral več kot štirideset gorjanskih pripovedk in jih tiskal v »Zvonu«. Zanimiv članek lahko bere naš planinec v Planinskem vestniku leta 1943. Še vedno nam rabi za vzor planinskega potopisa.

SLOVSTVENI PRIKAZI IN OCENE

Skupina ima 45 kartotečnih člankov. Najmarljivejši je bil dr. Arnošt Brilej, takratni urednik PV s 34 duhovitimi ocenami. Ocenjeval je poleg že omenjenih Kugyja, Lovšina in Debelakove še Adlešičevo Sodobno letalstvo in razvoj, Srce in kri Henrija Bordeauxa, Alpinismo eroico (Emilo Comici), Podoba E. Deržaja, Moji vzponi v petih celinah (Piero Ghiglione). Še naslednji so našli za svoje stvaritve bistro Brilejeve besede: Gos. Charles, Janez Gregorin, Ciril Jeglič, Jože Krivec, Robert Kump, Pavel Kunaver, Mirko Kunčič, dr. Janko Lokar, dr. Rajko Ložar, dr. Rudolf Marn, dr. France Ogrin, dr. Gjurjo Orlič, D. Pantelejev, Jože Tomažič, Drago Ulaga, Jos. Wester itd. O planinskem jeziku je pisal Ivan Bučer, o krajevnih imenih Vlasto Kopač, o krajevnem imenoslovju ob Glinščici Slavko Peršič, o imenoslovju v Stolovi skupini dr. Henrik Tuma (v sedmih člankih leta 1947 in 1948).

Poleg dr. Brileja so se uvrstili med ocenjevalce še Marijan Lipovšek, dr. Josip Tomišek, dr. B. Breclj, dr. J. F., V. Bohinec in drugi.

Potopisi

Iz Avtorskega kazala tega desetletja je razvidno, da imajo nekateri pisatelji sorazmerno veliko število rokopisov (Avčin 9, Kočevar 7, Lipovšek 11, Peršič 7, Wester 5, Uroš Župančič 9), M. M. Debelakova pa je pričela svojo Triglavsko Kroniko kar v 13 obsežnih člankih v Planinskem vestniku. Uvrščeni so v poglavje Zgodovina. Nekateri najplodovitejši pisci so objavljali svoje prigode in doživljaje v knjigah in jih olupšali s slikami. Njihova odsotnost v Planinskem vestniku marsikoga nekoliko začudi. Čakajo na dobre ocene, žal — Brilejev ni veliko in celo takih ocenjevalcev še manj. Planinski

* Članek je sestavni del zaplsov z naslovom »Razmišljanje o planinstvu«, ki jih je za Planinski vestnik prispeval prof. Evgen Lovšin in so objavljeni v PV 3/4, PV 4/84, PV 5/84 in PV 12/84, in je nadaljevanje članka, objavljenega v 2. št. PV 85, str. 53 ter članka, objavljenega v PV 6/85, str. 243.

vestnik ne more v tem pogledu zadovoljiti ljubiteljev planinske literature. Dobro je vzeti v roko planinsko bibliografijo (še nepopolno: Joža Munda, Gore v besedi 1955, E. Lovšinov: V Triglavu in njegovi soseščini, 1946, in druge skromnejše izdaje z zapiski o slovstvu).

V Kazalu II. obdobja (1941—1950) smo našli približno 160 avtorjev, če upoštevamo tudi ocenjevalce slovstvenih prikazov.

Avtorsko kazalo

Tu navajam tiste pisatelje, ki so prispevali v tem obdobju najmanj tri članke. Avtorje take knjige oziroma njenega ocenjevalca, v originalu naznačene pred imenom z zvezdico, priobčujem v skupini III: Slovstveni prikazi in ocene.

Preimek in ime pisatelja	Število prispevkov iz vseh poglavij	Število prispevkov, samo potopisi
× Avčin Franc	14	9
Blažej Janko	6	5
× Brilej Arnošt	46	6
Čadež Marjan	5	
Črnič Staza	5	3
De Reggi Marjan	3	
Dimnik Maks	3	
Finžgar Fran	3	
Kemperle Pavel	3	
Keršič Marjan	6	3
× Kočever Rado	11	7
× Kopač Vlasto	12	2
Krušič Jan	4	
Kunaver Pavel	14	2
× Lipovšek Marjan	13	11
Lovšin Evgen	4	2
Malovrh Cene	6	
Mazi Vilko	6	2
Mlakar Janko	3	1
Orel Tine	4	
Peršič Slavko	8	7
Peruzzi Ivo	2	
Petkovšek Viktor	4	1
Pimat Viktor	6	4
Prešern Jakob	6	3
Reya Oskar	6	3
Režek Boris	5	2
Tomazič Jože		3
× Tomišek Josip	10	4
Vodeb Dušan	4	2
Wester Josip	9	5
Zupanc Franc	4	3
Žargi Miran	4	
× Župančič Uroš	16	9

Tu je kopica dobrih misli planinskih potopiscev:

Daleč so sedaj planine, a kako drage so nam, kako topla so čustva, ki se nam vzbujajo ob spominu nanje, kako bogato se nam je izplačal ves trud pri vzpenjanju nanje, kako globoki so bili vtisi, da so se tako silni, tako prečiščeni, tako neizmerno prijetni ohranili do danes, lajšajoč nam življenje... in globoka hvaležnost do gora me vsega prevzame (*Kunaver Pavel, Hvala goram*).

Sprašujete me, kakšen vtis so napravile name Julijske Alpe. Odgovor se zdi zelo težak. Resnica je, da so mi postale — po štiridesetih letih čaščenja gorskega sveta — od vseh gora najbolj zaželene. Obiskati jih znova si želim bolj kot kateri predel Alp; bolj kot želim ponovno videti ledeni Kavkaz ali Himalajo, gore Kanade in Aljaske, ali pa nepopisni nežno rumeni soj nizko stoječega sonca nad fantastičnimi vrhovi Arktike. Menim, da gre ta občutek razlagati iz njihove presenetljive skrivnosti... Tom G. Longstaff, *President Alpine Club, London, pismo Kugyju, prevod dr. F. Avčina*.

Ko sem včasih stal na vrhovih naših Julijcev in opazoval Centralne Alpe, ki so se dvigale pred mojimi očmi v dolgi verigi kakor ledeni zid, je bila vedno moja velika želja, stopiti kdaj na te vrhove in premagovati njihove stene. Predstavljal sem si, da so te Alpe mnogo lepše, veličastnejše in težavnejše kot naše... Sedaj sem stal v območju Centralnih Alp... nekoliko razočaran. Kdo pa ne bi bil razočaran, ako pričakuješ tam mnogo več lepote, kot jo imamo pri nas, vidiš pa jo mnogo manj! Ves čas na našem pohodu sem imel v duhu pred seboj mogočno steno Triglava, Špika in Jalovca. Rad bi tudi tam videl nekaj tako izoblikovanega, kot so ti naši vrhovi. Toda zaman... Tista velika želja po tujini se je zdaj v meni nekoliko pomirila... *Janez Jerovšek, PV, Raz Rosskuppe.*

Presadi planiko z julijskih vesin v nižave, daj ji vsega, kar dolina premore, in opazuj: pri najskrbnejši negi bo cvet zgubljal svojo žametno mehko, svoj planinski čar. In po nekoliko letih ali še prej, če bo še pri življenju, to ne bo več tisti gorski cvet, ki ti je nekdaj napolnil dušo z milino in ljubeznijo... *Evgen Lovšin, Presajene planike.* Opis bratov Dežmanov, pismo Vodniku in napis na Triglavu: Sem blu tok korashen, to mismice (pismence) naj tukaj ostane... Najvezhi moje veselje je na gorah (8. avgusta 1809).

V območju alpinističnega delovanja se vedno bolj oddvajata pojava, ki ju označujemo z besedama: alpinistika in alpinizem... Nekam v zadregi je tisti, ki je prepričan, da obstaja samo en novit pojav, to je pojav alpinizma ali še določneje — kulture alpinizma... Torišče kulture alpinizma ne sme pregaziti plaz golega dokaj grobega športovanja, predstavlja očesga se izključno le v fizični spretnosti, plezalnem tehnokratstvu, rekordarstvu ter podobnih zunanjih svojstvih, pa v megalomanstvu, duhovni preproščini in tem podobnih duševnih svojstvih... Globoko sem prepričan, da moramo tudi v sedanji dobi gojiti še naprej kulturo alpinizma in to ustrezno pogojem, ki jih pridobiva razmah njegove športne plati, to je alpinistike. Prepričanja ne izražam le iz osebnih odnosov do dokaj bogate slovenske gorniške tradicije. Vse bolj me pri tem vzpodbuja zavest, da ima oziroma mora imeti tudi alpinistično uveljavljanje sebi lastno razvojno pot... *Cene Malovrh, Želim si nemega pogovora z gorami...* (K tem besedam pa je napisano še toliko dobrih misli in tovariških nasvetov, ki so tudi moje prepričanje).

Dr. Miha Potočnik spada med slovenske prvake v alpinistiki in alpinizmu v potopisju in v upravnistvu. Bil je predsednik Planinske zveze v času med Koširjem in Banovcem, predsedoval je Gorski reševalni službi. Obogatil je izraznost planinskega jezika in v knjigi »Srečanje z gorami« zabeležil šest potopisov začetnih vzponov, enaintrideset prvenstvenih vzponov, devet zimskih v težkih razmerah, štiriindvajset važnejših vzponov v tujih gorah itd. Te številke veljajo za dobo od 1921 do 1967, koliko pa je tega še do danes in koliko bo še, saj smo še čili in zdravi, bo kdo od mlajših s primerno in tehtno besedo obudil spomin na našega goram predanega prikupnega Gorenjca. Naj nas razvedri nekaj njegovih pripovedk: »Tudi za slavo nam ni, ker od nje ne postanemo nič boljši in nič koristnejši; slavo pobere čas in kaj še ostane... Nekaj drugega je, kar nas vabi v grozeče in zapuščene prepade. Več! Pristna in nepokvarjena narava, mlada in neukrotljiva moč, iskanje korajžnih in drznih doživljajev, ne za parado in za baharijo, ampak zase in za tiste, ki mislijo po naše. Žene nas hrepenenje po svobodi v robeh, kjer se moreš po milil volji razživeti na pošten način, po svojih postavah, samosvoj, neodvisen, prost. Zamerijo nam, da ne hodimo po raziskanih potih in stezah, temveč iščemo svoje pristope na vrhove, češ, sama predrznost in nespamet jih je. Pa ne premislijo očitarji: če ne bi bilo ljudi, ki so se dvignili z lastno močjo nad plitvo poprečnost in po pameti raziskali in dognali nove pridobitve, bi družba teh modrijanov še danes sekala s kamnito sekiro smrekove hlode za stavbe na kolen... Ko je Miha sedel na Riffelbergu pod čokalim balvanom, pa so mu rojile še druge misli po glavi: »Strmim v Matterhorn. Koplje se v toplem, julijskem soncu in radodarno razkazuje svoja granitna in ledena pleča. Podoba je, da je miroljubne volje, kakor da bi sit zadovoljno po mačje predel in narahlo dremal. Danes mu ni do dramatičnih šal, ki si jih včasih privoščijo z ljudmi. Kot vsak lepotec je nepreračunljiv in navihnan, velikokrat radodaren in kavališki, sem pa tja tudi hudoben...« No, Miha se je še večkrat spomnil na Gorensko smer v Triglavski severni steni, na Črni graben, na nekaj cunj pa nobenih kosti, več kot 500 metrov visoko, gladko steno, padlega tovariša Topolovca in s koliko težavami in nevarnostmi po enem na skale privezanem prenočevanju so prišli vsi trije Čop, Tomišek in Miha na Kredarico. Na prvenstvenih plezalnih turah v domačih gorah so bili na vrvi z Mihom Potočnikom Jeseničani pa tudi drugi. Prav je, da se jih spomnimo: Hafner, Čop, Pavla Jesih, Tomišek, Tone Potočnik, Bizjak, Ravnik, Freljh, More, Korenini, Brojan, Tončka Rajner, Dimnik, Arih, Avčič, Lasič, Kunstler; v tujih gorah pa še Karl Jarc, Borica Klavara, Pavel Lukman, dr. Bogdan Breclj, Gregor Klančnik. Mnoge plezalne ture spadajo še v čase pred prvo svetovno vojno in v čase predvojnega Jugoslavije, vendar se v knjižni obliki ali v drugih periodikah prikazujejo veliko pozneje.

Triglav
dijalski
gora

Še o plezalnih turah (v II. obdobju)

Komaj so umolknili topovi in brzostrelke, v človeku pa prenehalo notranje vznemirjenje, sta se *Joža Čop in Pavla Jesihova* namenila v Triglav, njegove stene, čeri in soteske. Po nekaj dneh sta se vrnila. Pri črni kavi smo obujali spomine, Joža in Pavla sta pripovedovala, kako sta v zadnjih junijskih dneh prvenstveno preplezala Triglavski stebel. Kar tekmovala sta v besedah in se popravljala v podrobnostih. Roka mi je sama posegla po svinčniku in notesu. Ko sta prebrala moj članek, sta potrdila resničnost zapisovanja in pohvalila moj trud (Planinski Zbornik 1945 velja za 45-letnik Planinskega vestnika stran 157).

Znano je, da je Pavla omagala sredi stebra, Joža pa je privezal Pavlo in prešel stebel sam, odhitel v Vrata po reševalce in jim kazal pot. Za konec članka sem napisal: »Tu, potrpežljivi čitatelj teh vrstic, snemi klobuk pred neugnano vzdržljivostjo in izredno zmogljivostjo Jožeta Čopa, ki je po štirih prečutih nočeh in po vseh zgoraj popisanih težavah še istega dne sestopil in skoraj brez počitka spet vstopil in preplezal že samo na sebi naporno Bambergovo pot. Bil je vse to Pavli dolžan, a vsak ne bi bil zmogel tolikih naporov, še posebej ne vsak možak, ki ga več kot pet križev tišči k zemlji. Čopov stebel je prišel na dober glas. Med plezalci ni bilo takih, ki si ne bi želeli obiskati ga slej ko prej. Samo sosednja še nedolžna Slinga mu je bila več kot enakovredna. *Dr. Franca Avčič je bil prvi, ki je potrkal na mogočna vrata Centralnega stebra.* Prijeto se je potopiti v Avčinovo planinsko branje: »V družbi prijatelja inž. Dolarja mi je uspelo po Jožetovih stopinjah preplezati eno najdržnejših plezalnih smeri v naših gorah, vsekakor pa najdržnejšo od vseh, kar se jih vzpenja čez Triglavsko severno steno... Namen tega članka je eden in edin: pokazati Jožo v luči, ki naj pravilno razsvetli njegovo delo in njegovo skromnost. Kajti alpinska dejanja, ki jih je Joža izvršil v Centralnem stebri, so izredna dejanja izrednega človeka... Tudi Centralni stebel je srečno za nama. Kot prečudna pravljica se mi zdi, pravljica, ki pa ni nič strašna in me prav nič ne preganja v spanju. Vse je tako bajno in svetlo, če se prestavim nazaj v prevese Jožetove smeri.«

Zraven Čopove smeri v Triglavski severni steni je v Kazalu (poglavje Potopisi) omejeno še nekaj plezalnih tur, kar kaže na Westrovo mnenje, da spada plezalna tura med Potopis. Menim, da samo naslov članka ne jamči vedno, da gre za čisto plezalno aktivnost.

Naj nam alpinistično (plezalno) dejavnost v povojnem času predočita še članka Vlasta Kopača z naslovom Plezalni tečaj Alpinskega odseka ljubljanske podružnice PDS in Ladislava Bučerja z naslovom Plezalni in reševalni tečaj kamniške podružnice PDS (PV Gore in ljudje) leto 1946 (št. 6—12). Kopač nam poroča, da je bil v drugi polovici meseca julija na Jermanovih vratih v Savinjskih Alpah šestdnevni plezalni tečaj, ki so ga vodili plezalci ing. Vinko Modec, Boris Režek, Vlasto Kopač, Tone Bučar, ing. Dušan Lasič, ing. Daro Dolar in delno dr. ing. Franca Avčič. Tečaja se je udeležilo 17 tovarišev in tovarišic. »Ker je bilo dovolj plezalnih vaditeljev, je bilo mogoče individualno urediti pozamezne tečajnike. Odločili smo se za načelo, da je bolj potrebna plezalna tura kot pa poučevanje plezalne tehnike na enem mestu. Vaditelji so najprej preskusili tečajnike na srednje težavnih turah in jih razdelili po zmoglostih, naslednji dan pa so z njimi odšli na daljše plezalne ture. Tehniko plezanja, napake in tehnične prijeme so vodniki popravljali sproti med plezanjem, prav tako so se tečajniki vadili ravnati z vrvmi v steni, kjer je bilo to potrebno.«

Plezalni tečaj kamniške podružnice so vodili Ladislav Bučer, Bine Benkovič in Jože Janežič. Tečajnikov je bilo deset. Zanimiva tako pri ljubljanskem kot pri kamniškem tečaju je bila izbira smeri na terenu. Morda je ta še danes primerna za spored tečaja.

Obzor

Kar je bilo povedano o tem delu Splošnega kazala v I. obdobju (PV 1985) str. 58, velja tudi za Obzor II. obdobja. Tudi tu je poskrbljeno za hitro orientacijo. Posamezne vesti so označene z letnico in stranjo Planinskega vestnika oziroma letnika Gore in ljudje. Obzor tega obdobja vsebuje približno 190 vesti, kar je komaj petina Obzora prvega obdobja.

Seznam slik in risb

Zabeleženo je 34 imen; slik pa je okrog 550, kar je dobra tretjina Obzora prvega obdobja. Razdeljene so na naslednja poglavja: Slike kot priloge (osem skupin), Slike med besedilom (14 skupin) in Zemljevidi in obrisi. Tudi vse slike so označene z avtorjem, letnico in stranjo Planinskega vestnika oziroma letnika Gore in ljudje.

PLANINE KOT JEZIKOVNO VPRAŠANJE, IV. DEL

dr. VLADIMIR ŠKERLAK

VI. KAKO SO ALPE POSTALE »PLANINE«

A) Delo prirodoslovcev

Rastlinstvo Slovenije so preučevali znanstveniki že v 16. stoletju, toda posebno pomembno je postalo to delo šele v 18. stoletju, v dobi razsvetljenstva, ko so se ga lotili dr. Giovanni Antonio Scopoli (1723—1788), Franz Xaver Wulfen (1728—1805), Balthasar Hacquet (1739—1815), baron Sigmund (Žiga) Zois (1747—1819) in njegov brat Karl Zois (1756—1799).

Opisovali so rastline, živali in kamenine, pa tudi pokrajino. Pri tem so morali ugotavljati, dopolnjevati ali tudi ustvarjati imena. Pisali so največ v nemškem ali v latinskem jeziku. Slovenskim krajevnim imenom so dajali latinske in grške oblike, za živali in rastline pa so morali dodajati še dopolnilno ime, kajti takrat je že veljal Linnéjev sistem označevanja z dvema imenoma, rodovnim in vrstnim, na primer: lev je felis leo (mačka — lev, ker spada lev v rod mačk) ali canis lupus (pes — volk, ker spada volk v rod psov); pri rastlinah dodajajo še kratico osebnega imena tistega prirodoslovca, ki je dal rastlini to ime.

Pri živalih in rastlinah se kot dopolnilna označba pojavlja včasih pridevnik »gorski« ali »alpski«. Ker obstoje slovenska domača imena po veliki večini iz ene same besede, se je pojavilo vprašanje, kako naj se slovensko ime dopolni tam, kjer je nemško znanstveno ime sestavljena z začetno besedo »Berg-« ali »Alpen-«, latinsko pa s pridevnikom »alpinus«, v tem jeziku, seveda, na drugem mestu.

Pri tem moramo upoštevati to, kar smo že povedali v poglavju o Alpah, da ima namreč latinska beseda »alpis«, v množini »alpes«, več pomenov, torej ne samo »gore«, temveč tudi »Alpe«, gorski prelaz« in »planine«. Zato so rešili vprašanje takole: »planina« je »alpis«, »Alb«, »Alben«, »Alpe«, »Alm«; »planinski« je »alpinus«, nato pa so usodno nepravilno sklepali, da velja tudi obratno: »alpinus«, »Berg-«, »Alpen-« je po slovensko »planinski«.

Ni mogoče zadosti naglasiti, kako napačno je to sklepanje. Slovenska beseda »gora« se namreč po pomenu sploh ne ujema in ne krije z nemško besedo »Alpe«, posebnega zemljepisnega imena »Alpe« za gorovje pa takrat slovensko ljudstvo še sploh ni poznalo. Kot splošno ime pa je nemška beseda »Alpen« pomenila v slovensščini »planine« samo takrat, če so z njo hoteli označevati gorske pašnike, na katere žene poleti planšar živino. Začetna beseda v sestavljenkah »Alpen-« se sme torej prevajati z našim pridevnikom »planinski« izključno le takrat, kadar se misli na nekaj, kar je v zvozi s planšarstvom.

O delu posameznih razsvetljenčev moramo povedati naslednje:

1. Italijan Giovanni SCOPOLI je prepotoval velik del Notranjskega, Primorskega in slovenskih Alp. Bil je v Bohinju ter na pobočju Triglava, bil je na Grintovcu, Kalškem grebenu, na Storžiču in na pobočju Kočne.

S stališča naše razprave je važno to, da je:

a) nekaterim slovenskim krajevnim imenom dajal svojevrstne oblike, deloma zato, ker jih je napačno razumel, deloma pa tudi zato, da jih je — svojevoljno — uskladi s svojim spoštovanjem do klasičnih jezikov, na primer: Lokoplis = Škofja Loka (»polis« je po grško »mesto«, »država«), inter Aquis = Medvode (po latinsko: med Vodami), fons benedictus (po latinsko: blagoslovljen studenec) — to je morda Studenec na Ižanskem (danes »Ig«), Škofljica ali Dobrova; Mons Planina = Hlevniška planina; Kobalische Almen = Kobalove planine; Alpes Vochinenses = Bohinjske Alpe, Alpes Tolminenses = Tolminske Alpe — oboje skupaj tvori po današnjem poimenovanju vzhodne Julijske Alpe, del predgorja in del Krasa; to Scopolijevo razločevanje je slonelo na politični meji med vojvodino Kranjsko in goriško grofijo.

b) Čeprav je torej uporabil za slovenske gore na zahodu skupinsko ime, to se pravi, ime celotnega pogorja, za Kamniške Alpe ni navedel skupnega imena, čeprav je nesporno hodil po najvišjih predelih tega pogorja.

2. Nемец Franz Xaver WULFEN je leta 1778 napisal knjigo Plantae rariores Carinthiae (Redkeješe rastline na Koroškem). V njej piše »prope Lithopolitanis Alpibus (:Steiner Alpen:)«, »in Alpibus Lithopolitanis Carnioliae«, »summis in alpibus Lithopolitanis« itd., to je: »blizu Kamniških Alp«, »v Kamniških Alpah na Kranjskem«, »na kamniških vrhovih«.

Predvsem je tu jasno, da Wulfen v teh citatih *ne uporablja slovenskih besed*, to je, niti »gore«, niti »planine«, niti »pogorja«. Gre pri vsem le za to, ali je res, kar je domneval prof. Seidl, a) da gre za poimenovanje vseh Kamniških Alp, in b) da je to »eden najstarejših skupinskih nazivov v Alpah sploh«, kateri naziv da »služi že skoro 130 let«. Domneva Ferdinanda Seidla, zapisana pod a) je nebitvena, kajti prav tako latinska, kakor tudi nemška oblika besede Alpes, Alpen, lahko pomeni Alpe ali planine.

Domneva pod b) pa je izrazito napačna. Že Rimljani so razlikovali Primorske, Grajske, Peninske in druge Alpe, na Hrušici je že za časa Rimljanov obstajala Alpis Iulia, Kavanke pa so imenovali s tem imenom že predniki Rimljanov, Rimljani so jih preimenovali v Mons Caruana; Kamniške Alpe so torej bile prav zadnje, ki so dobile svoje ime.

Piše pa F. Seidl na strani 11 svoje knjige »Kamniške ali Savinjske Alpe« iz leta 1907 tudi tole: »Gorskim skupinam preprosti narod navadno ne daje priimkov«. Tudi tu nima Seidl prav, kajti »preprosti narod« je poznal že zdavnaj prej skupno ime za osrednji del Kamniških Alp, imenoval ga je »Grintavci«.

Sledi pa iz povedanega, da je Nемец Wulfen sicer imenoval »Steiner Alpen« celotne Kamniške Alpe ali samo njihov del, toda tega ni vzel iz ljudskega govora, slovenske oblike pa sploh ne navaja. Torej *Wulfen ni dal prav nobene podlage za slovensko poimenovanje tega pogorja z besedama »Kamniške planine«.*

3. Bretonec, izredno napreden, zato na Kranjskom večno preganjan Balthasar HACQUET, je v spisu o kranjskih kameninah (Oryctographia Carniolica) iz leta 1778 napisal (v nemščini) tole:

»Kakor hitro prekoračiš malo reko Kokro, se začnajo visoke Alpe, ki so nad polovico goje in se imenujejo: Grintavzi (množina!), Kotschna, Brana, Sedlu in tudi O Striza (ločeno pisano), ali navadno Ta kamelshka Planina (ednina!), po nemško Steiner Alpen, ker leži nedaleč od tam majhno mesto, ki se imenuje Stein, oziroma po naše Kamnjek ali Kamelk.«

Pomen tega stavka so nekdanji »znanstveniki« silno napihovali. Če si ga pa ogledamo pobliže, in ga logično analiziramo, vidimo: Kočna, Grintovci, Brana, Kamniško sedlo in Ojstrica tvorijo večino gora (ob upoštevanju, da so šteli tudi sedla za »gore«), ki spadajo k istemu pogorju. Hacquet piše: Ta kamelshka Planina (z današnjim pravopisom: Kamniška planina). To je ednina, o tem ni dvoma. *Hacquetovo »planino« bi torej morali po pomenu enačiti z besedo »pogorje« ali »gorska skupina«!*

Nečesa takega pa niti vrl Hacquet, niti njegovi častilci ne trdijo. Toda Hacquet odpravi tudi samega sebe s tem, da govori o Grintovcih (množina!). Kaj pa so »Grintovci«? To je domače slovensko ime za osrednjo skupino Kamniških Alp! Iz tega sledi nedvomno, da so domačini povedali Hacquetu ime za osrednje gore (Grintovce), nato našli imena nekaterih gor, končno omenili — značilno, po Ojstrici — še Kamniške planine (planina Rzenik, Velika, Mala itd.), Hacquet pa jih ni dobro razumel. Slovenski je sicer govoril vsekakor bolje kakor Scopoli, toda jezika ni dobro znal. Vprašanje je tudi, s kom je govoril. Kar gotovo pa je, da je nanj vplivala tudi nemška beseda »Alpen«, oziroma, latinska »Alpes«, morda celo ime »Steiner Alpen«, kajti njegov spis je izšel isto leto kot Wulfenovo delo, v katerem omenja Kamniške Alpe. Hacquet se sklicuje tudi na Florjančiča, torej je možno, da besed »Kamniške planine« sploh ni slišal, temveč jih je kar — napačno — povzel po Florjančičevem zemljevidu.

Da bomo pa pokazali, kako manjka logika našim »planinoslovcem«, naj naglasimo, da je slavno Ta kamelshko Planino prevedel Hacquet s »Steiner Alpen«. *To pomeni, da se Alpe po slovensko imenujejo »Planina«. Atlase in zemljevide za slovensko rabo bi torej lahko poslovenili s tem, da namesto »Alp« zapišemo kar preko Francije, Švice, Bavarske, Avstrije in Slovenije ime »Planina«!*

Ponovno opozarjamo, da je to vprašanje pravilno rešeno na zemljevidu Slovenca Florjančiča, objavljenem takrat, ko je imel Hacquet pet let: Kamniške planine ležijo na predgorju južno od vzhodnega dela osrednje skupine Kamniških Alp, južno od Ojstrice. Ne da bi na splošno hoteli podcenjevati delo znamenitega Hacqueta, moramo opozoriti tudi na druge nepravilnosti v njegovem pisanju: str. 27: »Ko smo se vzpenjali vedno višje, smo prišli zvečer k vzočju (gore) Terklou (seveda Triglav), ki se imenuje bella polla ali belli verh, da bi tam prenočevali.« Seveda gre za Velo polje, nikakor pa ne za Beli vrh (zelo verjetno je ime planine zamenjal z imenom Mišelj vrha, ki se dviga nad njo).

Str. 33: »Valvazor pravi, da je meril Kamniške Alpe (Steiner Alpen) in ugotovil višino 10 274 čevljev: če je njegov podatek pravilen, meri naša zgoraj navedena gora Terklou veliko več, kakor je navedel Florjančič.«

To ni res. Valvazor sploh ne uporablja imena »Kamniške Alpe«, temveč piše takole (III. knjiga Slave Vojvodine Kranjske, str. 302: »Prav tako sem z visokega Bistriškega snežnika, ki leži med Kranjsko in Koroško nad mestom Kamnik, meril in ugotovil višino 10 272 čevljev.«

Pri tem je postranska stvar, ali je mera prav zapisana, kakor tudi to, da je Valvazor mislil na pogorje, ki ga imenujejo Kamniško Alpe; bistveno je to, da imena »Steiner Alpen« on ni zapisal, Hacquetovo poročilo je torej tudi v tem pogledu netočno.

4. Scopoli je zapisoval tudi slovenska imena za rastline, toda pri tem je zagrešil veliko napak. Te je delno popravil Žiga ZOIS. Toda ta ni objavil svojih zapiskov, pač pa jih je porabil Heinrich FREYER (1802—1866). V uvodu h knjigi Favna na Kranjskem znanih sesalcev, ptičev, plazilcev in rib (Fauna der in Krain bekannten Säugeliere, Vögel, Reptilien und Fische) iz leta 1842 je zapisal: »Da bi ustregel povpraševanju in številnim željam ter hkrati spodbudil nadaljnjo izpopolnitev, sem uredil po Cuvierjevem sistemu živalskega sveta kranjska poimenovanja ptičev in rib, ki jih je z veliko prizadevnostjo zbral baron Sigmund Zoiss... Tistim predmetom, ki še niso imeli imen, običajnih v tej deželi, ali za katera nismo zvedeli, smo dali ustrezna kranjska imena in jih kot nova označili s črko F.« (Črka »F« je uporabljena očitno zato, ker je začetnica njegovega priimka.)

Iz tega se vidi, da je Freyer prevzel del imen od Tirolca Zoissa, torej ne vseh neposredno od ljudstva, del pa jih je skoval sam. Tako vidimo v njegovi zbirki naslednje: Alpenmolch — triton alpestris — planinski pupik F; Felsensegler — cypselus mella — planinski hudournik F;

Steindohle — fregilus graculus — planinska sojka F.

Nasprotno pa ima brez »F«, torej pravo domače ime kljub nemškemu imenu »Alpensalamander«, »črni močerad«.

5. Zanimivo mešanico pravilnega ljudskega izražanja in podedovanih napačnih tvorb uporablja Fran ERJAVEC (1834—1887). Med drugimi je napisal zelo brano knjigo, velikokrat ponatisnjeno, pri čemer so skrajševali naslov. Prvotni je: Domače in tuje živali v podobah. Prvi zvezek je izšel leta 1888.

Erjavec se očitno ni mogel obvarovati vpliva svojih predhodnikov. Tako je kar prevzel od Freyerja ime »planinski hudournik«; »Alpensegler« je »planinski jereb«; »Apendohle« je »planinska kavka«; »Alpenkrähe« je »planinska vrana«.

Nasprotno pa tam, kjer podaja opis, govori pravo slovensko: planinska senočet, planinske zeli. »Da bi si tudi te kolikor mogoče izkoristili, gonijo PLANINCI na dva ali tri mesece govejo živino na te višave in pridelujejo sir in maslo.« »Po planinah pasočā se drobnica nima večjega sovražnika, nego je orel.« »Naš svet je gorat. Ob Dravi, Soči, Savi in Savinji se vzdigujejo gorovja... te gore... mimo gorskih in samotnih selišč.«

6. Prof. Martin CILENŠEK navaja v knjigi Naše škodljive rastline v podobi in besedi, 1892, imena:

»Alpenrose« = »planinska roža, dragomastnik«; »Alpen-Stachelbeere« = »planinska kosmulja«; »Alpen-Heckenbirsche« = »planinska psikovina«; »Alpen-Windblume« = »planinski kosmatinec«; toda: Bergwindblume« = »gorski kosmatinec«.

7. Dediščina po botanikih iz prejšnjih stoletij je prešla tudi na znanstvenike našega časa. Tako najdemo v knjigi Gorsko cvelje (Tone WRABER, 1967) sicer pravilno izražanje: Alpe, gorovje, gora, visokogorski pas, visokogorje, toda tudi imena:

helianthemum alpestre = planinsko sončece; linaria alpina = planinska madronščica; aster alpinus = planinska nebina; toda pravilno: cerastrium austroalpinum = južnoalpska smiljka; armeria alpina = alpski pečnik; soldanella alpina = navadni alpski zvonček.

B) Umetniško in jezikoslovno delo

1. Stanko VRAZ (1810—1851) je med drugim zbiral narodne pesmi. Iz zbirke »Pésni ilirske« iz leta 1839 navajamo dve. Ker je iz prve od teh izvajal sestavljalec slovarja Maks Pleteršnik predaleč segajoče posledice, jo bomo obširneje komentirali.

Prva pesem (Koroška; pomišljaji ločujejo vrstice v izvirniku): »Prošnja. — Ti, moja deklina — Lepo te jez prosim — Za birtok senā, — De bom konjča nafutraw, — De bom konjča napojow, — Mam siwno trudna, — Sēm deloč perjezdow — Čez tri pwanine, — Čir tiči pojō, kukuca pa poje; — De vse se cengwa, — Men' spatī nedā.« Poskusimo malo analizirati pomen besed v tej pesmi.

Če naj pomeni »pwanina« »goro«, in sicer goro brez drevov in rastja, torej skalnate vrhove, recimo, Kočno, Skuto, Rjavino, Cmir, potem moramo takoj ugotoviti, da »jezditi« na konju po takih gorah ni mogoče. Torej moramo že zato izključiti ta pomen besede. Še bolj pa kaže na pravi pomen »planine« to, da tam »tiči pojō«, med drugimi tudi kukavica — vemo pa, da v visokih gorah ni ne kakih ptičkov ki bi žvrgoleli — ljudski pevec pa očitno ni mislil na gorske kavke! »Vse se cengwa« — vse cinglja, sliši se žuborenje, glasovi — to pa je značilno za planine v pravem pomenu besede. Ali kvečjemu za »prostor brez drevja« med gozdovi. »Men' spatī ne da« — pa menda res ni poskušal (s konjem vred!) spatī na Vrbanovi špici; da pa to lahko stori v kaki planinski staji, je jasno.

Iz vsega tega sledi, da za Pleteršnikov poskus, prevesti po teh besedah »planine« z »das Hochgebirge« (gorovje, visoke gore), »Alpen, Bergland« (Alpe, gorat svet, gorska pokrajina) Stanko Vraz ne nudi nikake opore.

Prezrl pa je Pleteršnik v Vrazovi zbirki pesmico »Nesrečni strelec«: »Vzame pušo in v planine — Divje strélat gre zvirine — Ljubica ga je čakala, — Pod planino štrene prala«.

Ob takem pisanju se nam vsiljuje vprašanje: ali so medvedi in druge zverine hodile na gore zaradi lepega razgleda ali zaradi rekreacije? Ali nam ne da dobrega pojasnila članek o Blegošu v PV 1983/278, da so prihajali medvedi in volkovi na planine iz ljubezni do ovac, zato je moral biti pastir stalno prisoten. V Trenti je medved odtrgal čeljust človeku. V PV št. 2/1896 piše Ivan Krulc, da so po Mežaklji tulili nekadaj grozni medvedi. V enakem smislu piše B. Režek, da o medvedu ni čuti, odkar so odgnali živino s planin, H. Tuma pa poroča o pristojbini za lov na planini Zapotok.

Iz vsega tega se vidi, da je možno tudi pri tej pesmi misliti samo na planine v pravem pomenu besede, to je, na višinske pašnike z živino in planšarji.

2. Fran ERJAVEC kot jezikoslovec.

Pleteršnik navaja v Slovensko-nemškem slovarju iz leta 1894 (drugi del 1895) pri geslu »planina« na prvem mestu: »prvotno: gora brez drevja in rodú«. Pri tem se sklicuje na Frana Erjavca. Mimogrede pripominjamo okoliščino, ki morda ni brez pomena, da Erjavec ni bil sin kmečkih staršev, temveč Ljubljančan. V članku »Iz pótne torbe« je pisal na strani 168 Letopisa Matice Slovenske iz leta 1880: »Tudi planina je prvotno gora brez drevja in rodú, a planjava strm ali raven prostor brez drevja sredi gozda. V Laščah.«

Te Erjavčeve besede so skrajno problematične. Predvsem: že ime kraja, kjer je pobral ta famozni podatek, je nepravilno zapisano. Planine »Lašče« ni, pač pa se imenuje ta »Lašca«, leži pa severovzhodno od izvira Tolminke, kota 1289.

Drugič: Protislovno je, da bi nekdo na planini v pravem pomenu, sredi pastirskih stanov, trdil, da je ta kraj »gora«.

Tretjič: Erjavec take uporabe besede v ednini *ne ponazarja z nobenim stavkom*. Ne navaja niti enega primera za rabo besede »planina« v pomenu »gora«.

Četrtič: Erjavec pravi, da je planina »prvotno« gora brez drevja in rudú. Kaj to pomeni? Očitno to, da je tak pomen opuščen torej več ne velja.

Ne moremo zanikati domneve, da je na Erjavca vplivala tudi želja, opravičiti rabo besede »planinski« v prirodopisu po zgledu razsvetljencev.

Erjavec je po Pleteršniku vplival tudi na Jožeta GLONARJA (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1936). Poleg pravilne razlage o planini, da je to gorski pašnik, pastirsko naselje v gorah — dati živino na planino; po planinah pasejo, po rovih kosijo — navaja tudi, da je to 1. gora; gorska višina brez rasti; »bom šel na planine, na strme vrhe«.

Značilno je, da tudi Glonar ne navaja primera za uporabo besede »planina« v ednini v pomenu »gora«! Torej besede »planina« tudi Glonar ni niti v govoru, niti v kakem spisu našel v pomenu »gora«. »Bom šel na planine« — množina! Poleg tega je vprašanje, kdaj je ta pesem nastala in kaj je hotel pesnik z njo povedati. Kar gotovo je nastala potem, ko so Slovenci začeli množično zahajati v gore in uporabljati množinsko obliko »planine« v smislu »Alpe«.

Naravnost pa bode v oči, da niti Erjavec, niti Glonar ne moreta navesti primera za uporabo besede »planina« v prenesenem smislu. »Gore« spisov poznamo, o »planinah« spisov pa nihče ne govori!

Vraz, Erjavec in njihovi nasledniki torej ne dajejo resne podlage za razlago besede »planina« v pomenu »gora«, kolikor pa to poskuša kdo od njih, je zelo nepričljiva. Erjavčev zapis, napravljen na enem samem mestu, v enem samem primeru — v znanosti pa velja načelo, da en podatek ni podatek — smemo razlagati kvečjemu tako, da pomeni »planina« tudi *del* gore, ki je brez drevja in rasti. To bi bilo deloma v skladu z razlago A. Melika.

Na splošno lahko rečemo, da se v Erjavčevem pisanju odražajo problemi slovenščine v drugi polovici 19. stoletja. Naglasiti pa moramo, da ima tudi današnja slovenščina kupe težav, le da so drugačne. Pleteršnik in Glonar pač nista mogla prezreti Erjavčevih izvajanj, lahko pa bi bila nekoliko bolj kritična. Če je že Glonar navedel pesmico »Bom šel na planine, na strme vrhe«, bi vsekakor moral navesti še tisto »Na planincih lušno biti, tam je dosti mleka pti«. Pa naj kdo pove, kdaj je našel dosti mleka na Razorju ali Škraticih!

Erjavčeva izvajanja pa so zanimiva glede drugih slovanskih jezikov.

Čimbolj se namreč pomikamo proti jugovzhodu, toliko bolj se javlja beseda »planina« v pomenu »pogorje«, »gora«, zlasti v posebnih imenih: Šar planina, Selečka planina, Osogovska planina, čeprav so tudi v Makedoniji skupine višav z imenom »gora«: Suva gora, Crna gora. Erjavčeva razlaga: »polonina« = »suh, neploden kraj« utegne biti pravilna za južne predele Jugoslavije.

Pripominjamo še, da izražajo Črnogorci to, kar imenujejo Slovenci »planino« v pravem pomenu, z albansko besedo »katun«.

3. Drugi pisatelji

Kako je ob koncu 19. stoletja skozi pristno ljudsko govornico prodiral tudi vpliv učene gospode, ki se ni mogla otresti misli na latinske, grške in, še bolj, na nemške besede, se vidi iz del raznih pisateljev tiste dobe.

Iz Ljubljanskega zvona 1893 povzemamo:

str. 6: Nejaz Nemcigren (= Janez Mencinger), Abadon:

»soince gre za goro, str. 67: gleda z zelenih gorá... str. 134: italijanskih gorá... str. 136: pod gorami... str. 213: vrhu silne góre... str. 393: više v goré... med planinskimi velikani... v tej gori... h gorski steni... str. 395: z gorskim mahom... str. 454: nad drugim gorovjem... prva gora... str. 455: gore in reke, šume in planine... str. 519: ta gora, ki je trojen zaklad... str. 520: zbirajo vodo v jezero iz vse gorenje doline in s planin in goličav nad njo... itd.

Str. 316 (št. 5, 1. maja)... »se je ustanovilo po mnogih zaprekah Slovensko planinsko društvo... namen je spoznavati slovenske gore, planine in kraški svet... »na goro Sv. Jošta... »o Kamniških planinah«... »krasne planine«...

Str. 162/163: Evgen Lah, O pomenu naših krajevnih imen

... »kranjsko prebivalstvo je poznalo vse glavne orografske pojme. Natančno je razločevalo gore in doline, hribe in ravnine;... pojem »gora« se ponavlja po kranjskih krajih na vsakvrsten način... vse mogoče različne oblike višavja, ne samo gore... greben, slemen in reber, breg in klanec, planina in grič, hrib in holm, rob in stena«... Str. 493: S. L. Mozirski, Planinsko jezero (pesem):

... »sred planinskih dobav«...

Iz teh citatov se vidi, da je večina slovenskih pisateljev ob koncu 19. stoletja sicer poznala in uporabljala govor »preprostega naroda«, dopuščala pa je tuj jezikovni vpliv.

C. Povzetek

Prvi pomembni znanstveniki, ki so proučevali rastline, živali in kamenine na Slovenskem, so bili tujci. Ti so se zelo potrudili, da bi svoje prirodoslovno delo pošteno in temeljito opravili. Pri tem so stremeli za tem, da bi hkrati ugotovili slovenska imena za posamezne rastline, živali in kamenine. *Toda pri tem delu se niso mogli oprostiti vpliva tistih jezikov, ki so bili bolj razviti od takratne slovenščine.* Dejstvo je tudi, da slovenskega jezika nihče od njih ni popolnoma obvladal, nekateri celo zelo slabo. Obstajala pa je tudi objektivna težava: slovenščina je imela besedo »gora«, *ljudska govornica pa ni poznala besede »Alpe«, zato so ti prirodoslovci to vrzel — zelo napačno — poskušali zapolniti z besedo »planina«, »planinski«.*

Zaradi teh dveh okoliščin je delo teh znanstvenikov v jezikovnem pogledu ponekod več škodovalo, kakor koristilo.

Slovenski znanstveniki, ki so nadaljevali delo razsvetljenih tujcev, so se tega lotevali z velikim spoštovanjem do svojih prednikov, zlasti pa do njihove terminologije. Zato so s svojim pisanjem — verjetno, ne da bi se tega zavedali — hoteli opravičiti izraze, ki so jih prevzeli, podedovali.

Nekaterim jezikoslovcem iz 19. in 20. stoletja moramo zameriti zlasti to, da so obravnavali nekatere besede izolirano od drugih. Opaziti bi morali predvsem, da po vsem tistem, kar so o kaki besedi pravilno ugotovili, ni mogoče sprejeti drugačne razlage zanjo.

ČLOVEKOV ODNOS DO GORA

ANDREJA ČIBRON

»Ni je hujše bolezni, kot je pomanjkanje gora.«

France Avčin

1. Percepcija in apercepcija prostora

a) Razlaga pojmov

Percepcija pomeni zaznavanje in dojetanje.¹ Apercepcija pa je zavestna percepcija. Percepcija je neposredno spoznavanje predmetov, pojavov in procesov. Je subjektivna slika predmetov, pojavov in procesov. Je subjektivna slika predmetov, ki delujejo na naše občutke. Percepcija je zavest o predmetih in njihovih lastnostih. Sveta ne spoznavamo kot neurejeno gmoto nepovezanih čutnih vtisov, ampak kot svet, v katerem so predmeti.

¹ Stanko Bunc: *Slovar tujk, Založba Obzorja, Maribor 1965, str. 326.*

V procesu mišljenja abstrahiramo samo tiste vidike posameznih predmetov, pojavov in procesov, ki so pomembni za našo uspešno prakso. Zato naše videnje stvarnosti preneha biti zgolj elementarna percepcija in postaja apersepcija nekega višjega mentalnega bivanja. Tako nastanejo divergentne mentalne vsebine, ki jih doživljamo kot osnovo apersepcije, torej miselnega nivoja, znotraj katerega interpretiramo preko elementarne percepcije dobljene podatke. To razlago občutimo kot pravilno oziroma vsaj mislimo, da je pravilna.

Z ene strani se nam prostor in čas kažeta kot objektivni kategoriji, z druge pa kot nekaj povsem subjektivnega, kar biva le v nas.

b) Apersepcija prostora

Najbolj vidna značilnost našega sveta je njegov prostor. Kako prihaja do tega, da se različni znaki združijo in nam dajejo »predstavo« prostora? Ali je le-ta postopno naučena v času, ko se prilagajamo okolju ali pa je že prirojena našemu organizmu? Večina znanstvenikov zagovarja sintezo obeh trditev.

Ljudje živimo v tridimenzionalnem prostoru in težko si zamišljamo svet brez prostorske značilnosti. Že biološka izgradnja kaže, da smo »prostorske živali«. Naša ušesa in oči so prilagojene tako, da nam prinašajo sporočila iz oddaljenih delov našega fizičnega okolja, zato jih imenujemo tudi »receptorji za daljavo«. V veliki meri smo ljudje tudi »gibljiva bitja«, ki se v prostoru povsem svobodno gibljejo.

Zdi se, da imajo naši možgani »naravno« nagnjenost h konstruiranju prostora, celo na osnovi dražljajev, ki sami po sebi niso popolnoma »prostorski«. Mnoge oblike vizualnih dražljajev, ki padajo na ravne, dvodimenzionalne mrežnice naših oči, ustvarijo možnost doživljanja tridimenzionalnega prostora, torej še globine.

Prostor spoznavamo s štirimi čutili: z vidom, s sluhom, tipom in kinestetičnimi občutki.² Od vseh je najpomembnejši vid. Ta omogoča, da prostor občutimo v vseh treh dimenzijah (dolžina, širina in globina).

Naj podpremo zgornjo trditev s primeri zaznavanja planinskega sveta.

Veliko je planinske literature, v kateri so avtorji popisali, kar so videli v gorah. Priročnik za vzgojo mladih planincev uči, da je »narava kakor napeta privlačna knjiga, v kateri se na vsaki strani prikazuje nova slika. Toda kaj bi nam ta knjiga koristila, če je ne znamo brati. Zato se med hojo po gorah spleča odpreti oči in ušesa in se naučiti opazovati naravo okrog sebe.«³ Glasovi, ki so jih zaznala čutila za sluh, so često povod za takšne ali drugačne naslove spisov ali knjig. Spomnim naj na delo Franceta Avčlna »Kjer tišina šepeta« in na članek »V tišini uživaj krasote planin«.⁴ O spoznavanju in doživljanju gora s tipanjem, bi mogli veliko povedati alpinisti: »Roka drhteče išče oprijeme, redki so, nogi sta prisiljeni v razkoraku, počasi se dvigam kot struna napet, okušam grenak znoj, ki mi sili v usta in mi peče oči — temno se mi dela. Bom vzdržal? Da, to je tisti trenutek! Dobro ga poznam — trpljenje, ki se na vrhu spremeni v višek veselja.«⁵ Pri hoji v gore se pojavljajo tudi kinestetični občutki. O tem France Zupan: »Planinstvo je knjiga, ki jo beremo z nogami.«⁶

c) Ekološke orientacije

Vsako živo bitje zavzema neki prostor, ki ga imenujemo »teritorij organizma«. Poleg tega ima vsako živo bitje določene meje svojega gibanja, svoja znana mesta, s katerimi se identificira in razvija občutek pripadnosti. Človek je svojo teritorialnost razvil na številnih področjih in do neverjetnih meja.

V človekovi percepciji okolja se pojavlja dvojnost, kajti predstavo narekuje okolje samo, a vsaka percepcija je tudi kulturno pogojena. Značilnosti danega okolja ne vplivajo neposredno na človekovo zaznavanje. Odnos do prostora predstavlja namreč družbeno kategorijo. To je predvsem kulturni odnos, povezan s sistemom proizvodnih odnosov. Upoštevati je treba še ideologizacijo prostora, tradicijo in podobno.

Ločimo štiri ekološke ali prostorske orientacije: instrumentalno, teritorialno, sentimentalno in simbolično.

Instrumentalna orientacija se uveljavlja v družbah, ko okolje postaja sredstvo za doseganje materialnih ciljev.

Prostor je torej le lokacija bogastev, ki jih je možno eksploatirati. Tej orientaciji je lasten načustven odnos do prostora, saj ji pomeni le gospodarsko kategorijo. Takšen odnos do okolja je povezan s kapitalističnim načinom proizvodnje, kjer prostor postane blago.

² Kinestetični občutek je mišično gibalni občutek o položaju telesa. Kinestezija pomeni zaznavanje mišičnih gibov, čut gibanja. Vir: *Ibidem*, str. 221.

³ Planinska šola, Planinska založba pri PZS, Ljubljana 1977, str. 52.

⁴ Ivan Kurinčič: V tišini uživaj krasote planin, PV, št. 2, 1981, str. 75, 76.

⁵ Peter Ficko: Po strmih poteh, Koroški fužinar, št. 10—12, 1956, str. 30.

⁶ Alpinistična šola, Planinska založba pri PZS, Ljubljana 1979, str. 15.

Teritorialna orientacija poudarja nadzor nad prostorom. Boji zaradi ozemelj so znani iz zgodovine. Problem teritorialnosti se v luči sodobnih problemov kaže kot politična vsebina: prvič kot geopolitična ali strateška teritorialna orientacija in drugič kot legitimna, z zakonom določena kontrola ozemlja. Vojaški zemljevidi prikazujejo ozemlje z vidika strateškega pomena. Vprašanje legitimne kontrole je vprašanje suverenosti. Gre namreč za tako imenovano popolno obvladovanje državnega ozemlja, ko naj bi suverena država imela nadzor nad mejami.

Sentimentalna orientacija pomeni občutke, ki jih lahko povežemo z identifikacijo skupin oziroma posameznika z okoljem. Prostor postane del človekove identitete.

Triglav z vrha Bavškega Gamsovca

Simbolična orientacija govori o kulturnih vrednotah prostora. Ločimo dve podorientaciji. Moralno-religiozna je povezana s svetostjo prostora. Sveti so religiozni prostori, mesta, reke... Druga podorientacija govori o prostoru kot o viru estetskega užitka in kot primer navaja gore, parke itd. ter arhitekturne dosežke kot kulminacijo preoblikovanja prostora. Opozarja, da je to v nekem smislu individualen izbor.

Spet navajam primere iz gorskega sveta.

Instrumentalna orientacija za odnos do gora in njenih bogastev ni tipična, vendar je vseeno prisotna. Spomnim naj le na vnete nabiralce gorskih zdravilnih zeli, ki so skoraj popolnoma iztrebili nekatere vrste rož in je morala posredovati celo oblast. Tako je na primer izdala deželna vlada za Slovenijo 19. februarja 1921 posebno uredbo o varstvu redkih ali za Slovenijo tipičnih in za znanost pomembnih živali in rastlin in o varstvu špilj. Prestopniku je grozila zaplemba orodja in naropanega blaga, donarna globa ali štirinajstdnevni zapor.⁷

Teritorialna orientacija je bila na slovenskem ozemlju zelo aktualna v obdobju nacionalnega prebujanja. »Dobro domače ljudstvo je bilo v nacionalnem oziru neprebujeno; tako je bilo lahko, da je vplivna nemška gospoda, ki je imela oporo tudi v vladnih krogih, v slovenskih krajih ustanavljala nemška planinska zavetišča in nastavljala gorske vodnike, ki so bili pod nemškim vplivom. Vse je kazalo, da bo turistika v naših krajih nosilec germanizacije... Ko pa se je začel turistovski promet bolj razvijati in se je tudi v slovenski inteligenci zbudil smisel za potovanje po gorah, je bilo neizogibno, da

⁷ Varstvo rastlin in živali, PV, št. 3, 1921, str. 70, 71.

se ustanovi domače planinsko društvo ... Leta 1893 se je ustanovilo Slovensko Planinsko Društvo s sedežem v Ljubljani, kjer je bilo tedaj središče slovenskega narodnostnega gibanja. Po prvih letih je doseglo društvo lepe uspehe, zbudilo pri domačih smisel za turistiko in je dobilo s tem tudi oporo za delovanje v planinskih krajih, kjer je pridobivalo tla za slovensko turistiko. Nemška planinska društva so njegovo delo pojmovala za konkurenco in so mu začela nasprotovati.⁸ Naj navedem še narodnoobrambni vidik planinstva: »Naša dolžnost je torej, da svojo gorato domovino spoznamo, da jo obvladamo ... S tem pa nočemo planinstvu iztrgati tiste vsebine, zaradi katere hodijo in bodo hodili tisoči in tisoči po planinskih poteh. Zdravje, lepota, mir, prvobitnost, razvedrilno, oddih in še druge stvari, ki vlečejo človeka, da pogleda in hodi iz leta v leto gledat, kaj je v tem okamenelem zanosu naše domovine, so in bodo ostali za vse rodove isti. A tudi vse to je najožje povezano z narodnoobrambnim namenom, saj krepi in množi delovno sposobnost našega človeka, mu ohranja veselje do življenja, ljubezen do stvari na svetu, ga veže na ta, za nas najdragocenejši kos zemlje.«⁹

Sentimentalno orientacijo zaslutimo v razmišljanjih dr. Josipa Cirila Oblaka. Živ dojem za domovino pa je zadeva čustvovanja, srca, prav tako kakor naša velika ideja planinstva, ki se prekriva z ljubeznijo do prirode in domovine. Večkrat sem se vprašal: »Zakaj se mi zdijo naše planine tako lepe?« Na to vprašanje velja en sam odgovor: »Zato, ker so — naše!« Ne odločajo objektivni momenti, ki dajejo našemu gorskemu svetu svoj posebni čar in tudi gotovo prednost. Tu se srečamo s pojmom domovine, ki je vsakemu človeku njegova najlepša, zato so nam tudi naše planine najlepše na svetu!¹⁰

Za razlago moralno-religiozne podorientacije sem uporabila razmišljanja V. Bohinca.¹¹ Primitivni človek ima vtis, da spadajo gore le deloma k zemlji, njihovi vrhovi pa segajo v nebeške sfere. Na zasneženih grebenih, na modrikasto ali zelenkastobelih ledenikih, nad svečillimi ali temnimi oblaki, ki obdajajo gorovje, bivajo bogovi. Tam se širijo kristalne palače in čarobni vrtovi dobrih, človeku prijaznih duhov, ki pošiljajo na zemljo blagodejni dež, ali pa so strašna bivališča demonov, ki kaznujejo človeka s strelo, nevihto in potresom. Čim preprostejša je kultura, tem bolj prevladuje strah pred temnimi silami narave. Naj naštejem nekaj takih gora: Kilimandžaro in Logvek ter Suaheli v Afriki, arabska Džebel Regaf, gora potresov, kjer menda prebivajo duhovi mrtvih in Lomot na otoku Borneu, ki ga malajski Dajaki častijo kot vhod v mesto rajnih. Tudi v stari grški religiji igrajo svete gore veliko vlogo. Na nedostopno višino Kavkaza so jezni bogovi priklenili Prometeja, ker je Zemljanom prinesel nebeški ogenj, na zahodnem delu Sredozemskega morja pa nosi Atlas, sin Japeta in Klimene, ves nebeški obok, ker je pomagal titanom v boju zoper bogove. Z Olimpa (2985 m), kjer je dom starogrških bogov, vlada oče Zeus.

Tibet, najvišja planota na Zemlji, je v prebivalcih Indijske nižine zbudila misel, da je tam prebivališče vsemogočnih bogov. Menu, kakor Tibet imenujejo staroindijske knjige, se sveti v barvah zlata, srebra, bakra ter železa. Štirje velikanski stražniki stoje tu ob vhodih v indijska nebesa, da varujejo bogove pred napadom zlih duhov. Verni Indijec hrepeni, da pride po smrti sem gor, kjer bo v družbi blaženih romal preko belih poljan. Tam gospoduje Indra, staroindijski bog dežja in sonca, ki se mu pozneje pridruži v hinduizmu še trojica Šiva, Višnu in Brahma. Menu obdajajo tri gorske vrste. Med himalajskimi vrhovi uživa prav posebno spoštovanje, tako pri Tibetancih, kakor pri Indijcih, najvišja gora na svetu, Čomolungma, »nad vse dobra Mati boginja zemlje«, kakor zveni staro tibetsko ime Mount Everesta. Drugo gorsko vrsto sestavlja »gorovje z zlatimi vrhovi«, v tretji pa se dviga »najboljša gora« Kailos. Zanimivo je, da sta si dve različni, celo nasprotujoči religiji, hinduizem in lamaizem, izbrali isto sveto goro Mana Sarovar. Sri pada all Adamov vrh v Šri Lanki častijo budisti, mohamedanci in hindujci. Na Fudžijamo se vzpenjajo tisoči japonskih romarjev, da bi se pripikili bogovom.

V višjih oblikah religije izginja strah pred naravo kot božanstvom. Božanstva primitivnih oblik so vezana na določeno mesto (goro, reko ali jezero), medtem ko si razvite religije zamislijo boga kot vedno priučujočega in ga zato moreš tudi povsod častiti.

Svetih gora krščanske religije (Oljska gora in Golgat) ne moremo primerjati z gorami, ki jih častijo določene kulture kot bogove ali božja svetišča, ker njihovo čaščenje izvira iz drugih motivov. Bohinec to razloži z Ratzlovimi besedami in poudarja, da to celo poudvojeno velja za slovenski narod: »Cerkvice in kapele v višinah, križi na visokih vrhovih ne pomenijo le zahvalo za pomoč v celoti, temveč naj izrazijo tudi hrepenenje duše po čistih višini in zahvalo za vse bogastvo, ki se tu pred njo razgrinja. Srca dvigajoči idealizem gorske pokrajine, ki ga občutimo kot poezijo, dobi v njih svoj verski simbol.«¹² Po-

⁸ Tridesetletnica Slov. Plan. Društva — izredni občni zbor Osrednjega društva, PV, št. 9, 1923, str. 139, 140.

⁹ Planinstvo v novi stvarnosti, PV, št. 3—4, 1948, str. 67.

¹⁰ Dr. Josip C. Oblak: O prirodi in domovini, PV, št. 1, 1929, str. 3.

¹¹ V. Bohinec: O čaščenju gora in jezer, PV, št. 3, 1925, str. 49—54 in št. 4, 1925, str. 73—79.

¹² Ibidem, št. 4, str. 79.

dobno je zapisala dr. Gizela Tarczay: »Planinstvo je religija. Planinci smo različnih veroizpovedi, a važe nas veličanstvena ideja: skupno nam je oboževanje narave.«¹³ Mnogo bolj prakticistično pa na primer zveni podatek, da so v letu 1923 v okviru Slovenskega planinskega društva osnovali »Aljažev klub«. Njegov namen je bil, »na primernih mestih v planinah organizirati službo božjo ob nedeljah in praznikih, vsaj v poletnih mesecih, da lahko vsakdo pohiti na gorske višine, ki bi z oddihom v naravi združil rad tudi izvršitev svoje krščanske dolžnosti.«¹⁴ Klub, čigar član je lahko postal vsak član Slovenskega planinskega društva, je bil prepričan, da je vse to ne samo v interesu SPD, temveč še posebej v duhu našega ljudstva, ki bi v planincih pričevalo gledati ljudi svoje tradicije, v planinstvu samem pa pojav svojega življenja.

Pogled na Stenar z Vrat nad Sovatno

Foto Ing. Jirásko

Ko so poganski narodi sprejemali krščanstvo, so v mnogih primerih ohranili kar stara svetišča in v njih častili novega boga, prenesli pa so nanj tudi lastnosti svojih starih malikov. Na staro vero nas spominjata pravljici o Zlatorogu, ki kaznuje predrzneža, ker je vdrl v planinsko kraljestvo, pridržano višjim bitjem in o kralju Matjažu, ki čaka v notranjosti gore na svoj veliki dan.

Ne vemo, ali se Triglav res imenuje po triglavem slovanskem bogu ali pa so to predstavo pozneje razširili domoljubni pisatelji. Danes nam je poleg naravne in kulturne dediščine tudi simbol v mnogokaterem pomenu, ne nazadnje slovenstva in jugoslovanstva. Narodnozavednim gornikom je bil simbol odpora, prvič v obdobju avstro-ogrske germanizacije, drugič v času NOB zoper hitlerjanski genocid... Iz Triglava smo naredili demona, skoraj nepisana dolžnost je, da ga obiščemo vsaj enkrat v življenju. Potrdili smo, da smo planinski narod. Slovenec je vzel Triglav za svojo preizkušnjo; žal mnogi samo to... Želeli bi ga resnično ohraniti kot simbol srčnosti, zanosa in vitalnosti slovenskega naroda. Tak nam je bil v preteklih časih, z njegovim imenom so se kitila slovenska kulturna društva, čitalnice, razni klubi in še kdo. Z njimi smo simbolizirali pokrivala med NOB — triglavke — in največ, dali smo ga v slovenski grb. Triglav je postal naš vseslovenski — ne samo planinski — simbol. Z njim smo tudi Slovenci dosegli, kar smo od njega hoteli — prispodobo za največ, kar nam je svetega, največjega ali kakor

¹³ Dr. Gizela Tarczay: *Zena i planinarstvo*, PV, št. 5, 1926, str. 107.

¹⁴ »Aljažev klub SPD«, PV, št. 6, 1923, str. 88.

se to vidi, imenuje ali razglašča. Triglav je postal — lahko rečemo — last slohernega Slovenca... Toda Triglav ni in ne sme biti nikdar monopol nikogar. Karkoli je kdo od Aljaževih časov storil zanj, je storil za slovenski narod. Triglav je povezovalni dejavnik vseh narodnih moči »iz naroda za narod«.¹⁵

O prostoru kot viru estetskega užitka, ki je druga podorientacija simbolične ekološke orientacije, naj na kratko spregovori Marjan Keršič-Belač: »V gore hodimo, ker je lepo. Lepo je v soncu in viharju, lepo je na zelenih tratah in v pretresajočih strminah snega in ledu, med drobnimi blazinami pisanega cvetja, med skalami in v rušju pod zlatimi jesenskimi macesni.«¹⁶ Tudi Janko Mlakar pravi, da je »človeku prirojen čut za lepoto. In kje najdeš več lepote kakor v planinah? Skoraj za vsakim ovinkom se ti odpira nov svet, nove slike, kakor ti jih nobeden umetnik ne more pričarati na platno.«¹⁷

STROKOVNA LITERATURA:

Južnič dr. Stane: *Ekološka antropologija (zapiski s predavanj iz Socialne in politične antropologije)*. Medica Karmen: *Apercepcija prostora i vremenu*, Diplomski rad, Ljubljana, april 1984.

Ta sestavek je le ono poglavje iz diplomske naloge Andreje Cibron, ki jo je napisala za svoj diplomski študij na FSPN in ji dala naslov: *Sociološki in politološki vidiki razvoja in vloge planinske dejavnosti in organizacije v Sloveniji*. Probleme s tega področja, ki so seveda zanimivi za vobče poznavanje planinstva, torej tudi s sociološkega vidika, z vidika narodne zgodovine in razvoja, je nanizala v več poglavjih. Odlomke, ki najbolj zgovorno razkrivajo ta vprašanja, bomo objavili v eni izmed prihodnjih števil Planinskega vestnika.

GORE BREZ MEJA

(Dvajset let sodelovanja planincev treh dežel)

Beljak 1965 — Forni di Sopra 1984. Dvajset let je minilo od prvega srečanja. Obletnica, ki jo velja proslaviti, obenem pa je to priložnost za nekakšen prvi obračun. Kakšni so bili cilji teh naših srečanj, je znano. Pospeševati izletništvo v gorah in tako vplivati na zблиževanje in medsebojno spoznavanje med planinci različnih narodnosti. Prizadevati si za izenačitev pogojev v planinskih kočah, in na področju reševalne službe. Usklajevati različne pobude meddeželnega pomena, vzpodbujati kulturno dejavnost, izdajati in širiti trojezične vodnike in druge publikacije. In končno, utrjevati prepričanje, da nam pomenijo gore, oziroma odnos človek — gora, mimo narodnostnih razlik, skupno vrednoto, razlog za zблиževanje in potrjevanje skupnih idealov narodov, ki živijo ob vznožju Julijskih Alp.

Pobudniki in zavestni graditelji teh srečanj in takega sodelovanja so bili v obdobju, ko je bilo o tem sploh težko govoriti, ali ni bilo zato pravega poslušala zaradi hudih ran, ki jih je zasekala vojna, navdušeni planinci, resnični ljubitelji gora. Bili so brez strahu in predsodkov, pripravljeni znova potrditi pomen skupnih in splošnih vrednot, tako značilnih za prebivalstvo goratih območij, ki jih politične meje ne morejo zamagliti. To so bili Herman Wiegele in Ferdinand Thomasser s Koroške; njima se je takoj pridružil Karl Kuchar, Slovenec Miha Potočnik in naš Mario Lonzar.

Njihova zamisel se je uresničevala iz leta v leto in prav njihovi vztrajnosti in daljnovidnosti se je treba zahvaliti, če danes lahko govorimo o dosežkih, ki nam jih mnogi zavidajo. Ti so dokaz in hkrati tudi simbol, da smo zamisel o gorah brez meja, končno uresničili.

Čeprav smo doslej razpravljali in odločali o številnih zelo stvarnih vprašanjih in so naše odločitve nedvomno prispevale, da vse več ljudi obiskuje naše Julijce, so bile najpomembnejše pobude na področju založniške dejavnosti. Začeli smo leta 1972, ko smo izdali vsestransko zanimiv vodnik Poti prijateljstva, vodnik po tridesetih vrhovih na območju treh dežel, poti, ki naj bi jo planinci prehodili v znamenju prijateljstva in bratstva. Zamisel je naletela na izjemen odmev v planinskih krogih in tisoči planincev in alpinistov so jo sprejeli z navdušenjem.

Prvi skupni pobudi je leta 1977 sledil vodnik o turnih smukih, leta 1980 pa trojezični kartonček za prijavo nesreč v gorah. Naslednje leto smo izdali *Zaščitena območja*, do zdaj najbolj zahtevno in obsežno publikacijo. Pričakujemo pa še slovar alpinističnih izrazov in upamo, da bo natisnjen že do prihodnjega srečanja.

¹⁵ Tone Stojin: *Triglav — simbol gora in slovenstva*, v knjigi *Triglav, gora naših gora* (več avtorjev), Založba Obzorja, Maribor 1980, str. 5, 6.

¹⁶ Alpinistična šola, *Planinska založba pri PZS*, Ljubljana 1979, str. 108.

¹⁷ Janko Mlakar: *Zakaj hodimo v gore*, v knjigi *Planinsko barilo*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1969, str. 9.

Vrh Matajurja 18. 10. 1981. Srečanje Treh dežel, Čedad 17./18. 10. 1984

Foto J. Dolnik

Poleg dogovarjanja o omenjenih publikacijah, smo razpravljali še o mnogih drugih vprašanih, ki bi jih vse le s težavo omenili. Dvoje vprašanj pa je tako pomembnih, da ju ne moremo zamočati.

Z našimi srečanji pravzaprav niti ni moglo biti drugače, saj smo bistveno pripomogli k ponovnemu odkrivanju Juliusa Kugyja. Njegova vloga na področju odkrivanja Julijskih Alp še ni bila v celoti ovrednotena, če v Furlaniji Julijski krajini še govorimo o novih prevodih in ponatisih njegovih del.

Tudi o prisotnosti in o sodelovanju mladih na naših srečanjih ter o razvljanju morebitnih vzporednih pobud med mladimi smo večkrat razpravljali, čeprav z različnimi uspehi.

Po dvajsetih letih smo spet zbrani, ne samo da opozorimo na jubilej, pač pa, da določimo smernice našega delovanja v prihodnje. V preteklosti smo doživeli težavne trenutke in zastoje; ti so takorekoč neizogibni, ko dejavnost seže tudi na področje mednarodnih odnosov.

Medtem, ko prepuščam vsakemu udeležencu možnost, da na podlagi lastnih izkušenj prispeva k uspehu današnjega srečanja, bodisi z vprašanji o morebitnih nejasnostih in dvomih, ki jih je treba razčistiti, bodisi s konkretnimi predlogi, ki bi izboljšali funkcionalnost naših zborovanj, bi rad opozoril na nekaj težav, s katerimi se srečujemo na italijanski strani. Glavno oviro na poti uresničevanja skupnih idealov in pobud s strani nekaterih naših sekcij. To na uradni ravni. Na zasebni ravni prav v istih sekcijah ne manjka vzpodbud in tudi ne izrazov priznanja.

Ceprav spoštujemo stališča naših prijateljev, ne moremo drugače, kot da izrečemo, kako zelo si želimo premostiti taka stališča in to v imenu skupnih idealov, ki nas, brez razlik, povezujejo z mogočnimi Julijci.

Velike težave mamozaradi naše notranje organiziranosti, zlasti na deželni ravni. Morali bi sestaviti, in to čimprej, nekakšen organizem, odbor ali skupino, ki bi skrbela za stike s prijateljskimi zvezami na Koroškem in v Sloveniji. Tako nekako, kakor imajo že urejeno v teh dveh deželah.

Prepričan sem, da bo o drugih zelo pomembnih vprašanih kot recimo o zanimanju mladih za sodelovanje, o stroških za prirejanje srečanj, ki omejujejo zlasti manjše sekcije, da bi prevzele organizacijo teh srečanj, o perspektivah ter o namenih naših prijateljev s Koroške in Slovenije, še vrsta važnih posagov.

Z naše strani, pravzaprav s strani osebe, ki že vrsto let pozorno in aktivno spremlja razvoj takega sodelovanja med narodi, ob spoštovanju izročila Maria Lonzarja, izražamo prepričanje, da se bomo še srečavali, ne samo v gorah, ampak tudi ob takih in podobnih priložnostih, ki so sicer bolj uradnega videza, a prav tako potrebna.

Razlogi in ideali zaradi katerih so pred dvajsetimi leti ljudje kot Wiegele, Thomasser, Kuchar, Potočnik in Lonzar stopili na to pot prijateljstva, so tudi danes prav tako aktualni v družbi, ki je v stalnem spreminjanju in ki čuti potrebo po potrjevanju načel o prijateljstvu in bratstvu ter medsebojnem spoštovanju.

Prevod: Vladimir Klemše (Gorica 15. 9. 1984, L. Med.)

Dosedanja srečanja: Beljak (Villach), 1965 — Videm (Udine), 1966 — Ljubljana, 1967 — Beljak (Villach), 1968 — Gorica (Gorizia), 1969 — Ljubljana, 1970 — Šmohor (Hemagor), 1971 — Pordenono, 1972 — Postojna, 1973 — Beljak (Villach), 1974 — Videm (Udine), 1975 — Bohinj, 1976 — Kötschach Mauthen, 1977 — Gorica (Gorizia), 1978 — Kranj, 1979 — Trg (Feldkirchen), 1980 — Čedad (Cividale del F.), 1981 — Mojstrana, 1982 — Grosskirchheim, 1983 — Forni di Sopra, 1984 — Bovec, 1985.

VARNOST V GORAH IN NALOGE MARKACISTOV

(S posebnim ozirom na obveščanje obiskovalcev gora)

BALDOMIR BIZJAK

Pričujoči prispevek predstavlja nekoliko dopolnjene in spremenjene teze za predavanje s podobnim naslovom, ki sem ga imel lani junija na seminarju za markaciste-instruktorje. Izpustil sem tisti del, ki obravnava osebno zaščito in varovanje markacistov pri delu v steni. To vprašanje je že obdelano v posebnem poglavju: Navodila o oskrbi in označevanju planinskih poti. Nov tekst za to poglavje pa je znatno obsežnejši, saj vsebuje tudi izkušnje s tečajev za markaciste, seminarja za markaciste-instruktorje, zlasti pa vse kritične pripombe instruktorjev GRS, ki so pri tej obliki pouka sodelovali. Snov, ki jo v tem prispevku obravnavam, ni nova. Že pred mnogo leti sem poskušal uveljaviti take predloge pa, žal, nisem našel poslušalcev. Najbrž velja tudi v planinski organizaciji tisti pregovor starih Latinov: »Nemo propheta in patria.« Nisem uspel ne med planinskimi vodniki, ne med markacisti in ne med gorskimi reševalci. Podpora v Komisiji za pota PZS, ki je edina prisluhnila takim stališčem pa je dokaj nepomembna. Nepomembna zato, ker smo v slovenski planinski organizaciji razdrobljeni na društva, društva pa v mnogih primerih štejejo »svoje« območje za svoj »pašaluk«. V »pašaluške zadeve« pa naj se ne meša ne Zveza, še manj pa neka njena komisija. Zato sem organizatorjem tega srečanja hvaležen, da lahko vsaj zdaj, ko nisem več ne planinski vodnik, ne reševalec in ne markacist, na tako pomembnem srečanju spregovorim o stvareh, ki mi že lep čas leže na duši. Gre za vprašanje, kaj lahko prispevajo markacisti s svojim delom za varnost v gorah, poleg že znanega rednega vzdrževanja in označevanja planinskih poti.

Poiščimo najprej motiv za tako dejavnost. Začnimo s statističnimi podatki o nesrečah in poizvedovalnih akcijah v zadnjih petih letih:

Tabela 1

Leto	Število udeležencev i v nesrečah in poizvedovalnih akcijah	Od tega	
		alpinisti	ostali
1979	84	15 18 %	69 82 %
1980	84	24 29 %	60 71 %
1981	81	32 39 %	49 61 %
1982	89	26 29 %	63 71 %
1983	105	21 20 %	84 80 %
Skupaj	443	118 27 %	325 73 %

Viri: PV 4/80, 5/81, 7/82, 5/83, 5/84.

V Planinskem vestniku, v statističnih pregledih, je včasih težko razbrati ali gre za nesrečo alpinistov ali drugih planincev. Najbrž bi bili podatki v tej tabeli bolj natančni, če bi jih iskal še pri Komisiji za alpinizem, ali pa iz poročil postaj GRS. Poskusna primerjava za leto 1983 me je prepričala, da ni bistvenih razlik. Sicer pa tu ne gre za natančno statistiko. V vsakem primeru je nesporno dejstvo, da se večina nesreč dogodi zunaj plezalnih smeri; večino poizvedovalnih akcij pa povzročijo planinci in ne alpinisti. Tudi ko sem izločil vse nesreče samohodcev, ki hodijo po brezpotju, in druge nesreče po kočah (nenadna obolenost in smrt), je še vedno večina nesreč locirana na označenih in varovanih poteh.

Brskanje po vzrokih nesreč in sodelovanje pri analizi nesreč, mi je postreglo vedno z enakim odgovorom: nesreče se ne dogajajo zaradi slabo označene poti ali zaradi neurejenega varovanja. V nobenem primeru nisem zasledil take objektivne krivde, razen seveda, padajočega kamenja. V vseh drugih primerih najdemo med vzroki krivdo med samimi planinci.

Lahka pot

Foto Dokumentacija PV

Zahtevna pot

Foto Dokumentacija PV

Tabela 2: Število smrtno ponesrečenih gornikov

1979	1980	1981	1982	1983	Skupaj
16	17	9	8	20	70

Viri: Isti kot pri tabeli 1.

Pretrajljiv podatek! Prisilil me je k razmišljanju in ponovnem pregledovanju statističnih podatkov. Zaključek je bil vedno isti: vzrokom teh nesreč v gorah botrujejo neznanje, nedisciplinina in neobveščenoost!

Neznanje in nedisciplinino bi kazalo šteti skupaj. Menim, da je nedisciplinina hči neznanja in se vedno sprehajata skupaj. Tako v gorah, v tovarniških dvorinah in v cestnem prometu.

Zavarovana plezalna pot

Foto Dokumentacija PV

Na zavarovanih plezalnih poteh je priporočljivo varovanje z dodatno vrstico in vponko!

Foto Dokumentacija PV

Obrazec:

VZROK NESREČE = (NEZNANJE + NEDISCIPLINA) + NEOBVEŠČENOST

prenesimo iz analize nesreč na področje preventive. Lahko ga zapišemo tudi takole:

VARNOST V GORAH = (ZNANJE + DISCIPLINA) + OBVEŠČENOST

Znanja pridobivamo v planinski šoli, na tečajih, seminarjih in drugih oblikah vzgoje in izobraževanja, ki jih je v naši organizaciji kar lepo število. Vse te oblike prispevajo k osveščanju brez dvoma. Osveščen planinec pa je tudi discipliniran. Vendar ni moja naloga, da govorim o tem. Gre za prispevek o obveščanju. V planinski organizaciji sicer že razpolagamo z dobrimi obvestili. To so planinske karte, vodniki po gorstvih in vodniki po transverzalah in podobnih poteh. Tudi tisk, radio in televizija, prispevajo svoj delež, s podatki o vremenu, zadnje čase pa tudi s podatki o nevarnosti plazov. Kaj torej lahko store markacisti, če ugotavljamo, da svoje delo tudi sicer dobro opravljajo? In, da je tudi obveščanje vspostavljeno? Nobena stvar pač ni tako popolna, da ne bi mogla biti še boljša, popolnejša in bolj učinkovita. Gre za dva predloga. Za novo kategorizacijo poti in s tem v zvezi za novo vsebino tabel, oziroma smernih tabel in za vsebinsko dopolnitev vpisnih knjig na naših vrhovih.

Že v tezah za predpis o planinskih poteh, ki so bile objavljene v Obvestilih PZS januarja 1982 je zapisano:

Knjiga na vrhu je varno shranjena v škattli, blazinica pa v polivinilasti vrečki!

Foto Dokumentacija PV

Na vrhovih se je treba v knjigo vpisati in navesti smer ture!

Foto Dokumentacija PV

»4.3. Pota, ki so zaradi težavnosti odsekov varovana, morajo imeti v izhodišču na tabli oznako, da gre za varovano pot. Oznako na tabli mora imeti tudi pot, ki sicer ni varovana, je pa mestoma zahtevna.«

In dalje še:

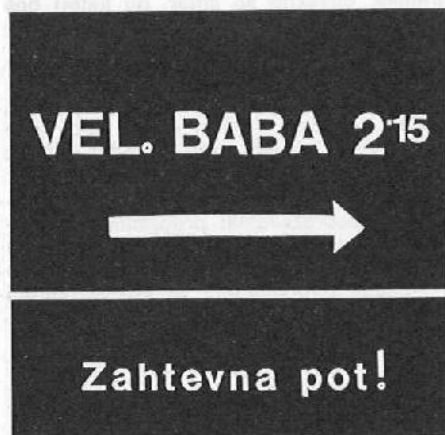
»4.4. PZS s svojim aktom določi, katere poti so zahtevne in način označevanja poti po zahtevnosti.«

K tema dvema členoma sem tistikrat napisal naslednjo obrazložitev:

»Ravnanje planinske organizacije takó kot je predlagano v tezah, bi pomenilo velik prispevek k varnosti v gorah. Táko preventivno ravnanje je mestoma sicer že prisotno,

ni pa urejeno enotno in ne povsod tam, kjer bi bilo potrebno. O kategorizaciji poti v PZS že dalj časa govorimo, ker čutimo potrebo po izboljšanju...«

Pobuda v tezah je žal naletela na gluha ušesa. Le markacisti PD Ljubljana-matica so že isto leto omenjali potrebo po posebnem označevanju potov in sicer na srečanju markacistov v Vratih. Lani so pobudo spet sprožili, jo predložili v pisni obliki, in poskusno tudi že namestili nekaj tabel. Predlog je bil sprejet tudi v Komisiji za pota. V prihodnje naj bi bila planinska pota kategorizirana opisno in sicer:

Slika 1

Slika 2

LAHKA POT je pot, kjer varovalne naprave niso potrebne. Na primer: Pot na Komno, na Kamniško sedlo ipd. Ta pota na tablah in kačipotih ne bi imela opozorila.

ZAHTEVNA POT gre čez zahtevnejša mesta, morebitne varovalne naprave so namenjene varnosti, za premagovanje takih mest pa niso nujno potrebne. Na primer: Pot preko Komarče, pot na Storžič, pot na Vel. Babo ipd. Taka pota bi imela na tablah oznako »Zahtevna pot« (glej sliko 1). Opozorilo naj bi bilo na dopolnilni tabli, velikost 34 × 10 cm, pod tablo z drugimi podatki o smeri in času hoje. Pri izdelavi novih tabel pa bi opozorilo vrinili med podatke in puščico.

ZAVAROVANA PLEZALNA POT je pot, ki bi bila brez varovalnih naprav za večino planincev neprehodna. Na primer: Tominškova pot, Kremžarjeva pot, pot na Malo Mojstrovko itd. Taka pota bi imela na tablah oznako »Zavarovana plezalna pot« (glej sliko 2). Opozorilo bi bilo nameščeno enako kot pri »zahtevni poti«.

Da pa bi lahko uveljavili to novo kategorizacijo potov in novo obliko označevanja, moramo poprej opraviti še tole:

1. Taka novost ni samo stvar markacistov ali Komisije za pota. Gre za pomembno odločitev, oziroma za spremembo ravnanja. O tem bi moral sklepati vsaj IO PZS, če ne celo GO PZS. Sklep tega organa pa bi moral biti, skupaj z definicijami kategorij poti, objavljen v javnih občilih: v PV, v Obvestilih, RTV in dnevnem tisku.

2. Kategorizacija poti mora biti natančna. Ne more biti prepuščena samo društvom, temveč moramo organizirati delovne skupine, ki bi jih sestavljali:

- društveni markacisti (eden ali več);
- predstavniki komisije za pota;
- predstavniki področne postaje GRS.

Ta naloga ne bo lahka. Predvsem pa bo odgovorna. Ni vseeno ali bo pot kategorizirana »približno«. Gre za pomembno informacijo planincem. Naloga pa bo tudi dolgotrajna. Pregledati je potrebno 1100 kartic registriranih poti in na kartice vnesti podatke o novi kategoriji. Najbrž bo potrebno v opisu tudi povedati od kje do kje velja oznaka zahtevnosti in najbrž res o vsem tem še ni vse povedano.

Drugi prispevek oziroma predlog, ki sodi med vprašanja o varnosti v gorah, so vpisne knjige. Za markaciste so to knjige na vrhovih. Za knjige po kočah skrbe drugi. Vseeno pa bi se mimogrede obregnil tudi obnje. Zelo malo prostora je posvečeno smeri poti. Vsi zelo radi posnemamo tuje vzore, zlasti, če so zanič. Dober vzor pa bi bile vpisne knjige v kočah ÖAV in hkrati tudi prostor za knjigo. Pri nas se vpisna knjiga valja po mizah in policah.

Vrnimo se k vpisnim knjigam na vrhovih. V poizvedovalnih akcijah bi pomenilo veliko, če bi poleg imena pogrešanega našli še smer poti.

Misel, da bi za vrhove tiskali vpisne knjige z rubrikami smo že opustili. Majhne dimenzije zvezkov, ki jih uporabljamo na vrhovih, ne bi zadeve izboljšale, večje knjige pa bi zahtevale zamenjavo vseh skrinjic. Pa tudi sicer je obiskovalcem potrebno pustiti prostor, da zapišejo svoje vtise. Pa še cena je tudi postavka, ki take rešitve ne podpira kdo ve kako. V sedanje knjige, zvezke, natisnemo na platnice kratko besedilo (lahko bi bile to tudi samolepilne etikete) s približno takole vsebino:

»Planinka, planinec!

V knjigo zabeleži, poleg datuma, imena in priimka, obvezno še smer, po kateri boš sestopil ali nadaljeval pot.

Hvala in srečno pot!«

»Marksisti in reševalci PZS«

Take poskusne napise sem že nalepil v knjige na nekaterih vrhovih. Opozorilo je zaleglo. Število vpisov o smeri poti se je močno povečalo. Trdim, da bi bilo takih vpisov še več, če bi jih tako opozorilo čakalo prav na vsakem vrhu, v vsaki koči in v dolini na predavanjih o varnosti v gorah.

Želel bi, da naša organizacija oba predloga obravnava in sprejme. Seveda bodo morale take novosti najti svoj prostor v vseh vzgojno izobraževalnih programih, od planinske šole do tečajev GRS. Prepričan sem, da bo ves trud, ki bo moral biti vložen v realizacijo obeh predlogov, bogato poplačan. Če bodo neizkušeni rajci ubrali lažjo pot, namesto zahtevne in če najdemo enega samega pogrešanega še živega, zaradi vpisa v knjigi, bo to najlepše plačilo.

V Kranju, aprila 1985

Opomba: Predavanje je avtor prebral na 3. srečanju GORE IN VARNOST, ki ga je 25. maja organizirala GRS v Poljčah na Gorenjskem, v prostorih RCOU. Podrobno poročilo o tem zanimivem strokovnem srečanju je objavljeno v tej številki na strani 310.

TARA

MLADEN BERGINČ

Nekega vročega pozno avgustovskega dne se s spakom pripeljeva na Rako. V pristanišču, med oleandri, čaka Joco, za njim pa je na široko odprto žrelo ladje, v kateri se po štirih kolesih steka turistična reka. Dolgotrajno potovanje se začne v tesnem ladijskem trebuhu, kjer je zrak zatohel, nasičen s hlapi bencina in olja. Pod nogami zamolklo rohljivo ladijski motorji. Tam daleč pa teče reka Tara. Spoznal sem jo že tedaj, ko sem skupaj z Vojkom in Pavlom odkrival njene čare.

Svojo vodo vali med bregovi in prepadi, pod strmimi pečini in v objemu temačnih gozdov. Njena pot je vrezana globoko v slikoviti kanjon. Izdolblja jo je v apnenec črnogorskega višavja v milijon letih s svojo smaragdno čisto vodo. Neukročena živahnost valov, od drobnih, nedolžno igrivih, poskakajočih pljuskov, do grmečih bukov, jih povezuje v enkratno in neponovljivo vodno predstavo. Od vsakega njenega giba svojevrstno različno, spreminjajočo se iz trenutka v trenutek.

Bori. Bori in sivobeie pečine. Strmi skoki se iznad globoke in živahne reke prejo strmo navzgor. Nizko spodaj pas gozda. Grmovje dela družbo tršatim in skrivončenim borom. Jekleno zeleni odsev na sivem siromaštvu. Kje imajo oporo, odkod jim hrana? Negibni obeliski, posamično, redko posejani, od obzorja, do dna kanjona. Nadvomno so impresiven simbol trdoživosti, ključvalnosti vsemu surovemu in težkemu. Tukaj narava nič ne podari. Mogoče pa to surovost odtehta varnost pred človekom, njegovo sekiro in žago. Narava ustvari, narava pobere. Krog, tako logičen, marsikje že zdavnaj pretrgan, tu še nemoteno opisuje svojo pot. Kako dolgo še?

Naslednjega dne naju je množica, ki je drla z ladje, odplaknila na dubrovniško kopno. Obremenjeni spaček z rumeno-zelenim kanujem na strehi mukoma zmaguje klanec nad mestom. Visoko nad obalo se cesta prevesi proti Bosni, midva pa obrneva proti Črni gori. V mraku se strmo dvigujeva na visoki, odmaknjeni in divji svet durmitorske planote. Jasno nebo brez lunine svetlobe razkriva na levi temačna kullise visokih gora, vse naokrog pa se kot nejasne sence črtajo razsežne valovite planjave. Nikjer žive duše, le tu in tam je v daljavi mogoče zaslutiti brlečo svetlobo. Hiša na samem. Še živali ne srečava v tej samoti. Ubogljivi stroj, tujek v tem nepremičnem, prvobitnem svetu, brljava otlupuje ozko cesto. Utrujenost že nekaj časa neobčutljivo pritiska na ročico za plin.

Žabljak ob enajstih zvečer. Brnenje spaka se ustavi. Zradirana sva do kraja. Naslednji dan naju prebudi hladno, rezko jutro. Pozna se, da je Žabljak najvišje ležeče občinsko središče v državi. Nakupiva najnujnejše. Srečava Dano, iskrivo in simpatično Makedonko: »Vas dvoje na Taru? Pa vi mi opšte ne ličite na kajakaše!«, se odreže. Najini donklhotski postavi ji očitno porajata dvome o najinih kajakaških sposobnostih. »Ali, ako u kanjonu nadjete smrt, biće to ipak avanturistička smrt.« Lepa tolažba, ni kaj.

Opoldan odrineva čez prostrano planoto proti kanjonu. Tu in tam vidiva nekaj tipičnih črnogorskih domačij, razsejanih na prostranih planinskih pašnikih. Tukaj je konj še vedno glavno transportno sredstvo. Vidlva nekaj skupin teh lepih živali, ki se svobodno pasejo v teh neizmernih širjavah. Ugotoviva pa, da urbanizacija tukaj nima ne repa, ne glave. Ali pa je teh repov in glav — preveč. Raztrosene, pisano našarjene »viken-dice« ob glavni cesti, sprte z domačo stavbno tipiko, kričavo kazijo skladnost teh nedotaknjenih širjav.

Počitek pri Sušici

Izlivanje vode iz kanuja

Nenadoma cesta z visokogorske planote pade strmo navzdol. Še nekaj ostrih ovinkov in pred nama je Tara.

Ko prvič, daleč spodaj v dolini, ugledaš srebrni trak reke, ki se za hip pokaže med bujnim zelenjem, te spreleti občutek nečesa veličastno skrivnostnega. Kot, da bi se doslej skrivala, zdaj je pa nenadoma postala čarobna resničnost. Je kot skrivnost iz bajke, v katero že zdavnaj ne verjameš, pa je zdaj tu, vedno večja je in vedno bolj resnična. Razgibano, globko vijuganje zelenomodre, čiste in globoke reke z bujno poraščenimi bregovi... Beli prameni penečih se valov, ki med skalami, poraščenimi z mahom, neukročeno kažejo svojo moč in svobodno sproščenost.

Na veličastnem mostu, ki se pri Đurdjeviča Tari pne 150 m nad reko, ji končno zreva v obličje. Od mostu navzdol je kanjon, ki izginja v soparni, koprenasti daljavi, redko obljuden; pristopen je le na nekaterih mestih in daleč od stalnih naselij in poti. Od tu navzdol bova odvisna sama od sebo.

Dva kilometra navzgor ob reki urejava opremo in zbirava najnujnejše za dva dni vožnje. Končni cilj je Foča v Bosni. Stvari nama napolnijo ves kanu. Namestiva še krovnico, ki mora biti brezhibna, da ne bo dodatnih težav, ki že tako niso majhne. Dvigneva kanu pa naju teža skoraj premaga. Kaj hočeva, naju bo pa malo manj premetavalo po valovih. Spaka odpeljem do Đurdjeviča Tare; tam ga, kljub zagotovitom bližnjega sosa: »Ništa ti ne brini!«, pustim le s težkim srcem. Stečem po cesti navzgor ob Tari, do Joca.

Le s težavo sva lovila ravnotežje, ko sva lezla v kanu skozi ozki odprtini krovnice. Kako se bova izvlekla iz tega skopca, če bi se prevrnila. Domačina, ki naju je opazoval, poprosiva, da naju je fotografiral.

Odrineva. Tok naju hitro zapelje skozi dva, tri blage zavoje. Prilagajava se novemu položaju in ugotavljava, kakšno je gibanje obremenjenega kanuja. Pod mostom na Djurdjeviča Tari se za hip ustaviva. Sedaj ga gledava od spodaj navzgor. Je kot črna linija, pripeta na modro nebo. Komaj razločiva drobne pike, ki se premikajo na njej in čez čas prihajajo do naju nerazumljivi, komaj slišni glasovi, ki jih uduši močno šumenje vode. Nižje dol izbereva smer med velikimi balvani. Prvi večji pljuski preplavijo plovilo in v naslednjem, bolj mirnem tolmunu morava popravljati krovnico. Popustila je pod pritiskom vode. Dovolj sva ogreta za pot. Še zadnji pogled navzgor na most z belimi hrbiti valov v ospredju. Zavijeva levo navzdol v dolge brzice z živahnimi valovi. Zapuščava obljudene kraje in plujeva v komaj opaznih zavojih vedno globlje v kanjon. Namesto oblastih, z listnatim gozdom pokritih pobočij, naju skoraj neopazno sprejme drugačen svet. Tik ob reki sta bregova še vedno obraščena z gozdom, da segajo krepka drevesa prav do vode; nad gozdom pa se v velikanskih stopnicah, stolpih, pomolih, zasedah in graphah pnejo strmo navzgor sivobebe pačine. Trava ni videti, listo nekaj bornega grmičevja komaj da nekaj zelenila temu skalnemu kulisju. Najbolj slikoviti pa so bori, pokončni, vzravnani, ponosni in nedostopni. Ne rastejo na gosto. S svojimi močnimi koreninami so trdno zasidrani v teh golih pečeh. S svojimi tršatimi temnozelenimi grivami so trmasto neuklonjivi; stoje kot nemi stražarji, ki s teh polic varujejo lepoticu, ki teče globoko pod stenami.

Vsiljivcev je vedno več. Veslači najine baže in vedno številnejši turisti na splavih. Ti reki ne delajo škode, le hvaležni so ji za vse odkrite lepote in za dogodivščina. Tudi domačin ob reki te lepote ne ogroža. Edino ve ne, kakšno bogastvo ima prav na domačem pragu in ga zato ne ume varovati. Resno in zahrbitno nevaren pa je reki rudnik svinca v Mojkovcu, kjer so pred leti uredili velike bazene, koder se zbira odplake. Govore, da so bazeni že do roba polni. Kot giljotina, lahko reki grozi še načrtovana gradnja verige hidrocentral. Pa to so že drugi problemi, ki jim bori ne bodo kos.

Ovinki se vrstijo drug za drugim. Med seboj so si podobni, zato se ne znajdeva, kje sva. Pod noč se izmotava iz tega labirinta, ko zapeljeva v najbolj širok del kanjona. Tu je, na levem bregu, zaselek Topca. Bolj slutiva, da je, ker ga z reke ni mogoče videti, razen dveh, treh skromnih črnogorskih hiš.

Na široki ravnici tik nad reko, poraščeni s kratko, gosto travo, postaviva šotor. Po ostankih ognjišč zaslutiva, da je to ena od vmesnih postaj vedno bolj številnih turističnih splavarjev. Rečna gladina se v večernem mraku vznemirja — lipani večerjajo. Zakuriva velik kres, se najeva, na debelo oblečeva in zlezeva v vreče.

Zamolkla tišina lega v kanjon. Tudi midva molčiva. Enakomerno bučanje reke, prasketanje suhih vej in nejasne sence v jedri temi zaposlujejo najine čute. Gledava v neskončno brezvezedno črnino in ne moreva zaspati. V tolmun ubrane tišine udari nenadoma proseče mukanje, ki prihaja visoko z nasprotnega brega. Spremlja ga oster, rezek človeški glas. Priganja žival. Vse to, kar prihaja do najinih ušes, kaže na stisko živali in človeka. Ugibava, kaj se dogaja. Glasovi grozljivo odmevajo v kanjonu in se v ritmu ponavljajo. Mine ura. Nenadoma spet vse potihne. V lepiljivi tišini naju reka utrujenosti nezavedno odplavi v trden spanec...

S prvim svitom se skobacava v rosno travo. Zrak je strupeno mrzel. Sivo nebo nad kanjonom ne obeta blagodejnega sonca. Na ostankih nočnega ognja zakuriva, da skromen plamenček nekaj časa daje varljiv občutek toplote. Tacava sem in tja, do reke in nazaj in čakava, kaj bo s soncem. Saj naju vendar ne more kar tako pustiti na cedilu in to sredi kanjona. Vmes na hitro nekaj pojeva.

Počasi se sprijaznliva, da nama ne bo nihče pomagal iz kanjona, če se sama ne spraviva od tod. Kmalu naju oblijejo prvi večji valovi. Hladna voda takoj spero z naju leseno otrplost. Nekaj ovinkov še in za mirnimi vodami globokega in dolgega tolmuna se nenadoma prikažejo bele vode Tapačkega buka*. Presenačeno se pozdraviva z belimi grivami, ki naju zagrnejo z leve in desne. Vse skupaj je bilo kratko, vendar je bilo dovolj, da sva oživele. Oživele pa je tudi sonce, ki se je prebilo skozi sivo kopreno oblakov. Iz hladnega, turobnega jutra se dviga topel in živahen dan. Kako drugačen je užitek v divji naravi, če te v hrbet greje prijazno, toplo sonce. Zelena voda ni več hladna, je voljna, njene barve pa dobivajo toplejše tone. Neprijazno jutro hitro pozabiva.

V globoki soteski se menjavajo sence in sonce. Ostre črte rišejo temno stran, kjer hlad še objema bujno zelenje temačnih gozdnih strmin. Na drugi strani pa se v visoki crescendo prelivajo tople barve vse do gornjih obronkov kanjona. Vmes pa se, vsemu temu navkljub, kot da se to reke ne tiče, preliva živahna, od neslutno globokih tolmunov, do poskočnih, ognjevitih brzic, ozaljšana reka. Kot os sončne tehtnice.

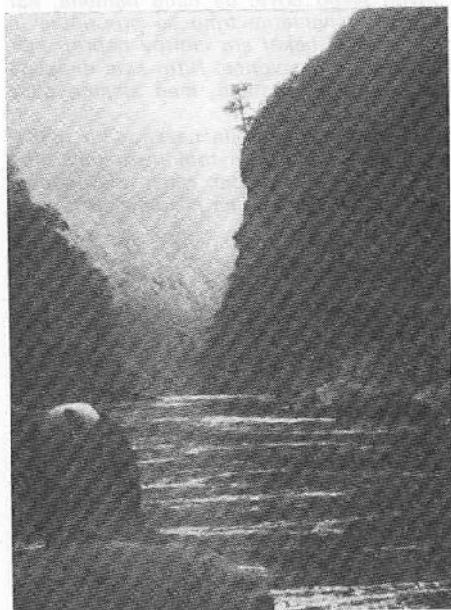
Ovinki si sledijo. Enaki so drug drugemu. Vzdož reke ni življenja, le tu in tam prereže nebo hiter prelet ptice. V globoki, temačni vodi težko uzreš ribo. Pa vendar jih mora biti na pretek. To dokazujejo tudi številni riblči. Očitno so divji, ker se skrivajo v ob-

režnem grmovju. Ko vidijo, da nisva v povezavi z varuhi narodnega parka, se spet prikažejo. Vsi so domačini, verjetno iz zaselkov na obrobju kanjona.

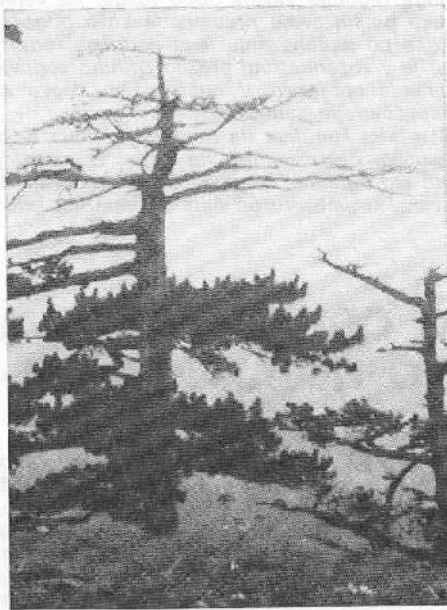
Okrog poldneva se bližava izhodu iz kanjona. Tam so zapeljeva v približno deset kilometrski odsek Brštanovica. Poln je brzic in pasti. Na vsej Tari so največje prav tu in naju že ves dan potihem skrbi, kaj naju čaka. Ko na desnem bregu ugledava opuščeno žico, po kateri so spuščali les v reko in ga po njej splavarili, sva vedela, da se približujeva najtežjemu delu najine poti. Kmalu se znajdeva med velikimi, penečimi valovi. Tesnobe, ki nama je doslej stiskala grlo, ni več. Veslava na vso moč, loviva ravnostže in izbrava najboljše smeri. Marsikdaj naju čez in čez prekrije voda in se le s težavo prebljava, medtem ko naju sunki vode premetavajo sem in tja.

Prav sredi vsega tega hrumenja zaslutiva, da je kanu poln vode. V zadnjem hipu ga še utegnava spraviti v miren tolmun. Sva v precej neugodnem položaju. Sredi najhujših brzic sva obtičala z odprtim kanujem. Stari, že precej zdelani kanu je popustil pod pritiski in udarci valov. V sprednjem delu vse do sedeža, kjer sta zlepljeni obe polovici, je zljala grda špranja.

Midva pa se ne dava. Kanu najprej temeljito posušiva, nato pa špranjo prekrivava z plastičnimi vrečami. To so nama rabile, da sva obvarovala najpotrebnejše osebne stvari pred vodo. Vse skupaj sva na debelo prelepila s širokim lepilnim trakom. Po dveh urah ladjedolniških popravil, je bil kanu, očešen s plastičnimi vrečami in okrašen z lepilnimi trakovi, kaj čudno, predvsem pa nobenega zaupanja vredno plovilo. Pa sva se kljub temu spet spustila v »šamrole«, kot je Joco krstil bele grive največjih valov.

Proti Tepci

Bori nad kanjonom Tare

Vse fotografije M. Berginc

Sledila je vrsta penečih se in grmečih vodnih brzic, da se je reka nekajkrat prav poigrala z nama. Kljub neusmiljenemu premetavanju in sunkom valov z raznih strani, je pokrpani kanu kar dobro prenašal to vodno igro.

Sonce se je že krepko nagnilo na zahod, ko sva čez grebene zadnjih brzic ugledala most; čezenj gre cesta v kanjon Pive.

Pri Ščepan Polju se obe reki zljeta in ustvarita vodnato lepotico — Drino. Njen tok, obrnjen proti Srbiji, je dolg. Ob njenih, nekaj bistrih vodah, znanih po splavarjenju lesa, so že vrsto let zapletajo razni hidroenergetski apetiti. Njen zgornji del, do Foče v Bosni in Hercegovini, je še najbolj čist, tu je tudi nekaj zanimivih in lepih pradelov. Ni pa več tistih strmih, včasih navpičnih bregov; ti so nama ostali za hrbtom. Pokrajina vzdolž Drine je obljudena, razpotegnjena in zaobljena. Bolj domača je, s svojimi travniki in sadovnjaki, ki segajo ponekod prav do vode. Vse to sem imel v bledem spominu še od tistikrat, ko sem tu veslal skupaj s Pavlom in Vojkom.

Tudi midva sva želela prevoziti teh trideset kilometrov Drine. Kljub utrujenosti in dokaj pozni uri sva zaveslala kar naprej mimo mostu. Takoj za mostom sva zaslišala neko

oddaljeno, naraščajoče šumenje. V daljavi vidiva belo grebene valov, ki se valijo v Tarine vode z njene leve strani. To je bilo za naju nekaj novega. V mojem spominu ni bilo take podobe zлива Tare in Pive. V normalnih okoliščinah je to prav krotka zaveva, tokrat pa nama to ni obetalo nič prijetnega. Višje zgoraj, v sosednjem kanjonu Pive, je velikanska HE Mratinje. Ta monstrum navadno spi, včasih pa zgrmijo velike količine vode skozi njene turbine in potem je Drina spremenjena in tuja. Človek ji tako že nekaj lot po svoje odreja njeno življenje.

In prav zdaj so nama morali poslati na pot te odvečne vode! Znajdeva se v povsem drugačnih razmerah, kot sva jih poznala doslej. Valovi so zelo visoki in imajo dolge hrbte. Voda je hitra in nikjer ni mirnih tolmunov, da bi se za trenutek ustavila, odpočila in si mirno pregledala, kakšna je reka naprej. Rečna gladina sega preko obalnega vrbovja, skoraj do najnižjih drevesnih vej. Obalnega proda ali kamnov ni videti.

Kanu je vodno bolj obremenjen z vodo. V teh valovih se težko dviguje in pljuskoma pada v doline med valovi. Naglo jezdi to čudno konjenec valov. Voda je hladna. Nad reko se začne zbirati nizka megla, ki sega komaj do krošenj bližnjih dreves. Rečnega dna ni videti, še slutiva ga težko. Valeče vodne mase ustvarjajo velike vrtince in vrelce s premerom deset in več metrov. Počutiva se neugodno, sva kot drobna pikapolonica, ki jo otroška roka radovedno spusti po brzicah potočka. Pri vsakem zavoju gledava daleč naprej pred kanu. Težko ga vodiva, da bi se tako še pravočasno izognila morebitnim pastem. Reševanje iz take vode bi bilo zelo tvegano.

Krepko naju je že zeblo. Bližajoči mrak vedno bolj zakriva obrise reke, da dobiva še bolj grozečo podobo. Polagoma ugaša volja in tudi poguma ni več. Na izhodu iz blagega rečnega zavoja Joco tipaje, pa vendar dovolj jasno pove, da nima namena, kar tako pustiti svoje premočene kože bogovom. Seme nespametne trme še prepričuje in kliče po nadaljevanju tega vodnega roda, vendar pogled nekaj sto metrov naprej, kjer se je v zoženi strugi prašilo Drinino vodovje, sproži alarmne zvonce. Hitro sem enakega mnenja kot Joco. V ugašajočem dnevu zaveslava na varno obalo, med slastne slive zapuščenega sadovnjaka.

S težkim kanujem na ramenih, polnim namočene opreme, sva rinila navzgor do makadamske ceste, ki gre do Foče. O avtostopu dveh premočenih in topote željnih bitij, nič kaj ugledne zunanosti, s kanujem in kupom krame, v neznanem, redko obljudenem svetu, ki jima družbo dela le tema, pa raje ne bi govoril. Nepozabna izkušnja je to.

O ODNOSU EKSTREMNEGA PLEZALCA DO NEVARNOSTI IN SMRTI

Teme se lotevam s pomisleki in negotovostjo. Vsaj zase pa jo občutim kot zelo pomembno, saj se mi zdi, da je treba vprašanje smrti in nevarnosti med plezanjem temeljito premisliti.

Smrt sodi k težavnemu plezanju kot modrina na nebu. Pri tem ne mislim na smrt kot dejstvo, kot statistično vrednoto. Glede tega jo lahko vsak alpinist proglasi za nepomembno z ugotovitvijo: »Pri vsem gre le za nekaj nesrečnih posamičnih primerov. To mene samega ne zadeva!« In v resnici se statistika smrtnih primerov pri plezanju giblje v območju neznatnih promilov. Na tej računski ravni bi torej lahko smrt v dokajšnji meri izvezli iz plezalstva — če bi za to sploh šlo.

Pri vsem mi namreč ne gre za smrt kot dejstvo, marveč za smrt kot za spremljajočo in zavestno možnost. Zavest bližine smrti ustvarja eno najpomembnejših psihičnih sestavin ekstremnega plezalsva. Če bi namreč zavest o smrti izločili iz zahtevnega plezanja, bi preostalo le nekaj takega kakor viski brez alkohola. Sami alpinisti nikoli ne govorijo povsem jasno in določno o smrti in umiranju. Vsekakor razpravljajo o nevarnostih, strahu in tveganju. Skratka vso zadevo obravnavajo zelo previdno. Znabiti gre pri tem celo za bojazen, da bi z goim poimenovanjem nesreče zares ne priklicali.

Psihološke naivnosti glede smrtne izkušnje se ne ubrani nihče, četudi se je leta dolgo podajal v strmine prav na meji svojih sposobnosti. Vsek zagreti alpinist se je kdaj pa kdaj že znašel v položaju neposredne smrtne grožnje, vendar jo praviloma odpravi z začudeno ugotovitvijo, »da se je še enkrat vse skupaj dobro končalo«. Pri najbolj zavzetih se takšnih sročanj s smrtjo v letih pogosto nabere na ducate. Bližina smrti je za vsakogar, ki se posveča temu športu, močna osebna danost. Seveda pa je mogoče ta del danosti potisniti v ozadje in nanjo pozabljati tudi tako, da o tem niti ne govorimo niti ne razmišljamo.

Tudi v vsakdanjem življenju se pogosto znajdemo v bližini smrti, tako na primer med vožnjo z avtomobilom. Toda takšni vsakdanji primeri nenadne bližine s smrtjo se bistveno razlikujejo od tovrstnih doživetij na gori. Tu smo namreč le žrtve in zagotovo nismo nikakršni strokovnjaki v obvladovanju smrti, ki bi se ji s svojo umetnostjo in dobro opremljeni, mogli učinkovito upirati.

NA MEJI MED BITI IN NE BITI

V težavnih stenah je bližina smrti docela jasna in mogočna danost: kot propad, ki je pod nami, kot sovražno bleščeči led, kot grožnja majavih ledenih serakov in snežnih plazov. Takaj nastopa smrt odkrito, ne pa zamaskirano in prikrito kot v vsakdanjem življenju. Med težavnim plezanjem se učimo umetnosti, kako napredovati v največji možni bližini meje med biti in ne biti. Vrhunski plezalci so mojstri v ravnotežju na ostrini med življenjem in smrtjo. Jasno občutena bližina smrti bogati njihovo življenje, mu daje celo nov smisel. Večina ljudi pa bližina smrti seveda prevzame z grozo. Zadovoljni so, če vedo, da so v kar največji varni razdalji pred njo.

Zato se sprašujem zakaj pomeni prenekateremu strastnemu plezalcu zavest velike bližine s smrtjo domala nepogrešljiv življenjski eliksir? Glede tega marsikdaj zatrjujejo, da nas povezuje s smrtjo nekakšno ljubezensko razmerje. To so naklepanja. Večina med nami zanesljivo rada živi. Mar neprestano ne izpopolnjujemo svojih sposobnosti, da bi lahko obvladali tudi najbolj kritične trenutke. Če pa v gorah kdaj zaidemo v smrtno stisko, se seveda z vsemi silami upremo grozečemu propadu. To so zanesljiva znamenja, da zavračamo smrt.

Seveda je na drugi strani veliko ljudi, med njimi tudi dovolj plezalcev, ki zavestno pretiravajo v iskanju skrajnih nevarnosti. To pomeni: življenje se jim zdi nekaj vredno le v pogojih skrajne ogroženosti. Toda, tudi takšni ljudje nočejo umreti oziroma ne iščejo smrti. Njihov cilj ni v lastnem uničenju, ampak v stopnjevanju življenjske zavesti tudi v najtesnejši bližini s smrtjo.

Zavestno upoštevanje življenjske ogroženosti ima med alpinisti različne odtenke. Skoraj vedno pa velja: bližine smrti ne iščemo zaradi slasti nad morebitnim koncem, marveč nasprotno, zaradi hrepenenja po občutku skrajnosti življenjskosti. Tveganje z uničenjem je cena, s katero se je treba sprilazniti. Marsikdo je pripravljen plačati visoko ceno, večina pa je glede tega prejkone stiskaška. Kajti smrt sama ni nikoli končni namen našega početja. Vedno gre za nesrečo. Bližina smrti pa je podobna vetru, ki v nas kopiči očarljivo življenjskost in voljo po življenju, vendar lahko veter, če postane premočan, tudi z enim samim mogočnim pišem ugasne luč življenja.

O hrepenenju po smrti ali celo smrtnem nagonu med alpinisti torej sploh ni mogoče govoriti. Občutena navzočnost uničenja je za vse nas zgolj sredstvo, da bi prišli na cilj; sredstvo, da bi zaživeli zavestnejše, polnejše in vrednejše življenje. Tudi za tiste med nami, ki se najbolj veselijo nevarnosti, pomeni smrt katastrofo.

Sicer pa: kje si je mogoče bolj prepričljivo dokazati, da si gospodar nad mogočnimi in z uničenjem grozečimi silami, kot v izpostavljeni steni, na vrtoglavih grebenih ali v tuljenju viharja? Vse naokrog so očitne uničevalne sile, vendar jih le premoremo obvladati s svojimi zmoglostmi, znanjem in močmi. Tako iščemo strastni plezalci na naših težavnih poteh merjenje moči z domala oprijemljivo smrtjo. Dejansko pa ta zunanja smrt ni naš resnični nasprotnik, najhujši sovražnik je naša slabost.

K temu bi bilo mogoče pritrakniti še eno misel: če umremo v gorah, potem se to zgodi praviloma naglo. Prav iz tega razloga se oblikuje naše bolj ali manj zavestno spoznanje: če je že treba umreti, potem najbolje v gorah. Tam je smrt manjše zlo.

Zavestna in občutena bližina smrti ima lahko potemtakem najrazličnejše pomena. Vedno pa je pri tem navzoče: po preživetju nevarnosti postane tudi nasprotje smrti — življenje silovito občutena in čudovita vrednota. Ker pač kdaj pa kdaj živimo z zavestjo smrti, je to naše življenje pogosto tudi veliko bolj zavestno. Take »bližine smrti« najdemo zapisane v literaturi: Poglejmo nekaj primerov. (Glej tudi knjigo R. Messnerja. Na meji smrti, ZO 1983.)

»Druga roka sega kvišku. Prsti se dobesedno spojijo s skalo. Zdaj visi moja celotna teža le na konicah prstov. Noge spodrsavajo, bingljajo v zraku, klin, ki je še pred nekaj sekundami držal moje telo, popusti in zdrvi po vrvi navzdol. Preostaneta mi le še dve možnosti: Izpustiti pomeni zanosljiv padec, mogočen padec do dna. Oba prijatelja bosta šla z menoj... torej navzgor! S stisnjenimi zobmi in zdi hitro. Vrv noče popustiti, vleče me nazaj. Prsti ne ubogajo več, odpovedujejo... in končno... v zadnji sekundi... je previs za menoj.« (Hermann Buhl: Veliki vzponi)

»28. marca vstopimo v troje: Peter Habeler, Robert Schauer in jaz v ledeni prelom. Povzpeli se hočemo tako visoko kot le mogoče, da bi našli pot do prvega tabora. Prvi vtis v tem labirintu ledenih stolpov, razpok in serakov je silovit. Nevarneje še nisem nikoli živel. Treba je kar najmanj misliti, kajti nevarnosti so tu na vsakem koraku nedoumno velike... Dobro je le to, da nekatera vprašanja ne bodo nikoli več zastavljena.« (Reinhold Messner: Everest, stran 66.)

»Večina med njimi je preživela skrajne nevarnosti z najhujšimi padci, z mrazom do omrtničenosti, v brezupnih položajih... Pet ali šest jih je, ki so že izgubili enega ali več tovarišev v navezi. Nekatera med njimi so že nekajkrat odpisali, a so se vendar znova vrnili, tako rekoč proti vsem pričakovanjem.« (Reinhold Messner o svojih tovariših v odpravi na Lotse: Izživ.)

»Kdor gre z menoj, mora biti pripravljen umreti.« Geslo Hermana von Bartha.

»Smrt je kot dejanska močnost molčeca in vključena v moj načrt.« (Reinhold Messner: Samohodec.)

DOŽIVETJE SMRTI KOT KREPČILO ŽIVLJENJA

»Brž ko grem v nevarnosti in če iz njih srečno izplavam, potem mi bo življenje zdaj in še za dolgo zelo oprijemljiva dobrina.« (Eugen Guido Lammer: Jungborn.)

»Vem samo to, da mi tukaj zgoraj pomeni življenje več kot v dolini in tudi ne poznam nobenega primera, ko bi bil človek med nevarnim vzponom prostovoljno stopil iz življenja.« (Reinhold Messner: Na meji smrti.)

»Kar iščemo, je tista nevezana in globoka sreča, ki grozi, da bo raznesla naša srca, ki prežema vsa vlakna našega bitja, če se smemo po dolgem plezanju nad prepadi smrti znova z odprtimi rokami oklepati življenja.« (Lionel Terray: Veliki vzponi.)

SMRTNA RAVNODUŠNOST

Kurt Diemberger je ob sončnem zahodu spremljal Hermanna Buhla na vrh Nanga Parbata, potem ko je sam že bil zgoraj: »Zdaj proti vrhu? Mar ni to blaznost? 1100 metrov niže je zadnji tabor, midva pa se vzpenjava navzgor v noč! Toda pred menoj stopa Hermann Buhl, ki je že nekoč preživel noč v višini 8000 metrov. Zakaj ne tudi te? Seveda — takrat je imel neznanško srečo. Boya tudi midva imela nocoj takšno srečo? In če ne, je mar to še sploh pomembno?«

»Že po nekaj metrih sem prebledel: med razpoko in menoj se votli mogočna zarezava globoko v skalo, gladka kot notranjost velikanske školjke. Vse naokrog te školjke, kamor koli seže oko, nič drugega kakor previsi, gladke plošče, prazen prostor — mora. Vsakršen umik docela nemogoč. Ne morem niti navzgor niti nazaj! Komaj 12 metrov me ločuje od moje razpoke. Dvanajst metrov...! Neprehoden prepad. Čutim se izgubljenega, telesno in duševno izčrpan vztrajam najmanj eno uro, ne morem več misliti, priklenjen sem na ta edini klin, ki naju — nahrbtnik in mene — drži v tej strašni samoti. Toda v trenutkih zanesljive smrti se pokaže, da je človeška odpornost močnejša, kot bi bil kdajkoli poprej pripravljen verjeti. Zlagoma se spet obvladam. Rečem si, s tem se vendar ni mogoče kratkotalno sprjazniti. Ne morem nedejavno počakati konca, če sem že pet dni z vso močjo zastavil svoje življenje. Znova se je zanesla v meni iskra upanja. Našel sem nov pogum, da se spoprimum z usodo, ki sem se ji izročil, ko sem šel v to pustolovščino.« (Walter Bonatti: Gore — moje gore.)

PRETIRANA PRIPRAVLJENOST NA TVEGANJE IZ OBUPA NAD ŽIVLJENJEM

»1887. Vroče poletje se je polastilo Zermatta z dolgimi, sončnimi tedni. Za menoj je bilo enoletno prostovoljno vojaštvo in zdaj je v mojih prsih žarelo vroče hrepenenje po alpinističnem dejanju, nepogasljiva je bila žeja po smrtni nevarnosti. Odločen sem bil za največje tveganje, pripravljen sem bil kadarkoli zavreči življenje kot zlomljeno planinsko palico. Vse to je imelo daleč, daleč globlje vzroke kot tista opojna zasvojenost z nevarnostjo, vendar tega tukaj ne morem razložiti v vsej potrebni širini. Rečeno bodi le toliko: da je moja mlada duša z vso silovitostjo bremenil grozljiv dvom, iz njega je izviral razkroj vseh človeških vrednot, za katerim so v osemdesetih in devetdesetih letih trpeli vsi globlje čuteči ljudje.« (Eugen Guido Lammer: Jungborn.)

»Vsa sramotjenja, ki so spremljala naš blazni poskus, me zdaj ne zadevajo več. Že eno leto sem pripravljen iti vse do skrajne mej lastnega obstoja in tudi do skrajnosti tvegati.« (Reinhold Messner: Everest.)

STRAH PRED OBIČAJNO (POČASNO) SMRTJO

»Ne, ljubši mi je kratkotrajen blisk kot dolgotrajno iskrenje! Raje umreti in čutiti s soncem v srcu, raje preiti v večno spreminjanje, kot bojazljivo in sklonjeno dopolniti svoje življenje v mračni svetlobi nenehnega strahu.« (Paul Hübner: Vzponi brez vodnika.)

(Nekoliko skrajšana priredba sestavka z istim naslovom, ki ga je napisal Ulrich Aufmuth, objavljen pa je bil v švicarski reviji »Die Alpen«, prvo četrletje 1985.)

predvsem resnična. Se ti ne zdi, da ni mogoče nikjer bolj globoko dojeti življenja v vsej svoji resnični podobi kot pozno jeseni, pa ne samo v gorah, povsod, tudi v mestu, kjer najmanjše drevo in zrak izpričujejo eno samo težko doumljivo dejstvo, v katerem se prepletajo mozaiki tisočeri podob.« Martina ni odgovorila, le gledala je in zaznala nekaj, kar ji kljub vsaj bistrovidnosti, doslej še ni uspelo zaznati. V notranjosti ji je vrelo, bilo je podobno občutku zadoščena in rahli samozadovoljnosti. Vsega pa si ni znala razložiti. »Veš...« je hotela razložiti Borisu pravkar občuteno, pa je umolknila in obstala. Zalotila se je, da še sama ne ve, kaj jo je prevzelo. »Človek se tu, sredi mrtvega sveta, zave samega sebe povsem drugače. Tu med zakoni narave spoznavaš pomembne stvari na povsem preprost način in jih sprejmeš skoraj kot samoumevne. Približevanje bistvu umetnosti, kulturi duha in dojemanju lastnega obstoja, ki vodi v dolinah po zapleteni, včasih nujno potrebni intelektualni poti, je tu olajšano.« Za trenutek je premolknil, nato pa ju je mrzel veter s severovzhoda predramil iz zamaknjenosti. »Podvizajva se. Čimprej morava na sedlo, verjetno bo že danes snežilo.«

»Brr, kako zebe,« mu je pritrdila Martina in s prekrižanimi rokami na prsih pohitela za njim.

Planota, ki ju je ločila od sedla, bi lahko bila v megli in sneženju nevarna in zahrbtna. Človek tu izgubi občutek za pravo smer, prične tavati, loteva se ga utrujenost, ki je v mrazu in snegu pogubna. Toda Boris je upal, da bosta prišla na preval dovolj zgodaj. Sestop v dolino ga pa ni skrbel, saj se travnate strmalni enakomerno spuščajo do gozda, od koder ni več daleč do prvih hiš.

»Tam lahko sestopiva tudi v slabem vremenu, ali pa si pod kakšno previsno skalo urediva bivač in počakava jutra. Spalno vrečo imava in hrane je tudi še nekaj,« je Boris skušal opogumiti Martino, ki jo je naraščajoče tuljenje vetra v gluhi samoti spravljalo v slabo voljo in ji je že močno načelo samozavest. Najbolj jo je prestrašila nagla sprememba. Res, da je bilo že vseskozi sivo in oblačno, toda bilo je mirno in v ta mir je šumel le rahel, čeprav oster veter. Sedaj pa ta veter tuli in se vse bolj silovito zaganja v njiju.

Iz dolin se je prikradla megla, ovila roglisti vrh Žrda in se s pretresljivo naglico bližala zdaj že sivočrnemu nebu. Iz gostih oblakov je pričelo snežiti, sprva drobno, da je veter sproti odnašal posamezne snežinke, nato pa vse močneje in snežni kosmi so hitro pobelili planoto. Nad morečo slutnjo je planila zima z vso silovitostjo. Sneg je prekril pot in Boris je le še po občutku hitel proti sedlu. Le toliko sta postala, da sta oblekla vetrovki, si nadela rokavice in kapo. Martina je vse bolj zaostajala in loteval se je je obup. V tesnobi je Boris pazil predvsem na pravo smar. Le bežno je pogledaval po dekletu in ji klical, naj mu sledi. Razbesnel se je pravi vihar; sneg je bičal v obraz, se nabiral na obrvih in močil lica. Začutil je, da je sedlo že tik pred njim. Ozrl se je. Temna postava sredi belega pekla mu je sledila in pognal se je v zadnjo strmino. Sedaj sva rečena, si je mislil, slutil za seboj zasoplo Martino in ne da bi postal, začel hitro gaziti strmo navzdol. Poln prijetnega občutka je hitro izgubljal na višini; brezskrbno je govoril tudi Martini, ko pa se je ozrl, je opazil, da Martine — ni. Prestrašil se je in se naglo vrnil na sedlo. Martine ni bilo nikjer, njegovi klci so se izgubljali v burji. Na sedlu je bučala tako silovito, da nisi mogel hoditi vzravnano. Bil je zmeden in obupan. Za njim je bila še, ko sta se že spuščala s sedla.

Klecnil je, in klical, klical. Vračal se je tja dol, kjer jo je zadnjič videl, pa so bile sledi že zabrisane. Potem se je zbral in vse še enkrat skušal trezno premisliti. »Ne, saj ni mogoče, da bi tu zašla, prav gotovo mi je sledila in me morda prehitela,« si je šepetal in nekaj časa sedel ter nemo gledal v ples snežink. Počasi se je dvignil in začel drseti po sveže pobeljenem pobočju. Lotila se ga je utrujenost, zabeležila ga je v prste na nogah in skozi trmasti sneg se je priplazila tema. Z višino je popuščala moč vetra; nenadoma je bil vsega sit, tega snega, vetra, gore. Zaspal bi rad. Vsakih nekaj metrov je telednil v sneg; ni mogel kričati, le potihlo je ponavljal Martinino ime.

Potem pa ni več slišal vetra, ne čutil mraza. Ugledal je temno silhueto. Razveselil se je velike skale, potem pa je obstal kot vkopan. Tipal je z rokami, razložil zloženo kamenje zid in lesena vrata, ki jih je pravkar nekdo odprl, in ga močno prestrašil. Zdelo se mu je, da sanja. »Kaj pa ti tu v takem vremenu?« ga je nagovoril glas iz teme, ga potegnil noter in hitro zaprl vrata za njim. Možakar je prižgal svečo. Stopil je k ognjišču, iz katerega se je še toplo kadilo, razpihal žerjavico in pristavil vodo za čaj. »Sleci se, ves si moker, bom že našel zate kaj suhega,« je povzel možakar srednjih let, precej suh in preprost ter poiskal za Borisa nekaj suhe obleke. Šele zdaj se je Boris ovedel, kje je. Prva misel mu je bila — Martina. »Ne boj se, če sta bila skupaj še to stran sedla, je gotovo že spodaj, v dolini.«

»Ko bi vsaj prišla do gozda,« je zavzdihnil Boris.

»Spravi se na pograd in zaspaj. Naj te zdaj ne skrbi zanjo. Ko bo mogoče, bova odšla za njo. No, pa še — Gregor sem, vsaj tako mi pravijo,« Boris je nekaj mrmral, dočakal čaj, potem pa spet globoko zaspal.

Ko se je prebudil, je Gregor že pripravil nekaj tople hrane. Dan se je priplazil v izbo, polno domačnosti. Preprosto pohištvo, ognjišče, stene iz brun, tla pa so bila prekrita

z drobnim peskom in s kožami ovc, srn in gamsov. Prt na mizi in male lične zavesica na oknu pa so tej romantiki dodale še svoje.

»Nič ne bo, zapadlo je več kot pol metra snega in še kar naletava,« je Gregor pozdravil Borisa, ki se je zaskrbljen zazrl skozi okno. »Ta pobočja so gola in so nevarna zaradi plazov,« je nadaljeval Gregor, »pa ne skrbi, mala je prav gotovo na varnem.« Borisa je Gregorjeva samozavest pomirila. Po zajtrku je Gregor skuhal kavo, sedla sta k ognjišču, se grala, Boris pa je postal radoveden. Na vprašanja, zakaj tu živi, je Gregor le obotavljaje odgovarjal. Boris je kmalu spoznal, da nima pred seboj preprostega kmečkega moža, pastirja, ki se je le začasno preselil na planino, pač pa človeka, ki se je umaknil v samoto. Mož je počasi zlagal besede, bilo je, kot da bi s seboj nosile nesluteno globino. Šele sedaj je Boris opazil tudi polico, založeno s knjigami in presenečen obstal pred imeni pisateljev: Nietzsche, Hesse, Andrić, Huxley... Gregor pa je na glas prebral:

»Iz velike ljubezni do življenja in ljudi je zapustil ljudi in življenje,« zaprl knjigo in trenutek obstal. »Na stara leta mi zmanjkuje moči, da bi ju prenašal. Loteva se me obup, tolikokrat sem razočaran nad ljudmi in še večkrat nezadovoljen s sabo. Vse, kar je človeškega, sem želel opustiti, mravljišču podoben svet se mi je zagabil.« Starec, ki ga je obraščala siva brada in so mu lasje padali do ramen, ni mogel skriti zaničljivega izraza, s katerim je pospremil te besede.

»Toda, saj je vendar najtežje, hkrati pa se v tem skriva tudi največja veličina, ljubiti življenje z vsem, kar nam prinaša,« je skorajda prizadeto spregovoril Boris. »Za svoje največje poslanstvo si štejem vsestranski razvoj svoje lastne osebnosti kot pogoj za soustvarjanje družbe, in vse njene slabosti, vsa obupna nerazgledanost ljudi me pri mojem delu krepi. Ne morem si dopustiti, da bi odšel, ne da bi kaj ustvaril in pripomogel k razvoju.«

»Odvisno je, s kakšnim namenom ustvarjaš. Iz notranje eksistenčne potrebe, usmiljenja do sebe, ali pa morda kot poslanec njenega veličanstva — družbe. Mar veruješ v kakovostno spremembo družbe, v humanizacijo in osvobajanje človeka?«, je na koncu skorajda neresno vprašal Gregor in nadaljeval: »Ali nima človeštvo že dovolj pestro in krvavo zgodovino za seboj, da bi se moglo iz nje česa naučiti?«

»Toda saj smo vendar napredovali, si končno nekoliko bolje uredili...«

»Nismo napredovali,« ga je prekinil Gregor. »Vsa senzacionalnost o tehnološkem napredku, ki preplavlja svet, je pesek v očih. Nazadovani smo, še posebej v medsebojnih humanih in produkcijskih odnosih smo nazadovani, saj glede na stopnjo razvoja, ki smo jo, ali pravzaprav so jo dosegli, živimo slabše kot naši predniki. Svet je zavrt, nima smisla za resničen napredek.«

Boris je obstal rahlo zmeden. Gregor pa je nadaljeval: »Živel sem med ljudmi, hodil v kino, gledališče, pisal pesmi in poslušal glasbo. Moral sem nekaj početi, čeprav me je le malo stvari veselilo. Potoval sem, veliko sem potoval, kajti to človeka veliko nauči. Sprva sem srečeval mnogo ljudi, nekatere sem vzljubil in sem bil rad v njihovi bližini, potem pa je bilo teh ljudi vse manj in naposled sem ugotovil, da vsepovsod srečujem le enega samega — človeka. Domov sem se vračal slabe volje. S prezirom do sebe sem spoznal, da tega človeka ne morem sprejeti za prijatelja. Postal mi je tuj. Zapiral sem se med štiri stene, preživljal obupna malodušja in končno z vso patetiko sprojel človeško, egoistično rašitev, rešiti se ljudi in ohraniti sebe, svoje življenje. Upal sem, da bom samega sebe le zmogel prenašati.«

Boris je osuplo gledal starcu v obraz. Sicer mu taki občutki niso bili neznaní. Ob umirajoči naravi in sončnih zatonih se je srečeval z mintjivostjo in takrat je začutil, kako smešno beden je človek.

»Še nekaj me je mučilo, kar sem hotel spoznati v naravi. Ali sta pohlep in zloba zgolj človeški lastnosti in sprti z vsem naravnim, njen ponesrečeni izrodek, ali produkt tehničarstva, ki za obstanek visoko razvitih možganov?«

Borisu to ni bilo všeč: »V človeku vendar živi potreba po ustvarjanju, delu. To je vendar tisto, ki krepi nezadovoljstvo, kar ga sili v boj za novo, zahtevnejše, boljše, svetlejšo. Kdor obupa, je slabič.«

»Zato se morajo prav posamezniki naučiti plezati. Vedno so posamezniki reševali družbo.«

»In jo tudi pogubljal,« je pristavil Gregor.

Za kratek čas sta se moiče zazrla drug v drugega. Boris je vedel, da sta si z Gregorjem vendarle blizu, stari pa je videl v Borisu moč svoje izgubljene mladosti.

»Kako lahko živite tu sami, brez glasbe?«, je nato vprašal.

»Na pomanjkanje glasbe sem se še najtežje navadil,« je odgovoril Gregor po daljšem molku s povsem spremenjenim glasom, kot bi ga vprašanje razžalostilo.

»Če bi ljudje razumeli poslanstvo in izročilo glasbe, bi bilo veliko lažje živeti. Sprva sem si prinesel gor vse potrebno,« je potem dejal, »nekega večera pa sem imel težave s svojo malodušnostjo, do kraja razočaran in užaljen sem izgubil oblast nad seboj in vse skupaj zabrisal po bregu navzdol. Moral sem se rešiti tudi tega.«

Boris se je zamislil. Obup tega starega človeka ga je podkrepil v veri in moči do živ-

ljenja. Ne, ne bo obupal, si je dejal, zdaj vem, da se ne smem ustaviti, ne smo biti časa za predah, nobenih pogledov nazaj, nobenega obžalovanja. Zunaj je medtem prenehalo snežiti in skozi pretrgano sivino je posijalo blede zimsko sonce.

»Jutri te bom pospremil v dolino,« je dejal Gregor.

Zgodaj zjutraj sta dobro oblečena zapustila kolibo in zagazila navzdol. Borisa je prevzela misel na Martino, kljub temu pa mu stari Gregor ni šel iz glave. Povabil ga je k sebi v mesto.

»Ne, dečko,« mu je dogovoril, »ne drezaj v samoto odmaknjenega človeka, kajti njegova moč je prevelika, da bi prenašal ljudi in jih gledal, kako hodijo po njegovem življenju. Sicer si pa zapomni: Čovek ne bo v naravi nikoli propadel, če jo bo sprejema, tako kot si zasluži, najmanj sebi enako.«

Bolj sta se spuščala, manj je bilo snega. Nad gozdom sta ugledala skupino ljudi s psi in nahrbtniki. Mahali so z rokami, očitno so ju že ugledali. Vitka postava se je ločila iz skupine.

Boris ji je stekel naproti.

VAZA Z MORSKO VODO

ANA LAKATOS

Skrta med gorskimi slemenji leži majhna kmečka vas. Le nekaj preprostih, a ljubkih hiš je posejanih ob cesti in potoku. V senci širokopleče gore se razprostira temen gozd. Nad njimi se dvigajo mogočne pečine s planino, ki mirno cveti v toplem pomladanskem soncu. Na vzhodu se raztezajo dišeče senožeti. V bližini razigrano žubori potoček, ki se umiri v globokem tolmunu. Voda je v njem tako čista, da se cvetoča lipa ob bregu zrcali v njem.

Na vrhu za vasico je cerkvice, v kateri vsak večer zvoni le en zvon. In njegov glas je žalosten, skoraj proseč...

Pred cerkvico je pokopališče. V njem spi tudi moja teta. Z mamo jo obiščeva večkrat v letu. Takrat prižgem v cerkvi svečo, pomolim in nekajkrat potegnem za vrv, da se pesem otožnega zvona sliši daleč naokoli.

Zazrem se v tetin grob. Obkroža ga dragocen kraški marmor, kakor bleščeč okvirček s tetino podobo. Živo se je spominjam.

Pogledam daleč čez nagrobnik in čez pokopališčni zid v prostost čez zorane in posejane njive. In zdi se mi, da vidim teto: ukrivljena od trdega dela stoji tam. Sama. Izpod rute ji visi siv pramen las. Zagorel obraz, prepreden s številnimi gubami, zre v zemljo. Kljub trdemu, samotnemu življenju, je bila skrivnostno mirna. Trpek nasmešek se ji je le redkokdaj razpotegnil v smeh. Toda iskrene oči so vsakomur vzbujale zaupanje.

Spomnim se, kako sem pri njej rada preživljala počitnice. Tisti lepi večeri so se mi globoko vtisnili v spomin. Sonce je tonilo v gorečem nebu in dajalo zemlji zadnje trenutke svoje svetlobe.

S teto sva sedeli na klopi pred dišečo lipo, ki je bila odeta s cvetočim ogrinjalom. Kramljali sva o kmečkih opravilih, o letinah, o naravi. Toliko lepega je vedela povedati o nji, kot more le tisti, ki je del narave.

Todaj mi mama ponudi rdeče nageljne. Položim jih v vazo. Ker se že večeri, se odpraviva na pot proti domu. Skozi avtomobilsko okno občudujem Soško dolino. Še vedno mislim na teto. Modro valovje me spomni na dan pletve: s teto sva se v jasnem jutru odpravljali na njivo, posejano s korenjem. Počepnili sva ob brazdo in pričeli brskati po njej. Preden sem ločila korenje od plevela, je teta čepela že daleč pred mano. Za njo se je vil pas sveže prsti z raztresenimi kupčki viličastih listkov. Ko je opazila, da mi delo ne gre od rok, mi je prišla na pomoč.

»Kdaj bova opleli to njivo, veliko kot morje?!« rečem malodušno in opazim, da se teta zagleda v konico motike.

»Kot morje?« se naglo obrne k meni teta.

»Znate plavati, teta?« jo vprašam in kar na smeh mi gre, ko si jo predstavljam v morju, kako čofota. Ne, v kopalkah si je nisem mogla predstavljati. Videla sem jo kar v njenem črnem krilu in rožastem predpasniku. Teta se mi zagleda v oči:

»Morja sploh še videla nisem!« Začudim se in osupla ostanem brez besed.

»Pojdiva malicat!« odloči teta. Usedeva se pod tepko. Teta me spet pogleda z rezino kruha v rokah in prosi, naj ji kaj povem o morju. Z navdušenjem sem ji povedala najvažnejše. Teta je prikimala z glavo, kot da že vse ve. Obmolnila sem.

»Kaj res niste videli morja?« vprašam radovedno.

»Ne, Ana! Nikoli nisem imela priložnosti. Veš, z živino je pravi križ. Ne moreš je pustiti same. V moji mladosti nismo poznali turizma. Gore so moj edini svet. A zdaj, na stara leta, bi želela vsaj enkrat videti morje. Ne vem, če mi bo mogoče...«

Najin pogovor je pretrgal neznan hribolezec. Spraševal je za najbližjo stezo, ki drži na vrh gore. Teta ga je povabila v bajto in mu ponudila svežega kislega mleka. Opozvala sem moderno opremljenega planinca, in teto. Planinec se mi je zazdel tako tuj in oddaljen od narave, kot umetna roža v cvetočem vrtu.

Nenadoma se zavem, da sva se z mamó že pripeljali v domače okolje. Pogled na morje me presune, ker ga teta ni nikoli videla. Dolgo ga gledam, kot da mu zamerim, ker ga teta ni videla. Teta ni mogla uresničiti v svojem življenju te skrivnostne želje. Boli me, ker ji nisem pomagala. A zdaj je prepozno...

Prvega novembra sem zopet obiskala tetin grob. Polag rož sem ji prinesla v vazi morske vode. Dan prej sem jo zajela v sesljskem zalivu, da bi ji izhlapela na grobu.

ČUDOVITO DOŽIVETJE

PETER ŠČETININ

V dolini Trente, po kateri teče ona najlepših gorskih rek v Julijskih Alpah, reka Soča, krčim grmovje okrog hišice in se obenem nastavljam sončnim žarkom, ki se kakor slap gosto vsipajo iz kristalno čistega neba. Zopet enkrat lep dan. Ravno končujem delo, ko pride k meni sosed in me vpraša, če sem slišal za nesrečo helikopterja, ki je dopoldne zašel v megli in treščil v gozdno predgorje nekje v bližini Bleda. »Ne, nisem slišal,« pravim. »Vsi potniki s pilotom vred so se ubili. Naš znan alpinist in himalajec Aleš Kunaver in znani nemški alpinist in publicist Toni Hiebeler z ženo. Menda so hoteli posneti Julijce iz zraka,« še doda sosed. Stisnilo me je pri srcu. Vse sem dobro poznal. Bili so mi prijatelji in znanci. Z Alešem sva se samo nekaj dni poprej pogovarjala o nam tako potrebni alpinistični opremi. Spomnil sem se prvega srečanja s Tonijem leta 1976. Oba sva bila sicer alpinista, pa sva vendar kmalu prešla s pogovora o gorah na pogovor o letenju z zmaji, s čimer se je Toni tudi ukvarjal. Navdušeno mi je pripovedoval, kako enkratno je gledati gore iz ptičje perspektive. In prav ta želja mu je tako nepričakovano in kruto pretrgala nit življenja. Zazrl sem se v goro Kuk nad dolino Trente, kjer sem prvič doživljal nepopisno srečo ob pogledu na gorsko pokrajino s ptičje perspektive.

Tisti dan je bil tak, kot si ga lahko predstavljaš samo v sanjah. Nebo je bilo čisto kot ribje oko. Zjutraj, ko se je začelo svitati, je bilo prijetno hladno in na ozki stezi proti vrhu Kuka, ko sem se šibil pod težkim, tri metre dolgim bremenom, mi pot še ni zalival oči. Sonce je osvetljevalo šele vrhove gorá. S tantom, izkušenim gornikom, sva hodila tiho, zatopljena vsak v svoje misli. Moje so bile tisti dan osredotočene le na en dogodek. Prvič v svojem življenju sem hotel izpolniti svojo vročo željo, da bi kot ptič poletel z vrha gore v dolino. Ni me bilo strah, saj sem imel za sabo že veliko ur letenja, nikoli pa seveda s takšne višine in v takšnem okolju. Rahlo tesno pa mi je le bilo pri srcu, čeprav sem vse dobro premislil in načrtoval vse, kar je potrebno za takšno dejanje.

Steza, po kateri sva hodila že dobri dve uri, je končno zavila iz gozda na teren, poraščen s cretjem, ki ga je že obsijalo sonce, in rahla sapica mi je sušila prepoteni obraz. Po treh urah hoje je bila dolina Trente že globoko pod nama in še vedno zavita v senco mogočnih gora, ki so jo obdajale z vseh strani. Kakšen blažen mir je bil na teh skalnatih pobočjih! Skalil ga je le tu in tam krik ptice ali pa padajoče kamenje, ki ga je nekje odkrušil trop gamsov.

Še kakšno uro hoje je bilo do cilja, do vrha Kuka. Po počitku sva morala kmalu zapustiti stezo in po napornem pehanju čez skrotje in melišča, sem tik pod vrhom našel kolikor toliko primerno mesto za start. Bilo je to zelo strmo, poraščeno melišče, ki se je zajedalo med navpične pečine in se po nekaj metrih končalo z več 100 metrov globokim prepadom.

Medtem ko sem zaradi velike strmine počasi in s težavo sestavljal zmaja, sem se spominjal prvih napotkov, ki mi jih je dal Toni, ko sva se srečala v Švici. »Pazi, kako startaš in nikdar ne pristajaj z vetrom v hrbet!« mi je pravil. Prvi koraki, skoki in poleti, so bili že za mano tisti dan, ko sem poskusil s prvim gorskim poletom.

Bilo je okrog poldne, ko sem stopil za krmilo, se pripel in se skušal zbrati. Pihal je rahel bočni veter. Tist me je nekaj metrov stran s tesnobo v očeh gledal, kako bom startal. Še nikoli ni videl zmarjarja, zato sem razumel njegov strah. Prevzel me je občutek, da moram narediti nekaj odločilnega v svojem življenju. Čutil sem vročo željo, poleteti, se odlepiti od tal in ne narediti napake pri startu. Dvignil sem zmaja, ki je zaradi velike strmine kar sam silil v globino, in sem ga komaj zadrževal. Tik pred startom sem videl med seboj samo tistih nekaj življenjsko pomembnih metrov razdrapanega terena. Nagnil sem se naprej in se z vso močjo pognal v globino. Toda že po treh, štirih korakih sem zalebdel pod pisanimi krili in glasen vrisk je sprostil napetost, ki je bila v meni.

Po menoj je zazevala praznina. Globoko spodaj je bila zelena gozdna preproga, med katero se je neslišno vila bela sled hudourniškega potoka. Mimo mene so polzele prepadne stene in grebeni. Ozračje je bilo mirno, tako da sem brez slehernega truda skoraj neslišno drsel skozi praznino in z velikim očmi gledal in gledal... Skale, prepadi, stene, gozd, potok. Nepopisno lepi so bili pogledi na gorsko pokrajino iz ptičje perspektive. Bil sem presrečen. Od časa do časa sem zatullil in zavriskal, da bi si dal duška. Počasi sem krožil nad dolino in skušal razbrati točke, ki sem jih poznal, pa so bile z višine 1500 metrov nad tlemi težko razpoznavne. Opazoval sem krilo, kako drsi skozi neviden zrak, prisluškoval rahlemu šumu zraka ob krilu in si želel, da bi lahko ure in ure jadral visoko nad dolino. Kot sem pri plezanju užival pri vsakem gibu, s katerim sem se povzpел višje v steni, sem takrat užival sleherni trenutek v letu prek prepadov, grap in gozdov.

Po dobre pol ure letenja sem žal izgubil že toliko na višini, da sem se približal pristanku v dolini, kjer so me čakali prijatelji. V ostrem zavoju sem preletel skupino koscev in zavriskal, da so se začeli ozirati na vse strani, le kvišku ni nihče pogledal. Pristal sem nedaleč stran. Vsi so si prišli ogledat za te kraje čudno letalno napravo. Bil sem zopet na zemlji med ljudmi.

V spominu pa mi je ostalo čudovito doživetje ptičjega leta, o katerem sem sanjal že kot otrok. Bil sem srečen in ponosen, da sem zmogel toliko volje in poguma, in uresničil svoje sanje. Ob takšnih trenutkih se človek šele prav zave, kako čudovito je živeti.

OPOMBA: Prvi polet s Kuka, 28. 7. 1977.

PROF. VILKO MAZI BO 4. JULIJA LETOS ZAČEL SVOJE OSEMINDEVDESETO LETO

Prof. Vilko Mazi bo 4. julija začel 98. leto svojega življenja.

Starosti šmarnogorskih gornikov in častnemu članu Planinskega društva Šmarna gora iskreno čestitajo in so z njim veselijo njegovega častitljivega jubileja, ki ni samo njegov, pač pa skupen za vse šmarnogorske planince.

Belokranjca, kmalu stoletnega Črnomaljca, je življenje vodilo mimo številnih postaj, dokler se ni ustavil pod Šmarno goro, pod šmarnogorsko Grmado. Zgledal se je bil v gorski svet, se zaljubil v Kraljestvo Zlatoroga in z Razgledom s Triglava ustvaril pomembno delo. Kugyjeva najlepša in hkrati tudi najbolj globoka hvalnica gora — iz življenja gornika — mu je za brevir, Jakob Aljaž, mu pomeni simbol gorniške trdoživosti in upornosti proti tujcem, prvak naših pesnikov dr. France Prešeren pa neusahljivi vir slovenske srčnosti in miline. Ti možje uokvirjajo Mazijevo planinsko filozofijo in kažejo njegovo globoko kulturno razumevanje našega človeka in njegovega intimnega doživljanja gora.

V imenu PD Šmarna gora:
Miha Marenče

Kje je ta vrh in kdo so tile planinci? Tako se sprašuje Lev Pipan iz Ljubljane, ki je fotografijo prinesel na Planinsko zvezo Slovenije, da bi jo s tem vprašanjem objavili v Planinskem vestniku. Znano je le, da prvi levo sedi Emil Moré, sodavičar iz Ljubljane, s Šmartinske ceste, umrl med vojno 1942, star 57 let, ostali pa niso znani. Fotografija je nastala okoli leta 1900 ali 1910, vrh pa je najbrž v okolici Jesenic, kaj menite?

IVAN ZABEL

1904—1985

Lep pomladanski dan je bil 25. aprila, ko smo na ljubljanskih Žalah spremljali na zadnji poti Ivana Zabela, velikega ljubitelja gora in zaslužnega planinskega delavca. Bil je tak dan, kot jih je imel Ivan rad; pomladi se je zadnja leta vedno bolj veselil. Ko zaradi bolezni ni več mogel na planinska pota, jih je doživljal od daleč; s spomini se je sprehajal po slovenskih gorah, poromal na gorstva drugih republik in pokrajin in tudi preko meja naše domovine je šel.

Ivan Zabel je bil rojen v Otiškem vrhu pri Dravogradu, blizu tam, kjer se Mislinja združi z Mežo. Pohorje in Uršlja gora, ki se dvigujeta nad dolino, sta mu postala prijatelja že v otroških letih. Gimnazijska

leta v Mariboru med prvo svetovno vojno in nekaj let po njej, so ga oblikovala v zavednega Slovenca. Ko je odslužil vojaščino, je bil sprejet v poštno službo na pošti Jesenice. Tu je leta 1928 postal član jeseniške podružnice SPD. V času do druge svetovne vojne je aktivno sodeloval z mnogimi znanimi planinci, mladimi alpinisti in Skalaši na Jesenicah; v tem času je prehodil in spoznal Julijce, Karavanke in Kamniške Alpe. Z Jesenic je bil premeščen na glavno pošto v Ljubljani; tu je med narodnoosvobodilnim bojem opravljal pomembne naloge za Osvobodilno fronto in s tem dokazal svojo ljubezen do domovine in naših gor.

Po osvoboditvi se je njegovo planinsko delo zelo razmahnilo. Bil je deloven član aktiva planincev PTT pri PD Ljubljana-Matica in pozneje PD Vladnih ustanov. Kot predsednik Republiškega odbora sin-

Ena zadnjih fotografij Ivana Zabla. Nastala je ob srečanju pred koncem leta 1980 na Planinski Zvezi Slovenije, ko se pogovarja s Tonetom Bučerjem in Jožetom Dobnikom.

Foto Dokumentacija PV

dikata delavcev ptt prometa Slovenije se je v petdesetih letih zavzemal za ustanovitev planinskih društev PTT. Po osvoboditvi se je planinstvo med ptt delavci močno razširilo. Bil je soustanovitelj PD PTT Ljubljana. Na ustanovnem občnem zboru 29. septembra 1953 je bil izvoljen za prvega predsednika društva; to dolžnost je opravljal pet let. Hkrati z ustanovitvijo društva je bila zgrajena tudi Poštarska kočča na Vrščiču, v katero so vgrajeni tudi njegovi žulji. Po vsej Sloveniji je pri takratnih okrajnih poštah organiziral planinske skupine; dve med njimi sta postale samostojni društvi, večina drugih deluje še sedaj. V PD PTT Ljubljana je pozneje opravljal še več pomembnih nalog; dve leti je bil načelnik oddelka za varstvo narave, eno leto je vodil gospodarski odsek, tri leta je bil predsednik nadzornega odbora, osem let pa njegov član. V letih 1974—1977 je veliko pomagal pri razširitvi in posodobitvi Poštarskega doma na Vrščiču. Bil je med pobudniki za sodelovanje ptt planincev Jugoslavije in za prirejanje vsakoletnih zborov in partizanskih maršev planincev PTT Jugoslavije, na katerih je tudi večkrat sodeloval. Dvakrat je prehodil Slovensko planinsko pot. S kleno besedo je v jubilejnih zbornikih ohranil rast društva v prvih letih obstoja in gradnjo Poštarske kočče na Vrščiču.

Po upokojitvi se je obseg njegovega planinskega dela še povečal. Na PZS je prevzel delo gospodarskega referenta, ki ga je požrtvovalno opravljal od 24. februarja 1968 do 31. julija 1975 (po pogodbi o delu je bil »uradno« zaposten 4 ure dnevno, dejansko pa je delal ves dan, večkrat tudi ob sobotah in nedeljah). Z bogatimi planinskimi, delovnimi in življenjskimi izkušnjami je obogatil delo gospodarske komisije. Vsako leto je obiskoval planinske postojanke in društva, svetoval, vzgajal in pomagal. Dobro je vedel, da planinski delavci v društvi potrebujejo pomoč, ki je lahko učinkovita le z živimi stiki. Zato se

ga marsikje še danes s hvaležnostjo spominjajo.

Delo Ivana Zabla bo za vedno zapisano v zgodovini slovenske planinske organizacije. Mnoga planinska odličja in priznanja, med njimi zlata častna znaka PZS in PZJ, plaketa PZS in častno članstvo PD PTT Ljubljana, so le skromna moralna zahvala človeku, ki se je ves razdaljal planinstvu. Ivanu Zablu veliko dolgujemo. Bil je skromen in plemenitega značaja. Uspešno opraviti zaupano delo je bil njegov vsakodnevni cilj. Ljubil je gore, ki so bile njegov velik prijatelj, pa tudi tolažnik ob težkih trenutkih. Svojo ljubezen jim je izkazoval tudi s svojim predanim planinskim delom.

Ob grobu sta Ivanu Zablu spregovorila predsednik PD PTT Ljubljana Stanko Dolenc in predsednik Izvršnega odbora PZS Marjan Oblak, ki sta z občutenimi besedami obudila njegovo življenjsko in planinsko pot ter se mu zahvalila za velik prispevek planinskemu društvu PTT Ljubljana in slovenski planinski organizaciji.

Jože Dobnik

K 3. POSVETU GORE IN VARNOST

V soboto, 25. maja 1985 je Komisija za GRS pri PZS organizirala 3. posvet na temo Gore in varnost. Udeležba je bila letos boljša kot lani. Vsega skupaj se nas je zbralo v veliki predavalnici Republiškega centra za obrambno usposabljanje v Poljčah kar 58, od teh je bilo 13 predavateljev. Nekoliko boljše volje postanem kot opazovalec dogajanja, če pogledam seznam planinskih društev, ki so poslala svoje zastopnike — vodnike. Slednji so namreč zastopali kar 24 društev, in eno združenje. Za nameček so prišli tudi zastopniki nekaterih postaj GRS, zastopan je bil GO PZS, KVIZ, Komisija za pota, MK ter seveda Komisija za GRS, razen teh pa še RSNZ SRS, Fa-

kulteta za telesno kulturo in dvoje zasebnikov. Upajmo, da bo v prihodnje obiskovalcev še več in da bodo poučno snov posredovali kar najširšemu krogu planincev. Glede prireditve je včasih slišati mnenje, da precej stane in da ni potrebna, je treba ugotoviti tole: Če bi upoštevali samo najbolj nepodjetna in brezbrizna društva, ki se otepajo vzgojnega dela, preventive in katerih člani bi najraje samo breskrbno križarili po svetu med severnim in južnim polom — če bi jim kdo podaril denar, potem naše posvetovanje res ni potrebno.

Kdor bi se oziral po svetu pa bi se spet čudil številnim velikim in majhnim združenjem planincev, ki vsako leto priredijo kakovostna strokovna srečanja. Udeležujejo se jih najboljši poznavalci, o njih izdajajo zanimive zbornike in teh srečanj se tu in tam udeleži tudi kdo iz naših vrst.

Te ugotovitve dopuščajo zaključek: Če delamo, če razmišljamo, če analiziramo dogajanja in zlasti nesreče, je o tem treba kaj reči. Seveda zato, da bi odkrili slabosti in svetovali, kako je treba delati, da bo v prihodnje manj nesreč in žrtev. Gre za dvoje stvari: treba je našim ljudem posredovati vsaj najvažnejše od tistega, kar odkrivajo planinci po svetu, treba pa je prispevati tudi svoja odkritja in predloge, seveda na podlagi analize lastnih razmer in dogajanj. Nikakor ne bi smela prevladati filozofija, ki jo je bilo slišati na enem letošnjih zasedanj IO PZS, ko je neki član ob Dnevu varstva pred snežnimi plazovi menil, da je to nepotrebna potrat časa in denarja, da so pač plazovi vedno isti. V tem stilu bi lahko tudi rekli, da nam danes ni treba jesti, saj smo to počeli že včeraj in predvčerajšnjim.

Pa pustimo to in raje pogledimo, kaj je bilo slišati na srečanju v Poljčah:

1. Poškodbe zaradi strele (A. Robič),
2. Analiza nesreč 1984 (M. Salberger),
3. Otroci v gorah (P. Markič),
4. Otroci v gorah (F. Malešič),
5. Organiziranje iskalnih akcij za pogrešanimi osebami v gorah (A. Žist),
6. Nesreče v gorah in odgovornost (dr. M. Potočnik),
7. Hoja v gore z vidika ortopeda (dr. F. Srakar),
8. Nesreča — filmski zapis (J. Brojan),
9. Vpliv mraza na srce in ožile (dr. M. Horvat),
10. Varnost v gorah in naloge markacistov (B. Bizjak),
11. Poškodbe glave (dr. J. Četina),
12. Do večje varnosti v gorah s strokovnimi kadri (D. Škerbinek),
13. Tehnični vidiki strele v gorah (P. Šegula).

Predsednik PD Tesnila — Trebnje je ob tej priložnosti pokazal smučarsko palico, ki jo je mogoče razstaviti in sestaviti v

podaljšano, pomožno lavinsko sondo ali opornico za zlomljeno roko.

Predstavljeni referati bodo izšli še do jeseni v zborniku, z ljubeznjivim sodelovanjem uredniškega odbora PV, pa — vsaj večina — tudi v Planinskem vestniku, seveda ne vsi hkrati. Tako se bo s to poučno snovjo lahko seznanila tudi širša javnost. Ob zaključku srečanja smo se domenili, da bomo pobude in tudi predavatelje v prihodnje črpali iz najširšega planinskega zaledja. Na jesenski razpis v Obvestilih PZS naj bi planinska društva predlagala možne in zanimive teme, ne nazadnje tudi sodelavce. Predloge bo preučil ožji odbor v sodelovanju s KVIZ in oblikoval končni program.

Še besedo o terminu posveta:

Številna društva negodujejo nad majem češ, da je to čas izletov ne pa posedanja. Morda imajo prav, lahko pa tudi, da se ne znajo organizirati. Lahko bi na posvet poslali katerega svojih vodnikov ali inštruktorjev, na izlet pa bi šli drugi. No, morda pa bi bilo res boljše, da se posvetujemo pozimi, poleti pa raje planinarimo.

Zapis bi ne bil popoln, če ne bi pripisali še tega, da je urednik PV, tovariš Marijan Krišelj, posvet izčrpno predstavil radijski publiki. Že med potekom prireditve je poslušalce seznanil z najvažnejšimi podatki, večina predavateljev pa mu je posredovala poglobitve misli še za posebno oddajo, ki smo jo poslušali v sredo, 29. maja. Lep zgled pravilno zastavljene preventivne miselnosti in ukrepov...

P. Šegula

POSTAJA GRS — BOVEC: ŠE OBOGATITI PREVENTIVNO DELOVANJE

Letošnjega tradicionalnega spominskega turnega smuka, vsako leto ga organizira Soški alpinistični odsek v spomin na svoja, v gorah preminula člana Damjana Mlekuža in Igorja Marko, so se udeležili tudi gorski reševalci postaje GRS iz Bovca. Tako so tudi reševalci obudili spomin na nekdanja člana — pripravnika. Turna smuka jim je v skorajda idealnih spomladnih razmerah rabila tudi za preverjanje slinčnosti radijskih povezav z dolino s kaninskih vršacev, krnic, dolin in planot, kar je nadvse pomembno v reševalnih akcijah na tem področju. Reševalci in drugi udeleženci so šli izpod Prestreljenika, pod Dolgimi prodi v Zadnji Dol pod Visokim Kaninom, pa naprej pod Laško Planjo, vrhom Žlebi in Veliko Babo na južne obronke kaninskih vrhov; spustili so se v dolino Učeje in naprej do vasi Žaga. Spominski turni smuk, ki naj bi poslej postal vsakoletna obveza tudi za bovške gorske reševalce, je le svojvrsten uvod v redni letni občni zbor, ki je sledil takoj

po turi. Reševalci so pregledali in ocenili svoje delo v minulem letu. Ena glavnih nalog GRS je vzgojno in preventivno delo v planinski organizaciji, pa tudi med vsemi drugimi obiskovalci gora. Število nesreč v domačih gorah v letu 1984 pa nam kaže, da bo treba prav tako delovanje GRS še poglobiti, ga obogatiti na vseh ravneh. Reševalci bovške postaje GRS so lani posredovali v 14 gorskih nezgodah. Bili so najbolj obremenjena postaja GRS v Sloveniji. Tudi številne reševalne akcije niso mogle preprečiti utočenega izobraževanja in izpopolnjevanja v okviru postaje, ter preventivnega dela med planinci in drugimi ljubitelji gora. Posebej velja omeniti, da je postaja dobila pet reševalcev-letalcev, izšolanih za helikoptersko reševanje v gorah. Odkar deluje v Bavšici mladinski planinski vzgojno-izobraževalni center, člani postaje GRS Bovec rodno sodelujejo pri vzgoji bodočih mladinskih planinskih vodnikov, mentorjev in instruktorjev. Tudi lani je bilo tako. Poleg tega velja omeniti še sodelovanje v planinskih šolah, pa na organiziranih množičnih planinskih pohodih in podobno. Sem sodi tudi stalna dežurna služba na kaninskih smučiščih ob koncu tedna ter v smučarskih konicah v zimski turistični sezoni; tu so reševalci lani oskrbeli in nudili prvo pomoč vsem poškodovanim smučarjem.

Na zboru so se reševalci dogovorili tudi o tekočem delu, ko so glavno skrb namenili izobraževanju in izpopolnjevanju v reševalni tehniki ter nudenju prve pomoči, preventivnem in vzgojnem delu ter dopolnjevanju in obnavljanju reševalne opreme. Svoje vrste pa bi radi pomladili z mladimi reševalci-pripravniki.

Boris Mlekuž

OBČNI ZBOR PD BLED

V petek, 12. aprila so ga imeli v OŠ na Bledu. Poročilom je sledilo več ko sto prijateljev gora.

V minulem obdobju so uspešno gospodarili s kočjo v Lipanci. Čeprav je dostopna tudi s traktorjem, so večino hrane znosili v nahrbtnikih, tako da je bila kočja normalno oskrbovana pa tudi finančni rezultat ni izostal. Letos načrtujejo gradnjo novega vodnega zajetja, obnovo dovodne poti, okrog kočje pa bodo posuli pasek.

PD upravlja tudi gostišče Rikil v središču Bleda. Ker najemniku, Špeceriji, Bled, kmalu poteče najemna pogodba, bo treba poskrbeti, da bo novi najemnik skrbneje gospodaril in da ga bo vezala dobra najemna pogodba.

V najem dajejo tudi kočjo na Straži.

Markirali so okrog 40 km poti, letos pa nameravajo obnoviti dotrajane varovalne vrvi in napeljati nove med Malim Draškim vrhom in Mrežcami. Popravili bodo pot

iz Krme na Debelo peč. Tudi napisne table in kažipote bodo obnovili tako kot to predpisuje predpisi o Triglavskem narodnem parku.

Delaven je mladinski odsek PD Bled. Lani je imel 8 izletov, veliko truda pa so vložili tudi v vzgojo in izobraževanje mladih planincev. Letos je zaključilo planinsko šolo 7 učencev OŠ, večina drugih članov planinskega krožka pa je to šolo že opravila. Orientacija je vedno bolj priljubljen način hoje v naravi in kaže, da so se blejski mladinci v vztrajnim delom prebili v prve vrste orientacistov v sicer ostri republiški konkurenci. Na spomladanskem orientacijskem tekmovanju PZS gorenjske, primorske in ljubljanske regije so mladinke zasedle 1. mesto, pionirke 1. in 2. mesto.

Na tekmovanju za Remškarjev memorial, ki je bilo hkrati republiško planinsko orientacijsko prvenstvo, so mladinke dosegle 1., pionirke pa 1. in 3. mesto.

Na odprtem prvenstvu Gorenjske v Stražišču pri Kranju so bile pionirke posamezno na 1., 2. in 3. mestu.

Na jesenskem orient. tekmovanju PZS pa so pionirke ekipno tudi zasedle odlično 1. mesto.

Teh uspehov ne bi bilo brez vztrajnega dela obeh mentorjev, učiteljev na osnovni šoli.

Za delo na področju planinstva so na občnem zboru podelili še društvena in republiška priznanja.

Občni zbor je zaključil Viki Grošelj z zanimivim predavanjem od naših domačih gora do Himalaje.

Igor Smolej

PD GORNJA RADGONA: TRDNE VEZI Z ORGANIZACIJAMI IN MNOŽIČNOST

Na nedavni letni konferenci so ugotovili, da društvo šteje 345 članov, od katerih je 91 mladincev in 66 pionirjev. Čeprav je bilo delo upravnega odbora težavno, največ zaradi blagajniškega poslovanja, je bilo vsekakor uspešno. Program, ki si ga je društvo zastavilo pred letom, je bil — kljub slabemu vremenu — domala izpolnjen. Najbolj množični so bili pohodi, ki ohranjajo tradicije NOB. Tako so se člani radgonskega PD udeležili pohoda Po poteh Pohorskega bataljona na Tisje; v velikem številu so se udeležili dneva pomurskih planincev v Jeruzalemu in se tudi srečali s planinci vse Slovenije na Miklavžu na Dolenjskem.

Načrtovanega pionirskega planinskega tabora niso izvedli, ker zanj medobčinski odbor planincev za Pomurje ni pokazal potrebnega zanimanja. Vsekakor bo moralo radgonsko planinsko društvo vzgojiti več mladinskih vodnikov, saj brez teh ni mogoče organizirati varnega planinarjenja mladih planincev, posebej pionirjev.

Lani so tudi lepo in uspešno sodelovali z občinsko telesno-kulturno skupnostjo, ki je tudi gmotno pomagala društvu, in z občinskim odborom SZDL. Iz delnih denarnih težav je društvu pomagal organiziran planinski ples. Program dela za letos je bogat, saj predvideva nad 12 raznih planinskih pohodov, ki so jih nekaj že opravili (pohod po poteh Pohorskega bataljona, zimski pohod na Stol in Snežnik).

Nadvse prikupna oblika planinstva so družinski planinski izleti, ki se jih lahko udeležijo tudi najmanjši cicibani-planinci. Društvo si je naložilo za to leto še druge naloge (obnova obdelanih markacij po planinskih poteh v radgonski občini, člani društva se bodo tesneje povezali s čuvarji narave in njenih lepot). Letošnja letna konferenca je tudi nagradila najbolj delovne planince s priznanji UO PD, tako so dobili priznanja Štefan Sreš, Peter Mulec, Franc Zorko, Slavko Vajs in še nekateri.

Planinsko društvo v Gornji Radgoni bodo vodili še naprej Bruno Vajzman, Elica Koroševič, blagajno pa so zaupali Zlatku Šajharju.

Manko Golar

NOVINEC MED PLANINCI

Prvič sem šel v hribe, ko sem hodil v tretji razred. Planinci iz naše šole so šli na Kališče in potem naprej na Storžič. Pridružil sem se jim. Takrat še nisem imel opreme, ki je potrebna za hojo v hribe.

Z vrečko v roki sem prišel na avtobusno postajo. Vsi so se mi že od daleč smejali. Saj je res smešno, če majhen fant, ki je namenjen v hribe, pride obut v navadne semiš čevlje, oblečen v navadne hlače, je brez vetrovke ali bunde in po vrhu jo primaha z vrečko v roki. Tovarišica mi je svetovala, naj grem raje domov in pridem kdaj drugič bolje pripravljen, ker je v hribih jeseni mraz. Jaz pa sem bil trmoglav in sem hotel na vsak način v hribe. Potem smo se le odpravili.

Z avtobusom smo se pripeljali pod Kališče. Čudil sem se, da je tako blizu. Sklepal sem, da bomo po največ petnajstih minutah na vrhu.

Začeli smo se vzpenjati. Kmalu so me začele boleti noge. Globoko sem dihal. Prijatelji so me začeli dražiti, da mi bodo pljuča skočila iz prsnega koša. Vedno bolj sem bil utrujen. Potem pa mi je začelo še drseti, da sem se moral z rokami oprijeti vsake koreninice. Celo pot so me žulili tudi čevlji, jaz sem jih pa preklinjal.

Po veliko težavah in mukah sem prilezel celo na vrh Storžiča. Toda danes bi vsakemu, ki tišči v gore brez potrebne planinske opreme, svetoval, naj raje ostane v dolini. Pa kaj, ko se raje učimo na lastnih napakah.

Jure Kovač, 7.b
 COŠ Josip Broz-Tito
 Predoslje

15. PLANINSKI TABOR LJUBLJANSKIH PLANINCEV

Polhov Gradec, 19. maja 1985 — natančneje Pograjski dom — Polhov Gradec 70 in livada pred domom.

Rana ura, zlata ura. Ob štirih!!! Franc Jerzeršek iz Sore je obrnil stikalo in 0,75 kW motor je zavrtel 42 govejih hrbtov na razniju. Lični kioski, kar 16 jih je bilo, so bili dobro založeni. Planinske literature, značk in spominkov ni zmanjkalo. Cene pijač so bile v razumnih mejah. Rizling po 400, Metliška črnina 400, Radenska 60, Pivo 120, žganje, medica, kava, cokta pa po 50 dinarjev. Pleskavic in pečenic je bilo na pretek, pogrešali pa smo hrano iz kotla.

Proslava se je začela dokaj točno z jugoslovansko in slovensko himno. Udeležence tabora sta pozdravila predsednika PD Blagajana iz Polhovega Gradca in SO Ljubljana-Vič-Rudnik, Anton Vogrinčič pa je bil boter domačemu planinskemu praporu. Slavnostna govornica je bila Bogomila Mitič, predsednica komiteja za gostinstvo in turizem; opozorila je na veliko vlogo slovenskih planincev pri ohranjanju naravnih lepot in pozvala k še večji dejavnosti pri razvijanju gorskega turizma. Učenci Osnovne šole Dolomitskega odreda iz Polhovega Gradca so pripravili kulturni program, ki ga je popestril Bojan Peklaj s pastirskimi navodili. Vokalni oktet Hoja je pripomogel k pravemu planinskega razpoloženju, obiskovalce pa je očarala folklorna skupina iz Horjula, ki se je pripeljala na prireditveni prostor z zapravljivčki in odplesala venček narodnih plesov. Slovesnost je končala pihalna godba in začel se je neuradni del. Ansambel Motoristi iz Notranjih gorc je menda godel pozno v noč.

Na koncu pa je treba pohvaliti krajane Polhovega Gradca, saj so nesebično pomagali pri izvedbi tabora, posebno pa je treba pohvaliti celotni upravni odbor s predsednikom Bernardom Tomincem, Jakobom Končanom in tajnikom Janezom Tomincem, ki so za to prireditev imeli na voljo le 30.000 dinarjev. Sceno je mojstrsko zasnoval Rafko Smuk.

ALPINISTIČNA KRONIKA 1985, I. DEL

Juljske Alpe

Prvenstveni vzponi

13. 1., Z stena Krna, Desna grapa: 40—50⁰, II—III, 300 m, 2 uri, Slavc Svetičič.
7. 2., S stena Krna, Smer po žlebu: IV, 60—85⁰, 130 m, 1.30 ure, Slavc Svetičič.
17. 2., Robičje, Zgrešena: III, 40—50⁰, 300 m, 2 uri, Marko Fabčič.

Zimske ponovitve

31. 1.—3. 2., S stena Triglava, Bavarska, 2. ZP, Jiri Večera—Mira Vosecky (ČSSR).
31. 1.—4. 2., S stena Triglava, Ozebnik sanj: V+, A₂, 75—85⁰, 1000 m, (1. ZP Črnega grabna do vrha, v spodnjem delu 3. ZP), Bohuslav Mrozek—Ivan Ullsperger (ČSSR).
3. 2., Maselnik, Karamela: V/III—IV, 40—50⁰, 600 m, 1. ZP, Fabjan, Furlan—Davorin Kodele.
3. 2., Maselnik, Samotova grapa: IV, 70/35—40⁰, 400 m, Miran Božič—Jurij Nabergoj—Oton Naglost—Ivan Premrl.
3.—4. 2., S stena Triglava, Kratka nemška smer, Čermak—Rešl (ČSSR).
6. 2., Z stena Krna, Korito: IV, 45—55⁰, 600 m, Slavc Svetičič.
7. 2., Z stena Krna, Zimska smer: V/III—IV, 450 m, Slavc Svetičič.
7. 2., S stena Krna, Poberaj—Podgornik: 60/45⁰, 150 m, Slavc Svetičič.
7. 2., Z stena Krna, Zimska smer: V/III—IV, 450 m, Slavc Svetičič.
7. 2., S stena Široke peči, Škorpion: VI, A₁/V, 600 m, 8 ur, 1. ZP, 1. SP — 3. P, Tomo Česen.
17. 2., Prisojnik, Obraz Ajdovske deklice: A₃, V+/V, A₁, 1. ZP, 1. P, Ciril—Janez Jeglič.
23. 2., Planja, Centralni kamini: V/III—IV, 500 m, 10 ur, Peter Poljanec—Marko Vastič.
23. 2., JV stena Nad Šitom glave, Zajeda skozi okno: A₀, V/IV+, 30—40⁰, 200 m, 3 ure, 1. ZP, Boris Čujlč—Lenko Matejčić.

Zalodeneli slapovi

6. 1., Poljubinj, Perobnica: IV, 85/60⁰, 140 m, 1. V, Edo Kozorog—Mitja Lo Duca.
12. 1., Koritnica, Prvi slap pod Belo skalo: 90/70⁰, 270 m, 1. V, Alojz Fon—Peter Podgornik.
12. 1., Trenta, Kukla: V+, 90/70⁰, 250 m, 1. V, Iztok Horvat—Milan Nikolič.
12. 1., Idrija—Trebuša, Gačnik: 60—85⁰, 10 slapov (8 km), 1. V, Mitja Bernard—Miran Jus—Rok Kovač—Marko Pagon—Marjan Praprotnik—Andrej Škafar.
12. 1., Baška grapa—Kneža, Leščak: 85/70⁰, 110 m, 1. V, Mitja Lo Duca—Ivan Rejc.
13. 1., Baška grapa, Novi slap: 70/45⁰, 120 m, 1. V, Mitja Lo Duca—Ivan Rejc.
13. 1., Koritnica, Gak: V—, 90/60⁰, 250 m, 1. V, Robi Rot.
13. 1., Kot, Kohnica: 50—80⁰, 50 m, Bine Mlač—Jože Repina.
2. 2., Planica, Zadnji slap: IV—, 85/40—60⁰, 80 m, 1. V, Andrej Beg—Franci Ferjan—Slavko Klinar.
15. 2., Polog, Slap pod Pikom: V—, 85/65⁰, 200 m, 1. V, Edo Kozorog—Darko Podgornik.
15. 2., Koritnica, Slap nad vikendi: IV+, 85/60⁰, 150 m, 1. V, Mitja Lo Duca—Jelko Flajs.
16. 2., Koritnica, Drugi slap pod Belo skalo: IV, 80/60⁰, 150 m, 1. V, Peter Podgornik—Robi Rot.
24. 2., Koritnica, Slapovi Predilnice: V—, 85/70⁰, 110 m, 1. V, Edo Kozorog—Mitja Lo Duca—Milan Nikolič.
24. 2., Koritnica, Centralni slap: III+, 80/60⁰, 80 m, 1. V, Majda—Milan Nikolič.
24. 2., Koritnica, Leva grapa: III, 40—80⁰, 300 m, 1. V, Edo Kozorog—Mitja Lo Duca.
28. 2., Koritnica, Desni slap v Ferjanovcu: III+, 75/60⁰, 120 m, 1. V, Mitja Lo Duca—Milan Nikolič.
28. 2., Koritnica, Levi slap: IV, 85/60⁰, 120 m, 1. V, Mitja Lo Duca—Milan Nikolič.
10. 3., Koritnica, Nedeljska grapa: IV, 90/60⁰, 200 m, 1. V, Mitja Lo Duca.

Alpinistično smučanje

10. 3., Viševnik, Osrednja grapa: S 5/4, Lojze Budkovič, Uroš Novak.
4. 5., Grapa med Slatno in Kreda, na pl. Laz: S 5+/4, 300 m, 1. S, Lojze Budkovič, Matjaž Žmitek.
1. 5., Ablanca, Južna grapa: S 4+/3, III+, 350 m, Andrej Zorčič.
12. 5., S pobočje Vogla, grapa in raz: S 5+/4, IV, 200 m, Andrej Zorčič.
19. 5., Z Zelene glave pod Špikom: S 4—5, IV, 300 m, Roman Volčič, Andrej Zorčič.

Karavanke

Prvenstveni vzponi

10. 2., S st. Begunjščice, Poni: V+, 60—70⁰, 200 m, Filip Bence.

10. 2., S st. Begunjščice, Bor: IV—V, 200 m, Filip Bence.

Zimske ponovitve

3. 2., S st. Begunjščice, Rdeči kamnolom: V+ A₁/IV—V, 300 m, 4. ZP, Filip Bence—Jože Rozman.

Alpinistično smučanje

24. 2. Vrtača, Zeloniška grapa: S 5/4, Martin Šolar.

24. 2., Vrtača, Južna grapa: S 5/4, Martin Šolar.

21. 4., SV st. Vrtače, Leva grapa: S 5/4, IV+, 350 m, Andrej Gosar.

21. 4., SV st. Vrtače, Centralna grapa: S 5—/4, IV, 350 m, Andrej Gosar.

21. 4., JV greben Vrtače: S 4+/3—4, IV—, 500 m, Andrej Gosar, Roman Volčič, Andrej Zorčič.

12. 5., SV ostenje Vrtače, Desni žleb: S 6/4—5, 250 m, 1. S, Iztok Tomazin.

Kamniške in Savinjske Alpe

Prvenstveni vzponi

23. 12. 84 Bela peč (nad Lomom), Božična: VI, A₂, 130 m, Filip Bence—Milan Meglič—Jože Rozman.

23.—24. 12. 84, Z st. Brane, Orion: VI, A₂/V+, 250 m, III/I—II, 40—60⁰, 650 m, 21 ur, Metod—Tone Škarja.

4. 2., Pod Češko kočo, Mrzla dolina: 80⁰, 1 R in 45—55⁰, 200 m, Luka Karničar—Rihard Murn.

2. 3. Matkova kopa, Leva grapa: III—, 60/30—50⁰, II, 750 m, 3 ure, Tone Golnar—Armand Polegek—Branko Starič—Branko Verdnik.

2. 3., Matkova kopa, Jugovzhodna grapa: IV, 55/II, 30—50⁰, 500 m, 3 ure, (v sestopu), Tone Golnar—Armand Polegek—Branko Starič—Branko Verdnik.

2. 3., Lanež, Pagat: III/II, 120 m, Alojz Kompan—Pavli Lesjak.

Zimske ponovitve

23. 12. 84, S st. Rzenika, Levi steber: V, A₁/III—IV, umik v Grapo (2,5 R), 9 ur, 1. ZP, Cene Berčič—Milan Gladek—Marjan Kregar—Bojan Pollak.

29. in 30. 12. 84, Vožica, Perčičev steber, Andrej Gradišnik—Mirko Kranjc.

3.—5. 1., S st. Rzenika, Kamniško-zasavska smer: V—VI, 360 m, 27 ur, 1. ZP, 1. P, Milan Gladek—Marjan Kregar—Bojan Pollak.

6. 1., S greben Kočne, Smer izgubljene rokavice: 75/40—50⁰, 320 m, Luka Karničar—Gorazd Kocjan.

2. 2., Mala Raduha, Zdenkina: V, A₁/IV, 130 m, 5 ur, 1. ZP, Milan Plesec—Igor Radovič.

3. 2., JZ st. Turske gore, Polžek: V+, IV/I—II, 350 m, 1. ZP, Darja Jenko—Marjan Kregar—Irena Markuš—Lado Podbevšek.

17. 2., S st. Dolgega hrbta, Saše Kamenjeva: VI—/V, 400 m, 10 ur, 3. ZP, Mariča—Slavko Frantar.

23. 2., JZ st. Koroške Babe, Požeruhova smor: V—, 45—60⁰, 850m, 2. ZP, Luka Karničar—Franc Zadnikar.

28. 2.—1. 3., S st. Dolgega hrbta, Šimenc—Škarja, 3. ZP, Martin Brus—Lojze Skvarča.

Zaledeneli slapovi

12. 1., Reberska planina, Suhadolski graben: V—, 90/50—70⁰, 200 m, 1. V, Andrej Grudnik—Ana Laznik—Marjana Skorenšek.

12. 1., Kokra, Slap pri deželnem kamnu: 45—80⁰, 120 m, 1. V, Luka Karničar—Rihard Murn—Franc Zadnikar.

31. 1., Črna—Mežica, Slap pri Božiču: 70/60⁰, 50 m, 1. V, Ivan Štornik.

17. 2., Kamniška Bistrica, Grapa v Repov kot: II, 40—80⁰, 125 m, 1. V, Darja Jenko—Bojan Pollak.

23. 2., Spodnji in zgornji desni slap potoka Ivovec v Logarski dolini: 85/60—70⁰, 300 m, 1. V, Mira Uršič—Zdenko Zorič.

26. 2., Slap pod Čedco: VII, 95/80⁰, 130 m, 1. V, Jožef Povšnar.

Alpinistično smučanje

21. 4., J st. Kalškega grebena, Zeleni rob: S 4, 200 m, Marko Ažman, Matej Kranjc.

4. 5., SZ vesine Ježa, Pehta: S 5, V—, 200 m, Andrej Zorčič.

16. 5., S vesine Grintovca, v Zg. Dolce: S 5—/4, IV, 400 m, Borut Črnivec, Andrej Terčelj.

16. 5., Jezerska Kočna, v smeri poti v Dolce: S 4+/4, IV, 380 m, Borut Črnivec, Andrej Terčelj.

Prve ponovitve

7. 4., Klemenča peč, Finkina smer, 1. PP, Tone Galuf—Miran Miklič.

Osapska stena

Prvenstveni vzponi

(29. 11. 84—) 6. 1., Črni vrag: A₂₋₃, V+, 65 ur, Dare in Smiljan Božič—Tone Kralj.
2. in 3. 2., Slepi jok: V+, A_{2a}, 5 R, 15 ur, Silvo Karo—Franček Knez.
13. 4., Amazonka: 7—, Cveto Jagodic—Metod Škarja.

Prve ponovitve

6. 4., Indijanka: VII+ (IV—, A₃), 1. PP, Cveto Jagodic—Metod Škarja (—Simona Škarja).

Hrvatska

Klek

6. 4., Kamniška: V, A₁, 1. P, Boris Čujić—Tin Ilakovac—Srečko Meič.
13. 4., Draparska: A₂/A₁, IV, 1. P, Boris Čujić—Srečko Meič.

Paklenica

Prvenstveni vzponi

29. 3., »Plošča nad zg. parkiriščem«, Barbara: VI+, A₁ (IX), 1 R, Tadej Slabe (—Andrej Kokalj—Miha Lamprecht).

Ponovitve

3. 12. 84, Aniča kuk, Karabore, PP, Ela Leskošek (—Katja Kozin).
30. 12. 84, Visoka glavica, Slovenska smer: VII+/IV—VI, 3. PP, Rok Kovač (—Erika Gregorka).
4. 4., Aniča kuk, Utopija 85: VIII, PP, Srečo Rehberger (—Nuša Romih).
5. 4., Aniča kuk, Črni tulipan: VII+/VI, 1. PP, 1. P, Srečo Rehberger (—Nuša Romih).

Velebit

1. 1., Badanj, V st. (III, 40/II, 30⁰, 150 m) in Vaganjski vrh, greben (III/II, 150 m), 1. ZV, Boris Čujić—Branko Ognančević.

Zaledeneli slapovi

13. 1., Plitvička jezera, slap desno od Velikega: 90/70⁰, 80 m, Diana Branko—Zoran Medenica—Goran Mesarov—Branko Puzak.

Bosna in Hercegovina

Prenj

1.—2. 2., Otiš, Centralna, 1. ZP, Dragan Ilić—Željko Rudan.

Italija

Zahodne Julijske Alpe

1. 1., S st. Viša, slap desno od Krobath—Metzgel: 90/70—80⁰, 50 m, V, 150 m, 8 ur, PrV, Janko Humar—Marko Kogoj—Emi Mescnik.

Francija

Alpinistično smučanje

11. 3., Aiguilles du Tour (3542 m), vzpon po S grebenu (II, 500 m), in smuk na Plateau du Trient (CH), levo od normalnega pristopa: S 4/3, 100 m, Chip Gibson (ZDA), Boštjan Kekec.
14. 3., Aiguilles du Gr. Montets, JZ ozebničnik: S 5/3, 200 m, Boštjan Kekec, Leif Johansson (Švedska).

Zahodne Alpe

11. 3., Greben Cosmiques, 1. JZP, Andrej Gradišnik—Stanko Mihev.
4. 3., S st. Les Courtes, Cordier—Anderegg: III, 800 m, 2.30 ure, Andrej Beg—Franci Ferjan—Slavko Klinar—Cveto Poldlogar.
9. 3., SSV steber (Frendojev) Les Courtes: V—/IV, 55⁰, 1400 m, 16 ur, Mitja Kovačič—Damjan Vidmar. Sestop po JV grebenu in SV vesini.
13.—14. 3., S st. Les Courtes, Avstrijska: V—, 850 m, Ines Božič—Janez Skok in Andrej Gradišnik—Stanko Mihev. Sestop po Cordier—Anderegg.

Zaledeneli slapovi

9. 3., Glacier du Tour, Levi slapovi: 85/60⁰, 120 m, Chip Gibson (ZDA) — Boštjan Kekec.

Alpinistično smučanje

3., Aiguile d'Tour, SV vesina: S 4, Boštjan Kekec.

3., Aiguile d'G'ts Nontens, JZ grapa: S 5/4, Boštjan Kekec.

Verdon

23. 3., Le Tuyau d'orgue: VII+, VII—, VI+, 120 m, Peter Čižmek—Rok Kovač.

24. 3., Eperon sublime: VII—, 190 m, Peter Čižmek—Rok Kovač.

25. 3., Luna bong: VII, 180 m, Peter Čižmek—Rok Kovač.

25. 3., Diedre des rappels: VII—, 120 m, Igor Jamnikar—Boris Osolnik.

Grčija

Meteora

28. 3., Douplani, JV stena: VII—, 130 m, 1. JPP, Marko Fabčič—Fabjan Furlan.

29. 3., »Zvon«, Pritrkavanje: VI, 120 m, 1. JPP, 5. P, Marko Fabčič—Fabjan Furlan.

1. 5., »Sveti stražarji«, SV smer: VI, 150 m, 2. PP, Nail Dervišević—Dragan Ilić.

2. 5., »Sveti duh«, Žalostni steber: VI—, 250 m, 1. JP, Goran Čermak—Željko Rudan—Ralf (D).

Uganda

Ruvenzori

29. 1., Margarita, 5109 m, Normalni pristop, Robert Erhardt, Neven Fanko in Branko Šeparović, ekipa PDS Velebit iz Zagreba.

30. 1., Margarita, 5109 m, Normalni pristop, Zdenko Anić, Jerko Kirigin, Boško Mrdjen, Vladimir Sor, drugi del ekipe PDS Velebit.

Argentina

Aconcagua

25. 1., Aconcagua, 6960 m, Normalni pristop, Tošo Maja, udeleženec štiričlanske ekipe AD »25. maj« iz Skoplja.

10. 2., Aconcagua, 6980 m, Normalni pristop, Milan Gladek (AO Kamnik) in Ivica Stojić (PD Čelik, Smederevo), člana številčne ekipe, ki jo je organiziralo PD Planja iz Ljubljane.

INDOK služba PZS:
Franci Savenc

ŽENSKA NAVEZA PREPLEZALA JUŽNO STENO ACONCAGUE

Poljakinji Wandi Rutkiewicz in Švicarki Stephanie Schaffler se je v začetku letošnjega leta posrečil vzpon na najvišjo goro ameriške celine, to je na Aconcagua (6980 m), in sicer po zloglasnem južnem ostenju. Plezalki sta 3000 m visoko steno preplezali po Francoski smeri v času od 16. do 19. januarja 1985, pri čemer sta morali tisoč metrov pod vrhom en dan čakati na izboljšanje vremena. Plezanje v tej smeri je nasploh zelo zahtevno in naporeno tako v tehničnem kot psihičnem pogledu, saj dosegajo težave v skalni stopnji V, v poledenem delu pa je več skoraj navpičnih in celo previsnih mest. K vsemu temu je prištetih še nenehno nevarnost, ki jo predstavljajo kamniti in snežni plazovi.

Že prvega dne je Wanda presenetil pršni plaz, vendar se ji je uspelo obdržati v steni. Prostori za bivakiranje so bili po vrsti možni le na zelo izpostavljenih mestih. Naveza se je prebijala skozi steno v čistem alpskem slogu. Vrh sta plezalki dosegli ob petih popoldne, sestopili pa sta po običajni smeri še istega dne do baznega tabora, ki je bil 3000 m pod vrhom. Wanda Rutkiewicz je ves plezalski podvig posnela s poklicno filmsko kamero.

Ob tem dodajmo, da se je Wanda Rutkiewicz leta 1978 kot tretja ženska in prva Evropejka povzpela na Mount Everest. Tudi Južno steno Aconcague je preplezala kot tretja ženska in prva Evropejka! Pred njo sta bili na tem vrhu leta 1984 le Američanka Titoune Bouchard in v decembru istega leta neka Kanadčanka.

jn (prev. M. A.)

ARRAMPICATA SPORTIVA

Klub Alpino Italiano (Torino), italijanski državni olimpijski komite, medicinski inštitut za šport, in gorski vodniki iz Piemonta skupno prireajo prvo mednarodno tekmovanje športnih plezalcev za posameznike. Tekmovanje bo potekalo od 5. do 7. julija 1985 v stenah Militi v dolini Stretta (Città di Bardonecchia). Mednarodni sodniški kolegij bo vodil svetovno znani italijanski alpinist in gorski vodnik Ricardo Cassin.

Prvo tekmovanje športnih plezalcev so pripravili že tudi jugoslovanski plezalci v začetku letošnjega maja v sloviti Paklenici.

jn (prev. M. A.)

PAKISTANSKE GORE V LETU 1985

Pakistanske oblasti so nedavno tega objavile seznam za leto 1985 načrtovanih odprav. Do letošnjega januarja se je napovedalo vsega 55 odprav iz 15 držav, ki so tudi dobile ustrezna dovoljenja. To pomeni, da letos pričakujejo v pakistanskih gorah okoli 500 visokogorskih planincev.

S 13 odpravami je na prvem mestu tega seznama, kot vedno, Japonska; Italija in Francija pripravljata vsaka po 7 odprav, po 5 odprav pa naj bi prišlo iz Švice in ZDA. Poljska je napovedala 4 odprave, Anglija in Španija pa po 3. Presenetljivo je, da na dolgem seznamu ni niti ene odprave iz Zahodne Nemčije.

Šest odprav si je rezerviralo po dva vrhova, posebno očitno pa je, da se je znova povečalo povpraševanje po osem-tisočakah, saj je med 61 izdanimi dovoljenji za posamezne vrhove kar 39 osem-tisočakov. Največje zanimanje je za naj-lajši osem-tisočak Gašerbrum II (8035 m), saj se namerava nanj povzpeli kar 11 skupin. Sledijo Nanga Parbat (8125 m) — 10 skupin, Gašerbrum I (8068 m) — 7,

Broad Peak (8047 m) — 6 in K2 (8611 m) — 5. Docela iz mode je prišel Hindukuš: na Tirič Mir se nameravata povzpeli le dve odpravi. Sicer pa postajajo odprave vse manjše: 12 jih šteje manj kot 5 udeležencev, 32 pa manj kot 10.

V letu 1981 se je mudilo v pakistanskih gorah 33 odprav, v letu 1982 se je povečalo njihovo število na 43, v letu 1984 pa jih je bilo že 49. Uradniki pakistanskega ministrstva za kulturo in turizem napovedujejo, da bodo v prihodnje skušali privabiti še več tujih gornikov.

jn (prev. M. A.)

ŽIVAHNO NA HIMALAJSKIH VRHOVIH

Kot je sporočilo nepalsko ministrstvo za turizem, je ekspedicijski val v pomladi 1985 v Nepalju nekoliko popustil. Več skupin se je v zadnjem trenutku odpovedalo svojim načrtom, kar je bilo očitno povezano z nedavno podražitvijo pristojbin. V nasprotju s tem pa so je v Pakistanu število za leto 1985 načrtovanih odprav znatno povečalo. Bolj živahno je bilo tudi v indijskem delu Himalaje. Tam je dobilo za leto 1985 dovoljenja za vzpone na različne vrhove 87 tujih odprav, medtem ko je bilo takih dovoljenj leto prej le 60.

Na področju Jamnuja in Kašmira — obiskalo ju bo 35 odprav — je največje zanimanje za pogorje Nun-Kun. Himahai-Pradeš bo letos obiskalo 9 skupin, kar 43 pa se jih je odločilo za Utar-Pradeš. Največ odprav bo iz Japonske, in sicer 18, sledita pa Zahodna Nemčija 14 in Francija 11. Posebno poglavje so domače indijske odprave, ki so že med sezono 1984 presegle število sto. Po skrajno neprijetnih nesrečah v letu 1984 so skienili, da bodo dobile indijske odprave dovoljenja za vzpone le tedaj, če bo v moštvih najmanj 80 % takih plezalcev, ki so opravili eno izmed uradnih šol za visokogorsko planinstvo.

jn (M. A.)

PD PREVALJE — POHOD PO POTEH AKTIVISTOV OF

V PD Prevalje in ZB občine Ravne že potekajo organizacijske priprave na letne pohode po poteh aktivistov OF dravograj-skega okrožja. Prvega bodo izvedli že jeseni. Smer enodnevnega pohoda se bo vsako drugo leto ponovila. Letošnja je takale: Prevalje—Tratnik—Krajnik—Jušel—Pečnik—Ravnjak—tehnnika Netopir—Obretan—Naravske ledine—Uršlja gora. Naslednje leto pa: Rimski vrelec—Junček—Kozarnica—Uršlja gora. Za dva »delna« pohoda bodo udeleženci prejeli bronasto značko, za tri srebrno, za pet pa zlato.

Organizatorji pripravljajo tudi vodniček z najosnovnejšimi informacijami o točkah, mimo katerih poteka pohod. Upajo, da se ga bodo udeleževali ljudje iz vse Mežiške doline.

Andreja Čibron

SREBRNI ZNAKI OB DNEVU OF

Ob letošnjem Dnevu OF so srebrni znak OF v občini Žalec prejeli tudi trije planinci — Jerica Čretnik, kot najbolj aktivna članica planinske skupine KIL, Liboje, Miro Petrovec in Karel Podveržan-Živko, člana Planinskega društva Zabukovica, ki letos praznuje 35-letnico obstoja.

PLANINSKA ZALOŽBA SLOVENIJE

61000 LJUBLJANA, DVORŽAKOVA 9

Vam nudí

Zemljevide:	1. Julijske Alpe – Bohinj – 1:20 000	250.–
	2. Julijske Alpe – Triglav 1:20 000	250.–
	3. Julijske Alpe – vzhodni del 1:50 000	300.–
	4. Julijske Alpe – zahodni del 1:50 000	300.–
	5. Triglavski narodni park 1:50 000	400.–
	6. Karavanke 1:50 000	120.–
	7. Karavanke 1:50 000	300.–
	8. Kamniške in Savinjske Alpe 1:50 000	100.–
	9. Kamniška in Savinjska Alpa z Obirjem in Peco 1:50 000	300.–
	10. Polhograjsko hribovje 1:50 000	v tisku
	11. Skofjeloško hribovje 1:40 000	200.–
	12. Okolica Ljubljane 1:50 000	200.–
	13. E6 – zemljevid 1:50 000	300.–
	14. Panoramska karta Gorenjske	40.–
	15. Zemljevid POHORJE 1:50 000 (1985) vzh. del	400.–
	16. Zemljevid POHORJE – zahodni del 1:50 000 (1985)	400.–
	17. Pregledna karta občine (planinska izdaja) – Občine: Nova Gorica, Vrhnika, Novo mesto, Lendava, Celje, Šmarje pri Jelšah, Brežice, Laško, Savnica, Zagorje, Litija	400.–
Planinske vodnike:	1. Julijske Alpe	1000.–
	2. Karavanke (1983)	500.–
	3. Vodnik po Zasavskem hribovju (1978)	400.–
	4. Po gorah severovzhodne Slovenije (1980)	400.–
	5. Kamniške in Savinjske Alpe (1982)	400.–
	6. Bil sem na Triglavu (1983)	150.–
	7. Blegoš (1980)	150.–
	8. Lubnik (1977)	150.–
	9. Ratitovec (1978)	150.–
	10. Šmarna gora (1981)	50.–
	11. Solčava (1982)	200.–
	12. Dražgoše	200.–
Vodnike in dnevnike po veznih poteh:	1. Vodnik po slovenski planinski poti, 5. izdaja (1984)	450.–
	Dnevnik po slovenski planinski poti	160.–
	2. Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana – E6 YU, 2. izdaja (1984)	200.–
	3. Vodnik po transverzali kurijev in vezistov NOB Slovenije (1980)	150.–
	Dnevnik	25.–
	4. Notranjska planinska pot (1977)	40.–
	5. Loška planinska pot (1983)	80.–
	6. Ljubljanska mladinska pot, 2. izdaja (1984)	150.–
	7. Bohinjska planinska pot	40.–
	8. Jezerska planinska pot (1980)	80.–
	9. Vodnik po Bedjurovi krožni poti (1974)	40.–
	Dnevnik	20.–
	10. Vodnik po poti spominov NOB občine Domžale, 3. izdaja (1983)	100.–
	11. Vodič po gorenjski planinski partizanski poti (1974)	40.–
	Dnevnik	60.–
	12. Vodnik Šaleške planinske poti (1974)	60.–
	Dnevnik	20.–
	13. Savinjska planinska pot (1980)	20.–
	14. Bratska planinska pot Ljubljana–Zagreb (1983)	50.–
	15. Pomurske poti	20.–
	16. Dnevnik transverzale PDŽ Jugoslavije (1980)	70.–
	17. Kranjski vrhovi (1981)	100.–
	18. Koroska mladinska pot	65.–
	19. Idrijsko-cerkijanska planinska pot	150.–
	20. Bratska planinska pot Ljubljana–Rijeka (1983)	150.–
	21. Haloska planinska pot (1983)	120.–
	22. Dnevnik po poti NOB Hrastnik	50.–
	23. Čez Kozjak	40.–
	24. Slajerska Zagorska planinska pot	100.–
	25. Vrhniska kurirska planinska pot	100.–
	26. Snežnik – Sinježnik	50.–
	27. Pot prijateljstva treh dežel	125.–
	28. Planine Jugoslavije	100.–
	29. Kamniška planinska poti (1983)	150.–
	30. Vodnik po planinski poti XIV. divizije (1984)	150.–
	Dnevnik	30.–
	31. Planine Hrvatske vodič	700.–
	32. Vodnik po geološki poti	200.–
	33. Vodnik Trdinova pot	250.–
	34. Dnevnik Trdinova poti	60.–
Alpinistične in druge vodnike:	1. Naš alpinizem (1982)	590.–
	2. Logarska dolina, Matkov kot, Peči (1983)	300.–
	3. Turnosmučarski vodnik tren dežel (1979) – trijezičen	200.–
	4. Mangrška dolina, plezalski vodniček (1984)	180.–
	5. Sella, plezalski vodniček (1984)	200.–
	6. Alp. vod. Vršič	200.–
	7. Krnska skupina	220.–
	8. Zadnja Tronla	350.–
	9. Julijske Alpe	150.–
	10. Raduha, Peca in Uršija gora	300.–
	11. Lučka, Bela, Robanov kot	400.–
	12. Možnica in Koritnica	500.–
	14. Storzlič	300.–
	15. Klek	350.–

Vodnike v tujih jezikih:	1. Die Slowenische Berg – Transverzale (1979)	300.–
	2. Triglav – ein kurzer Führer	200.–
	3. How To Climb Triglav (1979)	200.–
	4. Ravenska Kočna – Kletterführer (1976)	300.–
	5. Zaščitena območja – Naturschutzgebiete-Zone Protette	300.–
Vzgojno literaturo:	1. Alpinistična šola	v tisku
	2. Planinska šola (1983)	200.–
	3. Igre – taborniški priročnik	150.–
	4. Oris zgodovine planinstva (1979)	100.–
	5. Turni smuki, 2. popravljena in dopolnjena izdaja	1200.–
	6. Nevarnosti v gorah (1976)	200.–
	7. Prehrana v gorah (1978)	100.–
	8. Vromonoslovje za planince (1976)	100.–
	9. Dnevnik ciciban-planinec (1984)	60.–
	10. Dnevnik pionir-planinoc (1983)	60.–
	11. Planinski dnevnik (s Gašnim kodeksom)	100.–
	12. Zaščitena območja (1981)	300.–
	13. Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti (1982)	70.–
	14. Hoja in plezanje (1984)	500.–
	15. Narava v gorah (1982)	200.–
	16. Orientacija – taborniški priročnik (1983)	250.–
	17. Planinski vodnik (1983)	300.–
	18. Topografski priročnik (1983)	335.–
	19. Zavarovane rastline (1984)	120.–
	20. Durmitor i Kanjon Tare – vodič	1000.–
	21. Pesmi, 400 naših	300.–
	22. Pesmi, Tam ob ognju našem	190.–
in druge ediceje:	1. Razgled s Triglava (1978)	50.–
	2. Razglednice s Triglava (1978)	20.–
	3. Trije Tominški planinci (1981)	100.–
	4. Gorska reševalna služba pri PZS (1912–1982)	200.–
	5. Slovenske gore (1982)	1900.–
	6. Brošura Triglavski narodni park (1983)	180.–
	7. Planinarske kuče i domovi u BiH	120.–
	8. Polnopravnost	250.–
	9. Pozor plaz	40.–
Znake, našitke:	1. Planinska zveza Slovenije, 90 let SPD	50.–
	2. Yalung Kang – 1985	50.–
	3. Everest 79	60.–
	4. Lhotse	20.–
	5. Dan planincev 1984	40.–
	6. Dan planincev 1983	50.–
	7. Obesek za ključe – Lhotse	50.–
Značke:	1. Planinska zveza Slovenije	20.–
	2. Planinska zveza Jugoslavije	20.–
	3. Triglav, ona iz sanj troh	30.–
	4. PZS 90 let SPD	50.–
	5. Everest 79	60.–
	6. GRS – 70 let	50.–
	7. LHOTSE	20.–
	8. Dan planincev 1984	40.–
ter drugo blago:	1. Zastava Planinske zveze Slovenije – velika	950.–
	2. Zastavice Planinske zveze Slovenije – male	200.–
	3. Vplсна knjiga za planinske postojanke	1500.–
	4. Članska izkaznice	30.–
	5. Izkaznice GS	30.–
	6. Članska kartoteka	3.–
	7. Obrazec »Priznanje PD«	80.–
	8. Obrazec »Čenik za planinske postojanke«	25.–
	9. Pravilnik Gospodarske komisije o upravljanju planinskih postojank	15.–
	10. Blok »Nakaznice za prenočišča«	40.–

Popust ob nakupu:

- pri planinskih edicijah, ki jih je izdala Planinska založba, ali odkupila po lastni ceni: 15 % ob nakupu od 5–99 izvodov ene edicije (oziroma značk), 20 % pri nakupu od 100–299 izvodov ene edicije (oziroma značk), 30 % pri nakupu 300 ali več izvodov.
- pri blagu, ki smo ga nabavili (odkupili) od društev, nudimo 10% popust ob nakupu petih izvodov ene edicije (oziroma značk). Označene so v ležečem tisku.

Naročila sprejemamo pisмено z naročilnico, za pošiljke po povzetju (priračunamo PTT stroške) pa po telefonu (061) 312 553.

Vse navedeno lahko kupite v ekonomatu PZS, Ljubljana, Dvorčakova 9 ob ponedeljkih med 14. in 18. uro, ob torkih, sredah, četrkih in petkih pa med 9. in 14. uro.